

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૯૭૭૩/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૦૧૫૩/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૦૧૫૫/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૦૪૬૧/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૦૮૮૨/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૧૦૧૩/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૧૦૧૬/૨૦૧૫

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૧૨૦૭/૨૦૧૫

વિથ
સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૭૧૫૦/૨૦૧૫
ઈન
સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૭૭૩/૨૦૧૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના

રવિકાંત પ્રભુનાથ શર્મા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને રર

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે એચસીએલએસ કમિટી, વકીલ

સંબંધિત અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે વકીલ શ્રી જીત જે. ભટ્ટ, વકીલ શ્રી પી.એ.

જાડેજા, જીગર પટેલ, ઝુબિન ભાદા, વકીલ શ્રી પી.એસ. ગોગિયા

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે સુશ્રી સંગીતા વિષેન, એ.જી.પી.
સામાવાળા(ઓ) નં. ૪ તરફે વકીલ શ્રી શિવાંગ જે. શુક્લા
સામાવાળા(ઓ) નં. ૫ - ૨૩ તરફે વકીલ શ્રી વૈભવ એ. વ્યાસ
સંબંધિત સામાવાળાઓ તરફે વકીલ શ્રી મિતુલ કે. શેલત, વકીલ શ્રી શિવાંગ જે.
શુક્લા, વકીલ શ્રી પી.વાય. દિવ્યેશ્વર, વકીલ શ્રી અનુજ એચ. દવે
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ - ૩ તરફે ડી.એસ. ઢારા નોટિસ બજાવાયેલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ : ૦૩/૦૫/૨૦૧૬

સીએવી સંયુક્ત ચુકાદો

૧. તમામ શીર્ષકવાળી રિટ અરજીઓમાં ઉપસ્થિત થયેલા પ્રશ્નો વધુ કે
ઓછા અંશે સમાન હોવાથી, તે એકસાથે સાંભળવામાં આવી હતી, અને આ
સંયુક્ત ચુકાદા અને હુકમ ઢારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨. સરળતા ખાતર, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૭૭૩/૨૦૧૫ ને
મુખ્ય બાબત તરીકે ગણવામાં આવે છે.

૩. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ રિટ અરજી ઢારા,
ગુજરાત રાજ્યની અંદર આવેલી ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં “અધ્યાપક સહાયક”
ના પદ પર નિમણૂક મેળવવાની ઈચ્છા ધરાવતા અરજદારે નીચેની દાદ માટે
અરજ કરેલ છે:

“૧૭ (એ) આ અરજી દાખલ કરવા મહેરબાની કરશો,
(બી) અધ્યાપક સહાયકના પદ પર ભરતી માટે અરજદારની અરજી
નામંજૂર કરવાના સામાવાળા સત્તાવાળાઓના નિર્ણયને કાયદેસર અમાન્ય
ઠેરવી રદ કરતો મેન્ડામસનો રિટ અથવા મેન્ડામસના સ્વરૂપનો રિટ
અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની
કરશો;

(સી) અધ્યાપક સહાયકના પદ પર નિમણૂક માટે અરજદારના કેસની
વિચારણા કરવા સામાવાળા સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપતો મેન્ડામસનો
રિટ અથવા મેન્ડામસના સ્વરૂપનો રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ,
હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો.

(ડી) હાલની અરજી દાખલ કરવાની અને આખરી સુનાવણી બાકી હોવા
દરમિયાન, અર્થશાસ્ત્ર વિષયમાં અધ્યાપક સહાયક માટે આગળની ભરતી
પ્રક્રિયા સ્થગિત રાખવા સામાવાળા સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપવા
મહેરબાની કરશો.

(ઈ) હાલની અરજી દાખલ કરવાની અને આખરી સુનાવણી બાકી હોવા
દરમિયાન, અરજદાર માટે અમદાવાદ અને ગાંધીનગર જિલ્લામાં અધ્યાપક
સહાયકની એક જગ્યા ખાલી રાખવા સામાવાળા સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ
આપવા મહેરબાની કરશો;

(એફ) યોગ્ય અને વ્યાજબી જણાય તેવા અન્ય અને વિશેષ હુકમો કરવા

મહેરબાની કરશો.”

જ. અરજદારનો કેસ નીચે મુજબ સંક્ષિપ્તમાં જણાવી શકાય:

જ.૧ સામાવાળા નં. ૧ - ગુજરાત રાજ્યે ગુજરાત રાજ્યમાં આવેલી ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં “અધ્યાપક સહાયક” ની જદક ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે તારીખ ૨૯ મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ ના રોજ જાહેર જાહેરાત બહાર પાડી હતી.

જ.૨ જાહેરાતમાં જણાવાયું હતું કે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૯ અને ગુજરાત સરકારના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા સમયાંતરે બહાર પાડવામાં આવેલા ઠરાવો અનુસાર ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવશે.

જ.૩ જાહેરાત મુજબ, લઘુત્તમ શૈક્ષણિક લાયકાત સંબંધિત વિષયમાં સ્નાતક કક્ષાએ ૫૫% ગુણ અથવા સમકક્ષ ગ્રેડ હોવી જરૂરી હતી. ઉમેદવારે નેટ/સ્લેટ/સેટ પાસ કરેલ હોવું જરૂરી હતું. યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૯ મુજબ પીએચ.ડી. ની પદવી ધરાવતા ઉમેદવારોને નેટ/સ્લેટ/સેટ માંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી.

જ.૪ જાહેરાત અનુસાર, જે ઉમેદવારોએ તેમની પદવી સંબંધિત વિષયમાં મેળવેલી હોય તેઓ જ જે તે જગ્યા માટે અરજી કરવાને પાત્ર હતા.

જ.૫ અરજદારે અર્થશાસ્ત્ર વિષયમાં અધ્યાપક સહાયકના પદ માટે પોતાની ઉમેદવારી નોંધાવી હતી.

૪.૬ અરજદારની અરજી ચકાસણી સમયે એ આધાર પર નામંજૂર કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ અર્થશાસ્ત્રમાં મુખ્ય વિષય ધરાવતા નથી.

૫. અન્ય અરજદારોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, સ્થિતિ નીચે જણાવ્યા મુજબ છે.

૬. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૦૪૨/૨૦૧૫:

અરજદારની લાયકાતો નીચે મુજબ છે:

અરજદારનું નામ	સ્નાતક કક્ષાએ પદવી	અનુસ્નાતક કક્ષાએ પદવી	નેટ/સ્લેટ	એમ.ફિલ.	પીએચ.ડી.
વિપુલકુમાર રામુભાઈ પટેલ	કોમર્સ સાથે બી.કોમ.	કોમર્સમાં એમ.કોમ.	સ્લેટ કોમર્સ	મેનેજમેન્ટ માં (જે કોમર્સની એક શાખા છે)	શૂન્ય

ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરની કચેરીના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદાર જરૂરી લાયકાતો ધરાવતા હતા અને કોમર્સ વિષયમાં “અધ્યાપક સહાયક” તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે મેરિટ યાદીમાં પણ તેમનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ ગુણનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે, તારીખ ૧૪મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૧ ના ઠરાવ નં. એનજીસી-૧૧૨૦૧૦-૩૨૬૯-બી મુજબ, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરના જણાવ્યા અનુસાર, તેઓ સદર પદવી ધરાવતા હોવા છતાં એમ.ફિલ. ની પદવી

માટેના પાંચ ગુણ મેળવવા હકદાર ન હતા, અને એવું વાજબીપણું રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર પાસે મેનેજમેન્ટમાં નહીં પરંતુ કોમર્સમાં એમ.ફિલ. ની પદવી હોવી જોઈતી હતી. તેથી, ગુણની ગણતરી કરતી વખતે, ૧૧૦ માંથી, દાવો કર્યા મુજબના ૪૫.૨૮ ગુણના બદલે તેમને માત્ર ૪૦.૨૮ ગુણ જ આપવામાં આવ્યા હતા (આ અરજીના એનેક્સર: ‘એફ’ ખાતે, પાના નં. ૪૦).

૭. સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૦૮૮૨/૨૦૧૫:

વિષય	કોમર્સ
લાયકાત	૧. બીબીએ માં યુ.જી. (ટકાવારી ૫૮.૩૭%) ૨. માર્કેટિંગમાં પી.જી. (એમ.કોમ.) (ટકાવારી ૫૯.૦૦%) ૩. કોમર્સમાં જીસેટ (યુજીસી દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત)
અન્ય અનુભવ	૧) હાલમાં રાજકોટ કેળવણી મંડળમાં કોમર્સ (મેનેજમેન્ટ) વિષયમાં પૂર્ણ સમયના પ્રોફેસર તરીકે કાર્યરત. નિમણૂક સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. (કુલ ૧૦ વર્ષનો અધ્યાપન અનુભવ) ૨) આઈએસબીએન સાથે પુસ્તક પ્રકાશિત કરેલ ૩) જર્નલમાં સંશોધન પ્રકાશિત થયેલ ૪) કમ્પ્યુટર સાક્ષરતા ૫) પીએચ.ડી. ચાલુ છે.

વિષય	કોમર્સ
અરજી નામંજૂર કરવાનું કારણ	કે બીબીએ માં યુ.જી. અને કોમર્સમાં પી.જી.

૮. સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૦૧૫૩/૨૦૧૫:

અરજદારનું નામ	સ્નાતક કક્ષાએ પદવી	અનુસ્નાતક કક્ષાએ પદવી	નેટ/સ્લેટ અથવા પીએચ.ડી.
દીપાબેન નટવરલાલ સોલંકી	બી.કોમ. (એડવાન્સ એકાઉન્ટન્સી એન્ડ ઓડિટિંગ)	એમ.કોમ. સ્ટેટિસ્ટિક્સ	સ્લેટ કોમર્સ
બાદલકુમાર પુરણમલ મહેતા	બી.કોમ. (એડવાન્સ એકાઉન્ટન્સી એન્ડ ઓડિટિંગ)	એમ.કોમ. સ્ટેટિસ્ટિક્સ	સ્લેટ કોમર્સ
વિશ્વનાથ ચુવરાજભાઈ બોરસે	બી.કોમ. (ઓડિટિંગ એન્ડ ઓડિટિંગ મેનેજમેન્ટ) અને સ્ટેટિસ્ટિક્સમાં ડબલ ગ્રેજ્યુએશન	એમ.કોમ. એડવાન્સડ સ્ટેટિસ્ટિક્સ	કોમર્સમાં નેટ અને પોપ્યુલેશન સ્ટડીમાં નેટ

૯. સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૦૧૫૫/૨૦૧૫:

અરજદારનું નામ	સ્નાતક કક્ષાએ પદવી	અનુસ્નાતક કક્ષાએ પદવી	નેટ/સ્લેટ અથવા પીએચ.ડી.
ડૉ. ભરત કે. જોટવા	બી.બી.એ.	એમ. કોમ. કોમર્સ	પીએચ.ડી. કોમર્સ

● અરજદારો તરફે રજૂઆતો:

૧૦. સંયુક્ત કમિશનરની કચેરી દ્વારા, અરજદારોએ કોઈ ચોક્કસ વિષય માટે અરજી કરી હોવા છતાં, તેઓ તે ચોક્કસ વિષયમાં સ્નાતક, અનુસ્નાતક કક્ષા તેમજ પીએચ.ડી., એમ.ફિલ. માં જરૂરી લાયકાતો ધરાવતા ન હોવાના કારણોસર “અધ્યાપક સહાયકો” ના પદો પર નિમણૂક માટે અરજદારોની અરજીઓ ધ્યાને ન લેવાનું પગલું મનસ્વી, ગેરકાયદેસર અને યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ (ટૂંકમાં “૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન્સ”) તેમજ રાજ્ય સરકારના ઠરાવો/જાહેરાત સાથે સુસંગત નથી.

૧૧. એકવાર રમત શરૂ થઈ ગયા પછી રમતના નિયમો બદલવાનું સંયુક્ત કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણની કચેરી માટે ખુલ્લું ન હતું. જાહેરાત મુજબ, ઉમેદવારની જરૂરી શૈક્ષણિક લાયકાત એ હતી કે ૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન્સ અનુસાર સારા શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ સાથે ઉમેદવાર અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં ઓછામાં ઓછા ૫૫% ગુણ ધરાવતો હોવો જોઈએ. હાલના કેસમાં, સંયુક્ત કમિશનરની કચેરીએ, ફરિયાદોની તપાસ માટે રચવામાં આવેલી નિષ્ણાત સમિતિની ભલામણોના આધારે, યુ.જી. અને પી.જી. કક્ષાએ એક જ વિષયમાં પદવીઓનો આગ્રહ રાખીને શૈક્ષણિક લાયકાતોથી વિચલન કર્યું છે.

૧૨. સંયુક્ત કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણની કચેરીનું પગલું હકૂમત વિનાનું છે, કારણ કે ભારતના બંધારણની ૭મી અનુસૂચિની સંઘ સૂચિની એન્ટ્રી ૬૬ ને આધીન એવી સમવર્તી સૂચિની એન્ટ્રી ૨૫ ને ધ્યાને લેતાં આવી જરૂરિયાત નક્કી કરવાની સંયુક્ત કમિશનરની કચેરી પાસે કોઈ સત્તા નથી. નિષ્ણાત સમિતિના

નિર્ણયનું કોઈ સરકારી ઠરાવમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું નથી, અને આમ, તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ સાથે સુસંગત નથી, જે તેને કાયદાની નજરમાં વ્યર્થ ઠેરવે છે.

૧૩. સમિતિના સભ્યો શિક્ષણ ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો નથી, અને આવા સંજોગોમાં, નિષ્ણાત સમિતિની તારીખ ૮મી જૂન, ૨૦૧૫ ની ભલામણોનો સ્વીકાર અયોગ્ય છે. નિષ્ણાત સમિતિની ભલામણ વિચલન સ્વરૂપની છે અને ૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન્સની ભાવના વિરુદ્ધની છે, અને આમ, દૂષિત તથા સત્તા વિનાની છે. નિષ્ણાત સમિતિની તારીખ ૮મી જૂન, ૨૦૧૫ ની ભલામણ અને તારીખ ૮મી જૂન, ૨૦૧૫ ની ભલામણ વચ્ચે વિસંગતતા રહેલી છે. તારીખ ૮મી જૂન, ૨૦૧૫ ની ભલામણનું પાલન થવું જોઈએ કારણ કે તે સાચા અર્થમાં છે અને “અધ્યાપક સહાયક” ની નિમણૂકની બાબતમાં લાગુ પડતા નિયમો સાથે સુસંગત છે.

૧૪. અગાઉની ભરતીઓમાં, યુ.જી. અને પી.જી. કક્ષાએ એક જ વિષયમાં પદવીઓ ધરાવવાની જરૂરિયાત લાગુ કરવામાં આવી ન હતી, અને પ્રથમ વખત, આવી જરૂરિયાત દાખલ કરવામાં આવી છે અને જેનો આગ્રહ અરજદારોના હિત માટે નુકસાનકારક છે. સામાવાળા સત્તાવાળાઓ તરફનું સદર પગલું મનસ્વી અને ગેરકાયદેસર છે.

૧૫. યુનિવર્સિટીઓએ વિવિધ વિષયોમાં અનુસ્નાતક કક્ષાએ પ્રવેશ

આપીને ઉમેદવારોને પ્રવાહ બદલવાની મંજૂરી આપી છે, અને આમ, હવે રાજ્ય સરકાર માટે યુ.જી., પી.જી. અને પીએચ.ડી. કક્ષાએ વિવિધ વિદ્યાશાખાઓમાં ઉમેદવારો દ્વારા ધરાવવામાં આવતી લાયકાતો / પદવીઓનો અસ્વીકાર કરવો યોગ્ય નથી.

● રાજ્ય સરકારનું વલણ:

૧૬. સામાવાળા નં. ૨ તરફે, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરની કચેરીના સંચુકત નિયામક (કોલેજ) દ્વારા વિધિવત સમર્થિત એક જવાબી સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

“૬

હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે જ્યાં સુધી તારીખ ૨૯.૦૪.૨૦૧૫ ની જાહેરાતનો સંબંધ છે, સદર જાહેરાત ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર દ્વારા આર્ટ્સ, કોમર્સ અને હોમ સાયન્સ પ્રવાહના વિવિધ વિષયોમાં કેન્દ્રીયકૃત ભરતી માટે કોલેજ ગવર્નિંગ બોડી દ્વારા આપવામાં આવેલી સંમતિ મુજબ ગાંધીનગરના ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર દ્વારા જારી કરાયેલ એન.ઓ.સી. સામે ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં “અધ્યાપક સહાયક” ની ૪૯૬ ખાલી જગ્યાઓ માટે બહાર પાડવામાં આવી હતી. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે હાલના સોગંદનામું કરનાર, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર દ્વારા જે જગ્યાઓ સામે સ્પષ્ટ એન.ઓ.સી. મંજૂર કરવામાં આવેલ છે તે જગ્યાઓ

માટે કેન્દ્રીયકૃત ઓનલાઇન પસંદગી પ્રક્રિયા હાથ ધરીને અધ્યાપક સહાયકની જગ્યાઓ પર ભરતી માટે એક પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડે છે. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે સમગ્ર પસંદગી પ્રક્રિયા, ગુજરાત સરકાર દ્વારા સમયાંતરે આપવામાં આવેલી નીતિ અને સૂચનાઓને આધીન રહીને કેન્દ્રીયકૃત ભરતી પ્રક્રિયા પર આધારિત છે.

૭ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે હાલના સામાવાળા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી જાહેરાતને અનુસરીને, અરજદારે અર્થશાસ્ત્ર માટે અધ્યાપક સહાયકના પદ માટે અરજી કરી હતી. અરજદાર બી.કોમ., એમ.એ. અને એમ.ફિલ. ની લાયકાત ધરાવે છે. અરજદાર પીએચ.ડી. નો અભ્યાસ કરી રહ્યા છે, પરંતુ તે પૂર્ણ થવાનો બાકી છે.

૮ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે સામાવાળા સત્તાવાળાઓ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી જાહેરાતને અનુસરીને, અરજદારે અર્થશાસ્ત્ર વિષય માટે અધ્યાપક સહાયકના પદ માટે અરજી કરી હતી. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે તમામ ઉમેદવારોએ તેમની અરજીઓ ઓનલાઇન સબમિટ કરવી અને તેમની વિગતો રજૂ કરવી જરૂરી છે. તે અનુસાર, અરજદારે પણ પોતાની અરજી ઓનલાઇન સબમિટ કરી હતી.

૯ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે જ્યારે અરજદારને ખરાઈ અને ચકાસણી માટે બોલાવવામાં આવ્યા ત્યારે એવું જણાયું હતું કે અરજદાર જરૂરી

લાયકાત પૂરી કરવા માટેની પદવીઓ ધરાવતા ન હતા. અરજદાર બી.કોમ. ની સ્નાતક પદવી ધરાવે છે, જ્યારે તેમણે આર્ટ્સમાં અનુસ્નાતક પદવીઓ એટલે કે અર્થશાસ્ત્ર સાથે એમ.એ. અને અર્થશાસ્ત્રમાં એમ.ફિલ. મેળવેલ છે.

૧૦ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે ચકાસણી દરમિયાન એવું જણાયું હતું કે અરજદાર જે પદવીઓનું સંયોજન ધરાવે છે તે અલગ વિદ્યાશાખાની છે એટલે કે કોમર્સ વિદ્યાશાખામાં સ્નાતક અને આર્ટ્સ વિદ્યાશાખામાં અનુસ્નાતક. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે જો કોઈ વ્યક્તિ અન્ય વિદ્યાશાખામાં અભ્યાસ કરવા માંગતી હોય અથવા ઉચ્ચ પદવી મેળવવા માંગતી હોય તો સત્તાવાળાઓ દ્વારા કોઈ પ્રતિબંધ હોઈ શકે નહીં. જોકે, જ્યારે વિદ્યાર્થીઓને કોઈપણ ચોક્કસ વિષય ભણાવવાનો પ્રશ્ન આવે છે, ત્યારે સામાવાળા સત્તાવાળાઓ એવા ઉમેદવારોને પસંદ કરવાની અગ્રતા રાખી શકે છે જેઓ તેમની સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં વિશેષતા ધરાવતા હોય. હાલના અરજદારે તદ્દન અલગ વિદ્યાશાખામાં અલગ પદવી મેળવી છે એટલે કે બી.કોમ. ની, જ્યારે તેમણે તદ્દન અલગ વિદ્યાશાખામાં અનુસ્નાતક કરેલ છે એટલે કે આર્ટ્સમાં એમ.એ.

૧૧ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે જોકે અરજદાર સંબંધિત વિષય એટલે કે અર્થશાસ્ત્રમાં અનુસ્નાતક પદવી ધરાવે છે, તેમ છતાં એ નોંધવું સુસંગત છે કે અરજદારે સ્નાતક કક્ષાએ અર્થશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો નથી અથવા અર્થશાસ્ત્રમાં વિશેષતા મેળવી નથી. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે

અર્થશાસ્ત્ર માટે અધ્યાપક સહાયક તરીકે, અરજદારે સ્નાતક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપવું અને અર્થશાસ્ત્ર ભણાવવું જરૂરી બનશે. તેથી, જ્યારે અરજદારે પોતે વિશેષતા માટે તેમની સ્નાતક કક્ષાએ અર્થશાસ્ત્ર વિષયનો અભ્યાસ કર્યો નથી, ત્યારે અરજદારની અરજી ધ્યાનમાં લેવા માટે સત્તાવાળાઓ સમક્ષ એક મુખ્ય પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થયો હતો કે જ્યારે અરજદારે પોતે સદર વિષયનો ઊંડાણપૂર્વક અથવા વિશેષતા દ્વારા અભ્યાસ કર્યો નથી ત્યારે તેઓ સદર વિષય કેવી રીતે ભણાવી શકે.

૧૨ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે માત્ર એટલા માટે કે અરજદારે આ અનુસ્નાતક કક્ષાએ ૨ વર્ષના સમયગાળા માટે સદર વિષયનો અભ્યાસ કર્યો છે, અરજદાર અર્થશાસ્ત્રમાં અધ્યાપક સહાયક તરીકે નિમણૂક માટે તેમની અરજી ધ્યાને લેવાનો દાવો કરી શકે નહીં. હું વધુમાં જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે અરજદારે સ્નાતક કક્ષાએ સદર વિષય ભણાવવાનો રહે છે અને તેથી, સત્તાવાળાઓ એવા ઉમેદવારોની નિમણૂક કરવાની અપેક્ષા રાખશે જેઓ સંબંધિત વિષયમાં વિશેષતા ધરાવતા હોય. સત્તાવાળાઓએ સામાન્ય વિદ્યાર્થીઓના દૃષ્ટિકોણથી જોવું જરૂરી છે જેમને અધ્યાપક સહાયક શિક્ષણ આપવાના હોય. તેથી, જ્યારે વિદ્યાર્થીઓના ભવિષ્યનો પ્રશ્ન હોય, ત્યારે સત્તાવાળાઓ આવા પદો માટે ઉચ્ચ ધોરણોની અપેક્ષા રાખી શકે છે.

૧૩ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે અરજદારો જેવા કેટલાક એવા કિસ્સાઓ હતા જે સત્તાવાળાઓ સમક્ષ આવ્યા હતા. તેથી, પસંદગી સમિતિને

મળેલી ફરિયાદો નિષ્ણાત સમિતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી જેમાં વિશેષજ્ઞતા ધરાવતા નીચે મુજબના સભ્યોનો સમાવેશ થતો હતો:

(૧) સંયુક્ત ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર (જી.એસ.)

(૨) પ્રિન્સિપાલ રજિસ્ટ્રાર, એમ.એસ. યુનિવર્સિટી, સુરેન્દ્રનગર

(૩) પૂર્વ રજિસ્ટ્રાર, એમ.એસ. યુનિવર્સિટી, વડોદરા અને

(૪) રજિસ્ટ્રાર, ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ.

(૫) પ્રોફેસર અને ડિરેક્ટર, કોમર્સ ફેકલ્ટી, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ
હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે તારીખ ૦૮-૦૬-૨૦૧૫ અને
૦૮.૦૬.૨૦૧૫ ના રોજ યોજાયેલી તેની બેઠકમાં નિષ્ણાત સમિતિએ
ઠરાવ્યું હતું કે એન.ઓ.સી. રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળની લઘુત્તમ
જોગવાઈઓ લાગુ કરવી જોઈએ પરંતુ યુ.જી. અને પી.જી. કક્ષાએ વિષયની
સુસંગતતા પર વધુ ભાર મૂકવો જોઈએ. નિષ્ણાત સમિતિએ એવી પણ
ભલામણ કરી હતી કે ઉમેદવાર પાસેથી યુ.જી. કક્ષાએ ભણાવવાની
અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, તેથી યુજીસી ની જોગવાઈઓ ઉપરાંત સંબંધિત
વિષયમાં યુ.જી. ડિગ્રી પર પણ ભાર મૂકવો જોઈએ. તારીખ
૦૮.૦૬.૨૦૧૫ અને ૦૮.૦૬.૨૦૧૫ ના રોજ યોજાયેલી ફરિયાદ
નિવારણ સમિતિની કાર્યવાહીની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને

તેને એનેક્સર-આર-૧ તરીકે નિશાની કરવામાં આવી છે. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે અરજદારને તે મુજબ નિષ્ણાત સમિતિના નિર્ણય વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી.

૧૪ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે નિષ્ણાત સમિતિની ભલામણોના આધારે, જેમાં સંબંધિત વિષયમાં પદવી પર તેમજ યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ ઉપરાંત સંબંધિત યુ.જી. અને પી.જી. ડિગ્રી પર આધાર રાખવા, સંબંધિત યુ.જી. અને પી.જી. ડિગ્રી પર આધાર રાખવા પર પણ ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો, સામાવાળા સત્તાવાળાઓએ અરજદારના કેસની વિચારણા કરી નથી.

૧૫ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે જ્યારે શિક્ષણ આપવાની અને સ્નાતક કક્ષાની બાબત આવે છે ત્યારે સામાવાળા સત્તાવાળાઓ જ્યાં સુધી સંબંધિત અધ્યાપક સહાયકની લાયકાતનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી ઉચ્ચ ધોરણો જાળવવા બંધાયેલા છે. યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ ઉમેદવારોની ભરતી કરતી વખતે સત્તાવાળાઓ દ્વારા અનુસરવામાં આવનાર લઘુત્તમ લાયકાત પૂરી પાડે છે. નિષ્ણાત સમિતિની ભલામણોના આધારે સત્તાવાળાઓએ ઉચ્ચ ધોરણો સાથે સંબંધિત વિષયોમાં સુસંગતતાની પસંદગી કરી છે.

૧૬ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે સમગ્ર પસંદગી પ્રક્રિયા, ગુજરાત સરકાર દ્વારા સમયાંતરે આપવામાં આવેલી નીતિ અને સૂચનાઓને આધીન

રહીને કેન્દ્રીયકૃત ભરતી પ્રક્રિયા પર આધારિત છે. અરજદારે હાલની અરજી દ્વારા સમગ્ર પસંદગી પ્રક્રિયા પર સ્ટે મૂકવા માટે માનનીય કોર્ટ પાસેથી નિર્દેશ માંગેલ છે. હાલની ભરતી પ્રક્રિયા વિવિધ વિષયોમાં જલ્દ જગ્યાઓ માટે ચાલી રહી છે. પોતાની લાયકાતના કારણે જરૂરી માપદંડો પૂરા ન કરતા હોય તેવા અરજદારના કહેવાથી ભરતી માટેની આટલી મોટી ઝુંબેશ પર સ્ટે મૂકી શકાય નહીં.”

૧૭. સામાવાળા નં. ૧, ૨ અને ૩ તરફે, ગાંધીનગરના ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરની કચેરીના સંયુક્ત નિયામક (કોલેજ) દ્વારા વિધિવત સમર્થિત એક જવાબી સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

“૧ હું જણાવું છું કે અરજીઓના જૂથમાં આ માનનીય કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૩૦.૦૭.૨૦૧૫ ના હુકમને અનુસરીને ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરને સંબોધિત યુનિવર્સિટીના તારીખ ૧૧.૦૮.૨૦૧૫ ના, યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના તારીખ ૧૧.૦૮.૨૦૧૫ ના પત્રવ્યવહારને રેકૉર્ડ પર મૂકવાના હેતુથી જ હું હાલનું સોગંદનામું દાખલ કરી રહ્યો છું.

૨ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે આ માનનીય કોર્ટે તારીખ ૩૦.૦૭.૨૦૧૫ ના હુકમથી ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરને યુજીસી સમક્ષ આ બાબત ઉઠાવવા અને સદર વિષયમાં તેનો અભિપ્રાય અથવા સ્પષ્ટતાઓ મેળવવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. માનનીય કોર્ટે યુજીસીને તેના અવલોકન માટે અહેવાલ રેકૉર્ડ

પર મૂકવાનો પણ નિર્દેશ આપ્યો હતો કારણ કે કેટલીક અરજીઓમાં યુજીસી એક પક્ષકાર સામાવાળા તરીકે જોડાયેલ છે. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે માનનીય કોર્ટે રાજ્ય સરકારને તમામ જરૂરી માહિતી સાથે યોગ્ય પ્રશ્નાવલી ઘડવા અને દરેક રિટ અરજીઓની નકલ સાથે તે યુજીસીને મોકલવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. માનનીય કોર્ટે યુજીસીને રાજ્ય સરકારના પ્રશ્નનો અભ્યાસ કરવા અને ૧૨ મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ અથવા તે પહેલાં તેનો અહેવાલ આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૩ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે માનનીય કોર્ટના નિર્દેશોને અનુસરીને, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરે તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૫ ના રોજ યુજીસીના અવલોકન માટે વિશિષ્ટ પ્રશ્નો અને રિટ અરજીઓની નકલો સાથે દરેક અરજીઓ સંબંધિત પ્રશ્નો મોકલી આપ્યા હતા.

૪ હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે યુજીસીવી એ તારીખ ૧૧.૦૮.૨૦૧૫ ના તેના પત્રવ્યવહાર દ્વારા ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરને સંબોધીને એક અહેવાલ આપ્યો છે જે હાલના સોગંદનામું કરનાર હાલના સોગંદનામા દ્વારા રેકૉર્ડ પર મૂકે છે. યુજીસી દ્વારા જારી કરાયેલા તારીખ ૧૧.૦૮.૨૦૧૫ ના અહેવાલની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને એનેક્સર આર ૧ તરીકે નિશાની કરવામાં આવી છે.”

૧૮ રાજ્ય સામાવાળા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ

સુશ્રી સંગીતા વિષેને નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી હતી: ૧૮.૧

૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન્સ ફરજિયાત સ્વરૂપના છે અને રાજ્ય સરકાર તથા તેના સત્તાવાળાઓ તેનું પાલન કરવા બંધાયેલા છે. હાલના કેસમાં, “અધ્યાપક સહાયક” ના પદ માટેની લાયકાતોમાં કોઈ ઉમેરો, ફેરફાર અથવા વધારો કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. જોકે, જે જરૂરિયાતમાં ગર્ભિત હતું, તેને સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તારીખ ૬ ફી જૂન, ૨૦૧૫ ના હુકમથી રચવામાં આવેલી નિષ્ણાતોની સમિતિએ એવા અર્થમાં આ મુદ્દો સ્પષ્ટ કર્યો છે કે સંબંધિત ઉમેદવાર માટે એક જ વિષયમાં યુ.જી., પી.જી. અને પીએચ.ડી. સ્તરે પદવીઓ ધરાવવી ફરજિયાત હોવી જોઈએ. સદર સમિતિનો એવો મત હતો કે ઉચ્ચ શિક્ષણમાં ગુણવત્તાના સંવર્ધનને સર્વોચ્ચ અગ્રતા આપવી જોઈએ. સદર સમિતિએ તારીખ ૮ મી જૂન, ૨૦૧૫ ના તેના અહેવાલમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“પસંદગી સમિતિ ખાતે મળેલી વ્યક્તિગત ફરિયાદોનું સમિતિએ નિવારણ કર્યું હતું. યુજીસી રેગ્યુલેશન ૨૦૧૦ હેઠળ નિર્ધારિત નીતિ, અને યુજીસી એક્ટ, ૧૯૫૬ મુજબ પદવીની વ્યાખ્યા, તેમજ તારીખ ૧૧.૭.૨૦૧૪ ના ગેઝેટમાં પદવીઓના નામકરણ અંગેના ભારત સરકારના જાહેરનામા અનુસાર ફરિયાદોની ઓળખ કરવામાં આવી હતી અને તેનો ઉકેલ લાવવામાં આવ્યો હતો. સમિતિનો એવો મત હતો કે ઉચ્ચ શિક્ષણમાં ગુણવત્તાનું સંવર્ધન સર્વોચ્ચ અગ્રતા પર હોવું જોઈએ. એવું સૂચન કરવામાં

આવ્યું હતું કે પસંદ થનાર મદદનીશ પ્રોફેસર કોઈપણ કોલેજમાં નિમાય તેવી શક્યતા છે. સમિતિનો એવો મત હતો કે યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળની લઘુત્તમ જોગવાઈઓ લાગુ કરવી જોઈએ પરંતુ યુ.જી. અને પી.જી. સ્તરે વિષયની સુસંગતતા પર વધુ ભાર મૂકીને. ઉમેદવાર યુ.જી. સ્તરે અધ્યાપન કાર્ય કરે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, તેથી, યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ ની જોગવાઈઓ ઉપરાંત સંબંધિત વિષયમાં યુ.જી. પદવી પર પણ ભાર મૂકવો જોઈએ. સમિતિએ એવું પણ સૂચન કર્યું હતું કે યુજીસી રેગ્યુલેશન મુજબ પી.જી. પદવી તેમજ નેટ/સ્લેટ પરીક્ષા સંબંધિત વિષયમાં જ હોવી જોઈએ.”

૧૮.૨ નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપર જણાવેલ ભલામણનું માત્ર વાંચન જ દર્શાવે છે કે ૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ નિર્ધારિત લઘુત્તમ ધોરણો લાગુ કરવા જોઈએ, પરંતુ યુ.જી. અને પી.જી. સ્તરે વિષયની સુસંગતતા પર વધુ ભાર મૂકીને. જરૂરી લાયકાતો ખૂબ જ ગર્ભિત હતી જેને સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હતી, અને આમ, રમત શરૂ થયા પછી નિયમોમાં કોઈ ફેરફાર થયો છે તેમ કહી શકાય નહીં.

૧૮.૩ તારીખ ૯ મી જૂન, ૨૦૧૫ ના રોજનો નિષ્ણાત સમિતિનો અભિપ્રાય / સ્પષ્ટતા જે ઉદ્દેશ્ય સિદ્ધ કરવાનો છે તેની સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત છે, એટલે કે ઉચ્ચ શિક્ષણના ધોરણો જાળવી રાખવા. સદર અભિપ્રાયને તારીખ ૧૪ મી જુલાઈ, ૨૦૧૪ ના રોજ ભારતના ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા અને

યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા માર્ચ, ૨૦૧૫ માં બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામા દ્વારા સમર્થન મળે છે, જેમાં પદવીઓના વિશિષ્ટ નિર્દેશો દર્શાવવામાં આવ્યા છે. સદર જાહેરનામું, અન્ય બાબતોની સાથે સાથે, ઉચ્ચ શિક્ષણના તમામ સ્તરે પદવીઓનું વ્યાપક વિદ્યાશાખાવાર નામકરણ પૂરું પાડે છે. પદવીઓના નામકરણની સાથે સાથે, લઘુત્તમ પ્રવેશ સ્તરની લાયકાતો અને અભ્યાસક્રમોની અવધિ સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડવામાં આવી છે. સદર જાહેરનામાએ તમામ વિદ્યાશાખાઓનું વિભાજન કર્યું છે, અને આમ, યુ.જી. સ્તરે એક વિદ્યાશાખામાંથી પી.જી. સ્તરે બીજી વિદ્યાશાખામાં તબદીલીને પ્રતિબંધિત કરી દીધી છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો સંબંધિત ઉમેદવાર માસ્ટર ઓફ કોમર્સની વિદ્યાશાખામાં પોતાનો અભ્યાસ આગળ ધપાવવા ઇચ્છતો હોય, તો તેવા કિસ્સામાં, પ્રવેશ સ્તરની લાયકાત જરૂરિયાતપણે બેચલર ઓફ કોમર્સ છે.

૧૮.૪ સદર સમિતિના ઉપર જણાવેલ વલણને યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનનું સમર્થન પ્રાપ્ત છે, જે તેના દ્વારા તારીખ ૧૧ મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા આપવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે વિષયની સુસંગતતા અથવા વિષયનું આંતરશાખાકીય સ્વરૂપ સંબંધિત યુનિવર્સિટી / નિમણૂક સત્તાધિકારી દ્વારા પોતાની જરૂરિયાત મુજબ સંબંધિત / સંલગ્ન ક્ષેત્રના વિષય નિષ્ણાતોની મદદથી નક્કી કરવાનું રહેશે. આ બાબતને ધ્યાને લેતાં, જ્યારે યુ.જી. સ્તરે શિક્ષકોની નિમણૂક માટેના ધોરણો નક્કી કરવાનું સંપૂર્ણપણે નિમણૂક સત્તાધિકારી પર છોડવામાં આવ્યું છે, ત્યારે

નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલી શરત અંગે કોઈપણ ફરિયાદ ઉઠાવવી તે કોઈના માટે પણ પરવાનગીપાત્ર કે યોગ્ય નથી.

૧૮.૫ આવી જરૂરિયાત પર આગ્રહ રાખવા પાછળનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે યુ.જી. સ્તરે વિદ્યાર્થીઓને ભણાવનાર શિક્ષક તે ચોક્કસ વિષયમાં સુસજ્જ હોય અને વિશેષજ્ઞતા ધરાવતો હોય. જો સંબંધિત શિક્ષક સદર જરૂરિયાત ધરાવતા ન હોય અથવા એક જ વિષયમાં સ્નાતક કક્ષાએ અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ અભ્યાસ કર્યો ન હોય, તો તે ઊંડાણપૂર્વક અને સ્પષ્ટતા સાથે વિષય શીખવવાની સ્થિતિમાં રહેશે નહીં, જે સમગ્ર વિદ્યાર્થી આલમના હિત માટે નુકસાનકારક રહેશે.

૧૮.૬ પી.જી. સ્તરે ઉમેદવારને વિદ્યાશાખા બદલવાની મંજૂરી આપવી તે કોઈપણ યુનિવર્સિટી માટે સંપૂર્ણપણે તે યુનિવર્સિટીનો વિવેકાધિકાર છે જે પ્રવેશની પદ્ધતિ અને રીત નિર્ધારિત કરવા માટે સંબંધિત કાયદાઓ દ્વારા સંચાલિત થાય છે. જોકે, યુનિવર્સિટી દ્વારા પી.જી. સ્તરે વિદ્યાશાખામાં ફેરફાર, તે ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં “અધ્યાપક સહાયક” ની નિમણૂકના હેતુ માટે રાજ્ય સરકારને ચોક્કસ લાયકાતોનો આગ્રહ રાખવામાં કોઈ બાધક નથી. આમ, એક તરફ વ્યાવસાયિક જરૂરિયાત માટે અને બીજી તરફ શૈક્ષણિક જરૂરિયાત માટે અભ્યાસ ચાલુ રાખવાના મુદ્દાને ગૂંચવવો તે અરજદારો માટે યોગ્ય નથી. તે પાયાની બાબત છે કે જો કોઈ ઉમેદવાર શિક્ષણ ક્ષેત્રે પોતાની કારકિર્દી બનાવવા માંગતો હોય, તો સંબંધિત ઉમેદવારે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા જુલાઈ

૨૦૧૫ માં ભારતના ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરાયેલા તેના માર્ચ ૨૦૧૫ ના જાહેરનામા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી પદવીઓના વિશિષ્ટ નિર્દેશો મુજબ જરૂરી લાયકાતો ધરાવવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એક તરફ અભ્યાસના હેતુ માટે યુ.જી. સ્તરે અથવા પી.જી. સ્તરે પ્રવેશ આપવાનો યુનિવર્સિટીનો વિવેકાધિકાર અને બીજી તરફ નિમણૂકના હેતુ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા જરૂરિયાતોનું નિર્ધારણ, એ બંને તદ્દન અલગ અને ભિન્ન પાસાં છે જેને એકબીજા સાથે ભેળવી શકાય નહીં. આંતરશાખાકીય શિક્ષણની મંજૂરી આપવી તે સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે અને તે આંતરશાખાકીય લાયકાતોને માન્યતા ન આપતી લાયકાતો નિર્ધારિત કરવાની રાજ્ય સરકારની સત્તા પર કોઈ અતિક્રમણ કરી શકે નહીં.

૧૮.૭ કોલેજો / યુનિવર્સિટીઓએ નિર્ધારિત લાયકાતો અને/અથવા નિમણૂક પ્રક્રિયા અંગે કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો નથી અથવા કોઈ શંકા અને/અથવા ફરિયાદ વ્યક્ત કરી નથી. આ બાબતને ધ્યાને લેતાં, પોતાની પસંદગીની લાયકાતો નિર્ધારિત કરવાનો આગ્રહ રાખવાનો અરજદારોને કોઈ મૂળભૂત અધિકાર નથી, કાયદેસરનો અધિકાર તો બિલકુલ નથી. વધુમાં, અરજદારોએ પોતાની તરફેણમાં કોઈ કાયદેસરનો અધિકાર અને તેનું પાલન કરવાની રાજ્ય સરકાર તરફની અનુરૂપ ફરજ દર્શાવ્યા વિના મેન્ડામસ માટે અરજ કરેલ છે. અરજદારોની તરફેણમાં આવા કાયદેસરના અધિકાર અને રાજ્ય સરકાર તરફથી અનુરૂપ ફરજના અભાવે, આ કોર્ટે આ રિટ અરજીઓ ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ નહીં.

૧૯ અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે ડો. કૃષ્ણ ચંદ્ર સાહુ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા [૧૯૯૫ (૬) એસ.સી.સી. ૧] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો.

૨૦ બીજી તરફ, સામાવાળાઓ તરફે, સ્ટેટ ઓફ તામિલનાડુ વિ. એસ.વી. પ્રાથીપ [(૨૦૦૪ (૪) એસ.સી.સી. ૫૧૩] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

૨૧ પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકર્ડ પરના સાધનો ધ્યાને લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું તમામ રિટ અરજીઓમાં અરજ કરેલ દાદ મેળવવા માટે અરજદારો હકદાર છે કે નહીં.

૨૨ એ વાત નિઃશંકપણે સાચી છે કે જાહેરાતમાં ફક્ત એટલું જ જણાવાયું હતું કે ઉમેદવારો અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં લઘુત્તમ ૫૫% ધરાવતા હોવા જોઈએ. રેકર્ડ પરના સાધનો પરથી જણાય છે કે સંબંધિત જાહેરાતમાં ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં ૧૪ વિષયો માટે “અધ્યાપક સહાયક” ની જ્ઞાત જગ્યાઓ માટે ઓન-લાઇન અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી.

૨૩. કુલ મળીને, સંબંધિત વિષયો માટે નીચે મુજબ ૧૭૩૧ અરજીઓ મળી હતી:

- (૧) વાણિજ્ય – ૪૬૪ અરજીઓ,
- (૨) આંકડાશાસ્ત્ર – ૩૫ અરજીઓ,
- (૩) અર્થશાસ્ત્ર – ૧૫૭ અરજીઓ
- (૪) અંગ્રેજી – ૧૧૪ અરજીઓ
- (૫) ગુજરાતી – ૩૯૮ અરજીઓ
- (૬) સંસ્કૃત – ૧૮૩ અરજીઓ
- (૭) ભૂગોળ – ૭ અરજીઓ
- (૮) રાજ્યશાસ્ત્ર – ૧૪ અરજીઓ
- (૯) ગૃહવિજ્ઞાન – ૧૫ અરજીઓ
- (૧૦) ઇતિહાસ – ૯૮ અરજીઓ
- (૧૧) સમાજશાસ્ત્ર – ૧૧૮ અરજીઓ
- (૧૨) ભારતીય સંસ્કૃતિ – ૦ અરજી
- (૧૩) સંરક્ષણ અભ્યાસ – ૭ અરજીઓ
- (૧૪) મનોવિજ્ઞાન – ૧૨૧ અરજીઓ.

૨૪. ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરની કચેરીની ચકાસણી સમિતિએ તારીખ ૨૧ મી મે, ૨૦૧૫ થી ૨૭ મી મે, ૨૦૧૫ દરમિયાનના સમયગાળામાં દસ્તાવેજોની ચકાસણી કરી હતી. ૧૭૩૧ અરજીઓમાંથી, ૧૩૪ અરજીઓ સીધી જ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી કારણ કે સંબંધિત ઉમેદવારો યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડો પૂર્ણ કરતા ન હતા.

૨૫. એવું જણાય છે કે અચાનક જ, એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો કે જો કોઈ ઉમેદવાર સંબંધિત વિષયમાં લઘુત્તમ ૫૫% સાથે અનુસ્નાતક પદવી ધરાવતો હોય, પરંતુ અનુસ્નાતક કક્ષા માટેનો સંબંધિત વિષય એ સ્નાતક કક્ષાએ વિષય ન હતો, તો શું સ્થિતિ રહેશે.

૨૬. તારીખ ૬ ફી જૂન, ૨૦૧૫ ના હુકમ દ્વારા, દસ્તાવેજોની ચકાસણીના તબક્કા દરમિયાન અરજદારો દ્વારા ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી ફરિયાદોની વિચારણા કરવા અને સદર મુદ્દાનું નિરાકરણ લાવવા માટે પાંચ સભ્યોની બનેલી એક નિષ્ણાત સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. એવું જણાય છે કે તારીખ ૮ મી જૂન, ૨૦૧૫ ના રોજ, ચાર સભ્યોમાંથી માત્ર બે જ સભ્યો હાજર રહી શક્યા હતા. તારીખ ૮ મી જૂન, ૨૦૧૫ ની ફરિયાદ નિવારણ સમિતિની કાર્યવાહી નીચે મુજબ છે:

“ફરિયાદ નિવારણ સમિતિની કાર્યવાહી અધ્યાપક સહાયકની નિમણૂક માટે ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર (જી.એસ.) દ્વારા રચિત તારીખ ૦૮-૦૬-

૨૦૧૫ બપોરે ૩.૦૦ વાગ્યે કેસીજી, અમદાવાદ કચેરી ખાતે બેઠક ૨ અધ્યાપક સહાયકના પદ માટેની પસંદગીની દસ્તાવેજ ચકાસણી દરમિયાન ફરિયાદ તરીકે ઉપસ્થિત થયેલા પ્રશ્નોના નિરાકરણ માટેની નિષ્ણાત સમિતિની રચના સી.એચ.ઈ. ના તારીખ ૦૬-૦૬-૨૦૧૫ ના હુકમથી કરવામાં આવી હતી. સદર સમિતિની બેઠક આજે મળી હતી અને નીચે મુજબના સભ્યો કે જેમણે સહી કરી છે તેઓ બેઠકમાં હાજર રહ્યા હતા.

૧. ડૉ. આર.યુ. પુરોહિત, સંયુક્ત કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર (જી.એસ.)

૨. પ્રો. વી. ચારી, સ્કૂલ ઓફ કોમર્સ, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ

૩. પ્રિ. એસ.યુ. વોરા, પ્રિન્સિપાલ, એમ.પી. શાહ આર્ટ્સ એન્ડ સાયન્સ કોલેજ, સુરેન્દ્રનગર

૪. શ્રી અમિત ધોળકિયા, પૂર્વ રજિસ્ટ્રાર, એમ.એસ. યુનિવર્સિટી, વડોદરા

૫. શ્રી દિલીપ પટેલ, રજિસ્ટ્રાર, એચ. નોર્થ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ.
નંબર ૨ અને ૩ પરના સભ્યો હાજર હતા અને તેમણે તેમના મંતવ્યો રજૂ કર્યા હતા, જ્યારે બાકીના સભ્યોએ અન્ય તારીખ માટે વિનંતી કરી હતી. એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે આ ઠરાવ વાંચીને આગળની કાર્યવાહી તારીખ ૦૭-૦૬-

૨૦૧૫ ના રોજ આગામી બેઠકમાં ચાલુ રાખવામાં આવશે. પસંદગી સમિતિ સમક્ષ મળેલી વ્યક્તિગત ફરિયાદોનું સદર સમિતિએ નિવારણ કર્યું હતું. યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળ નિર્ધારિત નીતિ, અને યુજીસી એક્ટ, ૧૯૫૬ મુજબ પદવીની વ્યાખ્યા, અને તારીખ ૧૧-જુલાઈ-૨૦૧૪ ના ગેઝેટમાં પદવીઓના નામકરણ અંગેના ભારત સરકારના જાહેરનામા અનુસાર ફરિયાદોની ઓળખ કરવામાં આવી હતી અને તેનું નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમજ ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રણાલીના વ્યાપક હિતમાં અને ફરિયાદોના ન્યાયી ઉકેલની ભલામણ કરવામાં ગુણવત્તાના સંવર્ધનને સર્વોચ્ચ મહત્વ આપવામાં આવ્યું હતું. ઉમેદવારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી ફરિયાદોના સ્વરૂપના સંબંધમાં નીચે મુજબની ભલામણો કરવામાં આવી હતી.

૧. જો પી.જી. અને નેટ/પીએચ.ડી. વાણિજ્યમાં હોય તો બી.બી.એ. ની પદવી વાણિજ્ય માટે કોઈ બાધ નથી

૨. ગુજરાતીમાં એમ.એ./પીએચ.ડી. સાથે સંસ્કૃતમાં બી.એ. ની પદવી ગુજરાતી વિષય માટે સ્વીકાર્ય છે

૩. બી.કોમ. અથવા બી.એસસી. ના આધાર સાથે અંગ્રેજીમાં એમ.એ. ની પદવી અંગ્રેજી વિષય ભણાવવા માટે પાત્ર નથી

૪. બી.કોમ. અને એમ.કોમ. ની પૃષ્ઠભૂમિ સાથે મેનેજમેન્ટમાં પીએચ.ડી. ની પદવી વાણિજ્યમાં પાત્ર હોવી જોઈએ

૫. બી.કોમ., એમ.કોમ. (આંકડાશાસ્ત્ર) અને વાણિજ્યમાં સ્લેટ ની પદવી વાણિજ્ય માટે પાત્ર છે

૬. એમ.બી.એ./એમ.પી.એમ. ની પદવી વાણિજ્ય વિષય માટે પાત્ર નથી

૭. પીએચ.ડી. ની પદવી કોઈપણ વિદ્યાશાખાની હોય તો પણ તે સ્વીકાર્ય છે, શરત એ કે તે સંબંધિત વિષયમાં હોવી જોઈએ

૮. આંકડાશાસ્ત્રમાં પીએચ.ડી. ની પદવી અથવા પોપ્યુલેશન સ્ટેટિસ્ટિક્સમાં નેટ/જીસેટ માત્ર વાણિજ્ય / વિનયન વિદ્યાશાખા પૂરતી મર્યાદિત રહીને આંકડાશાસ્ત્ર વિષય માટે પાત્ર છે પ્રો. વી. ચારી.”

૨૭. આમ, એ જોઈ શકાય છે કે માત્ર એક જ સભ્ય, એટલે કે પ્રોફેસર વી. ચારીએ કાર્યવાહી પર સહી કરી હતી. ત્યારબાદ, આગામી તારીખે, એટલે કે ૯ મી જૂન, ૨૦૧૫ ના રોજ, ફરીથી સમિતિની બેઠક મળી હતી અને નોંધાયેલી કાર્યવાહી નીચે મુજબ છે:

“ફરિયાદ નિવારણ સમિતિની કાર્યવાહી અધ્યાપક સહાયકની નિમણૂક માટે ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર (જી.એસ.) દ્વારા રચિત તારીખ ૦૯-૦૬-૨૦૧૫ સવારે ૧૧.૩૦ વાગ્યે કેસીજી, અમદાવાદ કચેરી ખાતે બેઠક ૨ અધ્યાપક સહાયકના પદ માટેની પસંદગીની દસ્તાવેજ ચકાસણી દરમિયાન ઉપસ્થિત થયેલી ફરિયાદના નિવારણ માટે નીતિની ભલામણ

કરવા બીજા દિવસે બોલાવવામાં આવેલી નિષ્ણાત સમિતિની બેઠક આજે મળી હતી. સી.એચ.ઈ. ના તારીખ ૦૬-૦૬-૨૦૧૫ ના હુકમથી રચાયેલી સમિતિમાં નીચે મુજબના સભ્યો કે જેમણે સહી કરી છે અને જેઓ બેઠકમાં હાજર હતા તેઓ આગળ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

૧. ડૉ. આર.યુ. પુરોહિત, સંયુક્ત કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર (જી.એસ.)

૨. પ્રો. વી. ચારી, સ્કૂલ ઓફ કોમર્સ, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ (રજા પર)

૩. પ્રિ. એસ.યુ. વોરા, પ્રિન્સિપાલ, એમ.પી. શાહ આર્ટ્સ એન્ડ સાયન્સ કોલેજ, સુરેન્દ્રનગર

૪. શ્રી અમિત ધોળકિયા, પૂર્વ રજિસ્ટ્રાર, એમ.એસ. યુનિવર્સિટી, વડોદરા

૫. શ્રી દિલીપ પટેલ, રજિસ્ટ્રાર, એચ. નોર્થ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ. નંબર ૨ સિવાયના તમામ સભ્યો હાજર રહ્યા હતા અને મુદ્દાઓ પર વિગતવાર ચર્ચા કરી હતી. સદર સમિતિએ તારીખ ૦૮-૦૬-૨૦૧૫ ની અગાઉની બેઠકની કાર્યવાહી પણ વાંચી હતી અને ભલામણો કરી હતી. પસંદગી સમિતિ સમક્ષ મળેલી વ્યક્તિગત ફરિયાદોનું સદર સમિતિએ નિવારણ કર્યું હતું. યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળ નિર્ધારિત નીતિ, અને યુજીસી એક્ટ, ૧૯૫૬ મુજબ

પદવીની વ્યાખ્યા, અને તારીખ ૧૧-જુલાઈ-૨૦૧૪ ના ગેઝેટમાં પદવીઓના નામકરણ અંગેના ભારત સરકારના જાહેરનામા અનુસાર ફરિયાદોની ઓળખ કરવામાં આવી હતી અને તેનું નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું હતું. સમિતિનો એવો મત હતો કે ઉચ્ચ શિક્ષણમાં ગુણવત્તાનું સંવર્ધન સર્વોચ્ચ અગ્રતા પર હોવું જોઈએ. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે જે મદદનીશ પ્રોફેસરની પસંદગી થવાની છે તેઓ કોઈપણ કોલેજમાં નિમણૂક પામે તેવી શક્યતા છે. સમિતિનો એવો મત હતો કે યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ હેઠળની લઘુત્તમ જોગવાઈઓ. સમિતિનો એવો મત હતો કે યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળની લઘુત્તમ જોગવાઈઓ લાગુ થવી જોઈએ પરંતુ સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ વિષયની સુસંગતતા પર વધુ ભાર મૂકવો જોઈએ. ઉમેદવાર યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ ની જોગવાઈઓ ઉપરાંતની લાયકાત ધરાવે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. સમિતિએ એવું પણ સૂચન કર્યું હતું કે યુજીસી રેગ્યુલેશન મુજબ અનુસ્નાતકની પદવી તેમજ નેટ/સ્લેટ પરીક્ષા સંબંધિત વિષયમાં જ હોવી જોઈએ.

૧. ડૉ. આર.યુ. પુરોહિત, સંયુક્ત કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર (જી.એસ.)

૨. પ્રિ. એસ.યુ. વોરા, પ્રિન્સિપાલ, એમ.પી. શાહ આર્ટ્સ એન્ડ સાયન્સ કોલેજ, સુરેન્દ્રનગર

૩. શ્રી અમિત ધોળકિયા, પૂર્વ રજિસ્ટ્રાર, એમ.એસ. યુનિવર્સિટી, વડોદરા

જ. શ્રી દિલીપ પટેલ, રજિસ્ટ્રાર, એચ. નોર્થ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ.”

૨૮. સમિતિના અભિપ્રાયનું માત્ર અવલોકન કરતાં જ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ નિર્ધારિત લઘુત્તમ ધોરણો લાગુ કરવાના રહે છે, પરંતુ સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ વિષયની સુસંગતતા પર વધુ ભાર મૂકવાનો રહે છે.

૨૯. ૩૦ મી જુલાઈ, ૨૦૧૫ ના રોજ, આ કોર્ટે નીચે મુજબનો હુકમ પસાર કર્યો હતો:

“તમામ શીર્ષકવાળી રિટ-અરજીઓમાં મારી વિચારણા હેઠળ આવતા પ્રશ્નો, વધુ કે ઓછા અંશે, સમાન હોવાથી, આજે તે એકસાથે લંબાણપૂર્વક સાંભળવામાં આવી હતી.

એવું જણાય છે કે મારી સમક્ષના પ્રત્યેક અરજદારે ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનર, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી જાહેરાતને અનુસરીને ગ્રાન્ટ-ઇન-એઈડ કોલેજોમાં અધ્યાપક સહાયકની જગ્યાઓ માટે ઓન-લાઈન અરજી કરી હતી.

એવું જણાય છે કે અગાઉ આવી ભરતીઓ સંબંધિત ગ્રાન્ટ-ઇન-એઈડ કોલેજો દ્વારા કરવામાં આવતી હતી. જોકે, રાજ્ય સરકારે, શિક્ષણ વિભાગના તારીખ ૧૪ મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૧ ના જાહેરનામા નં. એન.જી.સી.-૧૧૨૦૧૦-

૩૨૬૯-ખ દ્વારા, અધ્યાપક સહાયકની જગ્યાઓ માટે કેન્દ્રીકૃત ભરતી કરવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. ઉપર નિર્દેશિત સદર જાહેરાતમાં ઠરાવવામાં આવેલી શૈક્ષણિક લાયકાત નીચે મુજબ છે :

૧. ઉમેદવાર ભારતીય નાગરિક હોવા આવશ્યક છે.

૨. ભરતી પ્રક્રિયા યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૯ અને ગુજરાત સરકારના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા સમયાંતરે બહાર પાડવામાં આવેલા ઠરાવો અનુસાર હાથ ધરવામાં આવશે.

૩. શૈક્ષણિક લાયકાત માટે માત્ર તેવી જ ડિગ્રી માન્ય ગણવામાં આવશે કે જે ભારતની કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા કાનૂની પ્રક્રિયા મારફતે સ્થાપિત કોઈપણ માન્યતા પ્રાપ્ત યુનિવર્સિટી દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી હોય.

૪. યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ-૨૦૧૦ અનુસાર સારા શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ સાથે ઉમેદવારોએ અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં લઘુત્તમ ૫૫% મેળવેલા હોવા આવશ્યક છે.

૫. ઉમેદવારોએ યુજીસી-સીએસઆઈઆર અથવા સમકક્ષ સંસ્થા દ્વારા આયોજિત નેટ અથવા જુસેટ પરીક્ષા પાસ કરેલી હોવી આવશ્યક છે. યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (મિનિમમ સ્ટાન્ડર્ડ્સ એન્ડ પ્રોસિજર ફોર એવોર્ડ ઓફ પીએચ.ડી. ડિગ્રી) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૯ મુજબ પીએચ.ડી. ની લાયકાત ધરાવતા

ઉમેદવારોને નેટ/સ્લેટ લાયકાતમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવશે. યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (મિનિમમ સ્ટાન્ડર્ડ્સ એન્ડ પ્રોસિજર ફોર એવોર્ડ ઓફ પીએચ.ડી. ડિગ્રી) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૮ મુજબ પીએચ.ડી. ની લાયકાત ધરાવતા આવા ઉમેદવારોએ આ સંબંધમાં સંબંધિત યુનિવર્સિટીના સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાનું રહેશે.

૬. અરજી સબમિટ કરવાની છેલ્લી તારીખે નિયત શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારો પાત્ર રહેશે.

અરજદારોની ઉમેદવારી મુખ્યત્વે એ કારણસર નામંજૂર કરવામાં આવી છે કે જોકે તેઓ અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં લઘુત્તમ ૫૫% ધરાવતા હતા, તેમ છતાં તેઓએ તે જ સંબંધિત વિષયમાં સ્નાતક પૂર્ણ કરેલ ન હતું. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કોઈ ઉમેદવારે કોમર્સ વિષયમાં અનુસ્નાતક કક્ષાએ ૫૫% કે તેથી વધુ મેળવ્યા હોય, તો રાજ્ય સરકારના જણાવ્યા અનુસાર પૂર્વશરત તરીકે તેણે સ્નાતક પાછા કોમર્સ વિષય સાથે જ કરેલું હોવું જોઈએ. તેને ફરીથી બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કોઈ ઉમેદવારે એમ.કોમ. સાથે અનુસ્નાતક કર્યું હોય, તો તેણે બી.કોમ. સાથે સ્નાતક કરેલું હોવું જોઈએ. આ એક દષ્ટાંત આપીને સમજાવવામાં આવી રહ્યું છે.

રાજ્ય સરકારે એ બાબત તદ્દન સ્પષ્ટ કરી છે કે જાહેરાતમાં જે શૈક્ષણિક લાયકાતો ઠરાવવામાં આવી છે તે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન રેગ્યુલેશન્સ,

૨૦૧૦ ની ભલામણો અનુસાર છે.

આજની તારીખે, અરજદારો પૈકીના પ્રત્યેક અરજદાર સ્વનિર્ભર કોલેજોમાં છેલ્લા લગભગ ૧૫ વર્ષથી સેવા આપી રહ્યા છે. અરજદારોમાંથી કેટલાકે કોમર્સ પ્રવાહમાં સ્નાતક કર્યું હતું અને ત્યારબાદ એમ.એસસી. સાથે અનુસ્નાતક કર્યું હતું. ઉદાહરણ તરીકે, તેઓએ એક ગોણ વિષય તરીકે એકાઉન્ટન્સી અને આંકડાશાસ્ત્ર સાથે બી.કોમ. પાસ કર્યું હતું, જ્યારે અનુસ્નાતક કક્ષાએ તેઓએ આંકડાશાસ્ત્ર સાથે એમ.એસસી. કર્યું હતું. ટૂંકમાં, તેઓએ આંકડાશાસ્ત્ર વિષયનો અભ્યાસ કર્યો હતો.

એવું જણાય છે કે રાજ્ય સરકારે નિષ્ણાત સમિતિનો અભિપ્રાય મેળવવાનું યોગ્ય માન્યું હતું. રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચવામાં આવેલી નિષ્ણાત સમિતિએ પોતાનો અંતિમ અભિપ્રાય નીચે મુજબ આપ્યો હતો :

સમિતિએ પસંદગી સમિતિ ખાતે મળેલી વ્યક્તિગત ફરિયાદો ધ્યાને લીધી હતી. યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળ નિર્ધારિત નીતિ, અને યુજીસી એક્ટ, ૧૯૫૬ મુજબ ડિગ્રીની વ્યાખ્યા, તથા તારીખ ૧૧-જુલાઈ-૨૦૧૪ ના ગેઝેટમાં ડિગ્રીઓના નામકરણ અંગે ભારત સરકારના જાહેરનામા અનુસાર ફરિયાદો ઓળખવામાં આવી હતી અને તેનું નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું હતું. સમિતિ એવો અભિપ્રાય ધરાવતી હતી કે ઉચ્ચ શિક્ષણમાં ગુણવત્તાને પ્રોત્સાહન આપવું તે સર્વોચ્ચ અગ્રતા હોવી જોઈએ. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે પસંદ થનાર

મદદનીશ પ્રોફેસરની કોઈપણ કોલેજમાં નિમણૂક થવાની સંભાવના છે. સમિતિ એવો અભિપ્રાય ધરાવતી હતી કે યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ હેઠળની લઘુત્તમ જોગવાઈઓ લાગુ થવી જોઈએ પરંતુ સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ વિષયની સુસંગતતા પર વધુ ભાર મૂકવો જોઈએ. ઉમેદવાર સ્નાતક કક્ષાએ ભણાવે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, તેથી, યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ ની જોગવાઈઓ ઉપરાંત સંબંધિત વિષયમાં સ્નાતકની ડિગ્રી પર પણ ભાર મૂકવો જોઈએ. સમિતિએ એવું પણ સૂચન કર્યું હતું કે યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ મુજબ અનુસ્નાતકની ડિગ્રી તેમજ નેટ/સ્લેટ પરીક્ષા સંબંધિત વિષયમાં હોવી આવશ્યક છે.

આમ, પ્રથમદર્શી રીતે, નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલા અભિપ્રાય પરથી એવું જણાય છે કે ઉમેદવાર સ્નાતક કક્ષાએ ભણાવે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હોવાથી, સંબંધિત વિષયમાં સ્નાતકની ડિગ્રી ફરજિયાત છે. તેઓએ એ સ્પષ્ટ કરતાં આમ કહ્યું છે કે આ બાબત યુ.જી.સી. રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ ની જોગવાઈઓ ઉપરાંતની રહેશે. સમિતિએ એવો પણ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે યુ.જી.સી. રેગ્યુલેશન્સ અનુસાર અનુસ્નાતકની ડિગ્રી તેમજ નેટ/સ્લેટ પરીક્ષાઓ સંબંધિત વિષયમાં હોવી આવશ્યક છે.

રાજ્ય સરકારનું વલણ એવું છે કે તેઓ ભરતી કરનાર સત્તાધિકારી હોવાથી, તેમને આવી શરતો લાદવાનો અધિકાર છે, ભલે તે શરતો જાહેરાતમાં આટલા બધા શબ્દોમાં ન હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, યુ.જી.સી. એ આ સંબંધમાં કંઈ જણાવ્યું ન હોય તો પણ, જાહેરાત બહાર પાડ્યા પછી આવો

પ્રતિબંધ લાદવાની તેમની સત્તામાં છે.

અરજદારો તરફે મુખ્ય દલીલ એ છે કે યુ.જી.સી. એ જે ભલામણ કરી છે અને ઠરાવ્યું છે તેનાથી આગળ સરકાર જઈ શકે નહીં.

પ્રથમદર્શી રીતે, મારો એવો અભિપ્રાય છે કે નિષ્ણાત સમિતિની રચના કરવાને બદલે, રાજ્ય સરકારે વહેલામાં વહેલી તકે આ સંબંધમાં યુ.જી.સી. ની સલાહ લેવી જોઈતી હતી.

આવા સંજોગોમાં, હું રાજ્ય સરકાર એટલે કે ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરને તાત્કાલિક આ પ્રશ્ન યુ.જી.સી. સમક્ષ ઉઠાવવા અને આ વિષય પર તેનો અભિપ્રાય અથવા સ્પષ્ટતા માંગવા નિર્દેશ આપું છું. મારી સમક્ષની ચાર રિટ-અરજીઓમાં, યુ.જી.સી. એક પક્ષકાર સામાવાળા છે પરંતુ, એવું જણાય છે કે સામાન્ય રીતે યુ.જી.સી. તરફે ઉપસ્થિત રહેતા વિદ્વાન વકીલ શ્રી મિતુલ શેલતને આ સમય સુધી તેમના અસીલ તરફથી કોઈ સૂચનાઓ મળી નથી. તેથી, મેં શ્રી શેલતને તાત્કાલિક યુ.જી.સી. નો સંપર્ક સાધવા અને આ બાબતમાં ઉપસ્થિત થયેલા વિવાદથી તેમને માહિતગાર કરવા અનુરોધ કર્યો હતો. શ્રી શેલતે ખાતરી આપી છે કે તેઓ વહેલામાં વહેલી તકે તેમના અસીલ સાથે વાત કરશે અને આ સંબંધમાં જરૂરી સ્પષ્ટતા કરવામાં આવે અને તે રાજ્ય સરકારને જણાવવામાં આવે તે જોશે. શ્રી શેલતે એવી પણ ખાતરી આપી હતી કે આ સંબંધમાં યુ.જી.સી. નો અહેવાલ આ કોર્ટ સમક્ષ તેના અવલોકન અર્થે રજૂ કરવામાં આવશે.

રાજ્ય સરકાર તમામ જરૂરી માહિતી સાથે યોગ્ય પ્રસ્તાવલી ઘડશે અને દરેક રિટ-અરજીઓની એક નકલ સાથે તે યુ.જી.સી. ને મોકલી આપશે. યુ.જી.સી. રાજ્ય સરકારના પ્રશ્નનો અભ્યાસ કરશે અને સંબંધિત અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ-અરજીઓનું પણ અવલોકન કરશે.

યુ.જી.સી. ને આ બાબતોને સર્વોચ્ચ અગ્રતા આપવા અને તારીખ ૧૨ મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ અથવા તે પહેલાં પોતાનો અહેવાલ રજૂ કરે તે જોવાનો અનુરોધ કરવામાં આવે છે. રાજ્ય સરકાર એ બાબત જોશે કે યુ.જી.સી. ને તારીખ ૩ જી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ સુધીમાં તમામ સંબંધિત કાગળો મળી જાય. જો જરૂરી હોય, તો નવી દિલ્હી ખાતે ખાસ સંદેશાવાહક મોકલવામાં આવે.

આ બાબતોને અંશતઃ સાંભળવામાં આવેલી ગણવામાં આવે છે. આ બાબતો તારીખ ૧૯ મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષ મુકવામાં આવે.

વધુમાં એવી સ્પષ્ટતા કરવામાં આવે છે કે સરકાર ઉપર નિર્દેશિત સદર જાહેરાતને અનુસરીને આ રિટ-અરજીઓનો આખરી નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી પસંદગી પ્રક્રિયાને અંતિમ રૂપ આપશે નહીં.

સરકાર ભરતી પૂર્ણ કરવા માટે ઉતાવળમાં હોઈ શકે છે પરંતુ, તે જ સમયે, અહીં હાલના અરજદારો જેવા અનેક ઉમેદવારોની કારકિર્દી સાથે સંકળાયેલો એક વ્યાપક પ્રશ્ન ઉપસ્થિત છે અને, તેથી, આ પ્રશ્નનો હંમેશ માટે કાયમી અંત લાવવો

જરૂરી છે.

સદર હુકમની એક નકલ આગળ જાણ કરવા અર્થે વિજ્ઞાન એ.જી.પી. સુશ્રી શ્રુતિ પાઠકને અને યુ.જી.સી. તરફે ઉપસ્થિત વિજ્ઞાન વકીલ શ્રી મિતુલ શેલતને પણ પૂરી પાડવામાં આવે.

આ હુકમ શ્રી બી.એમ. સોલંકી, સંયુક્ત નિયામક, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરેટ, ગાંધીનગરની ઉપસ્થિતિમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.”

૩૦ આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ઉપર ઉલ્લેખિત હુકમના પ્રત્યુત્તરમાં, યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશને આ બાબત તપાસી હતી, અને કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણની કચેરીને સંબોધિત તારીખ ૧૧ મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા, પ્રશ્નોના નીચે મુજબ જવાબો આપ્યા હતા:

પ્રશ્ન	સ્પષ્ટતા
૧. શું રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ નિર્ધારિત લાયકાતના ધોરણો વધારવાની સત્તા ગુજરાત રાજ્ય ધરાવે છે? ૨. શું યુજીસીના રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ નિર્ધારિત ધોરણો ઉપરાંત અને તેનાથી વધુ વધારાના લાયકાતના ધોરણો સમાવિષ્ટ કરવાની સત્તા ગુજરાત રાજ્ય ધરાવે છે?	યુજીસીએ સમયાંતરે સુધારેલા “યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ ઓન મિનિમમ ક્વોલિફિકેશન્સ ફોર એપોઇન્ટમેન્ટ ઓફ ટીચર્સ એન્ડ અધર એકેડેમિક સ્ટાફ ઇન યુનિવર્સિટીઝ એન્ડ કોલેજીસ એન્ડ મેઝર્સ ફોર ધી મેન્ટેનન્સ ઓફ સ્ટાન્ડર્ડ્સ ઇન હાયર એજ્યુકેશન ૨૦૧૦” શીર્ષકવાળા પોતાના રેગ્યુલેશન્સ દ્વારા શિક્ષકોની નિમણૂક માટેની લઘુત્તમ લાયકાતો નિર્ધારિત કરેલ છે. જો નિમણૂક સત્તાધિકારી ઇચ્છે તો, યુજીસી દ્વારા નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાતોમાંથી વિચલન કર્યા વિના લાયકાતના ધોરણો વધારી શકે છે.
૩. જ્યારે યુજીસી રેગ્યુલેશન ફક્ત સંબંધિત વિષયમાં અનુસ્નાતક કક્ષાએ લઘુત્તમ ૫૫% ની જોગવાઈ કરે છે, ત્યારે શું ઉમેદવારો સ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં લાયકાત ધરાવતા હોવા જ જોઈએ તેવો આગ્રહ રાખવાની રાજ્ય સરકાર પાસે સત્તા છે? પરિશિષ્ટ-૩ ના ટેબલ-૨(સી) મુજબ ઉમેદવારની શૈક્ષણિક પૃષ્ઠભૂમિનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે સ્નાતક પદવી ધ્યાને લેવી જોઈએ કે નહીં. જો ધ્યાને લેવામાં આવે, તો શું તે સંબંધિત વિષયમાં હોવી જોઈએ કે કોઈપણ વિષય અથવા વિદ્યાશાખામાં? (સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૭૭૩/૨૦૧૫, ૧૦૧૫૫/૨૦૧૫).	‘ગુડ એકેડેમિક રેકૉર્ડ’ ની વ્યાખ્યા કરવાનું સંબંધિત યુનિવર્સિટી / નિમણૂક સત્તાધિકારી પર છોડવામાં આવ્યું છે.

પ્રશ્ન	સ્પષ્ટતા
૪. પેરા ૪.૪(પી) માં જોગવાઈ મુજબ સંબંધિત વિષયનો અર્થ શું થાય છે? ‘કોમર્સ’ વિષય માટે ઉમેદવારની ભરતી કરતી વખતે; શું એમ.બી.એ. (મેનેજમેન્ટ વિષય) કરેલ ઉમેદવાર કોમર્સ માટે સંબંધિત વિષય બને છે? (સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૨૦૭/૨૦૧૫).	વિષયની સુસંગતતા અથવા વિષયનું આંતરશાખાકીય સ્વરૂપ સંબંધિત યુનિવર્સિટી / નિમણૂક સત્તાધિકારી દ્વારા સંબંધિત/સંલગ્ન ક્ષેત્રના વિષય નિષ્ણાતોની મદદથી અને પોતાની જરૂરિયાત મુજબ નક્કી કરવાનું રહે છે. યુજીસીએ સદર બાબત પર કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કર્યા નથી.
૫. સારા શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ પર વિચારણા કરતી વખતે જ્યારે ઉમેદવારે યુજી/પીજી/નેટ/પીએચ.ડી. ના વિવિધ સ્તરો પર વિદ્યાશાખા બદલી હોય; તો શું તે ધ્યાને લેવું જોઈએ? (ધારો કે બી.એસસી. (બાયોલોજી) અને અંગ્રેજી સાથે એમ.એ., નેટ (અંગ્રેજી), શું આ કેસ ધ્યાને લેવો જોઈએ?)	ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નં. ૩ અને ૪ હેઠળ સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ.
૬. શું સ્થાનિક સંજોગો હેઠળ, સમગ્ર મહેકમ ખર્ચ ઉઠાવવાની શરતે, રેગ્યુલેશનનો સ્વીકાર ન કરવાની સત્તા રાજ્ય સરકાર ધરાવે છે?	યુજીસી રેગ્યુલેશન્સ ફરજિયાત સ્વરૂપના છે અને તેમાંથી કોઈપણ વિચલન કર્યા વિના તેના મૂળ અક્ષરશઃ અને ભાવનાત્મક સ્વરૂપમાં તેનું પાલન કરવું જરૂરી છે.
૭. જોડાણ(એચ) પર સૂચિબદ્ધ અરજદારો પૈકી કેટલા અરજદારો રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ અરજી કરેલ વિષયમાં આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસરના પદ માટે લાયકાતની જરૂરિયાતો પૂર્ણ કરે છે? ૮. ઉચ્ચ શિક્ષણના ધોરણોને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ્યવાળા રેગ્યુલેશન અને યુજી/પીજી સ્તરે તેમના વિવિધ વિષયોને ધ્યાનમાં લેતાં, જોડાણ(એચ) પર સૂચિબદ્ધ અરજદારો પૈકી કેટલા અરજદારો વાસ્તવમાં અરજી કરેલ વિષયમાં આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસરના પદ માટે યોગ્ય છે?	નિડાણ-એચ માં દર્શાવેલ ઉમેદવારીઓનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે. તમામ કેસો વિષયની સુસંગતતા / વિષયના આંતરશાખાકીય સ્વરૂપ અને ‘ગુડ એકેડેમિક રેકૉર્ડ’ ને સંબંધિત છે. ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નં. ૩ અને ૪ હેઠળ સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ આ કેસોનો નિર્ણય કરવાનો રહે છે.

પ્રશ્ન	સ્પષ્ટતા
૯. વધારાના પસંદગીના માપદંડો સમાવિષ્ટ કરવા અંગેની ઘોષણા એ ‘ત્યારબાદ રમતના નિયમોમાં ફેરફાર’ સમાન છે અને શું તે યુજીસીની નજરમાં અસ્વીકાર્ય છે?	ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નં. ૧ અને ૨ હેઠળ સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ.
૧૦. હાલના યુજીસી રેગ્યુલેશન્સના સંદર્ભમાં યુજી કક્ષાએ ‘ગુડ એકેડેમિક રેકૉર્ડ’ કેવી રીતે વ્યાખ્યાયિત થયેલ છે? શું અનુસ્નાતક પદવીને સ્નાતક પદવી સાથે કોઈ સુસંગતતા છે કે બંનેને એકબીજા સાથે કોઈ સુસંગતતા વિના ધ્યાને લેવાની છે?	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસરની નિમણૂક માટે ‘ગુડ એકેડેમિક રેકૉર્ડ’ ધ્યાને લેવો ફરજિયાતપણે જરૂરી છે. જોકે, ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નં. ૧ અને ૨ હેઠળ સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ સુસંગતતા નક્કી કરી શકાય છે.
૧૧. અનુસ્નાતક પદવી એનાયત કરવા માટે, શું એ પૂર્વશરત છે કે ઉમેદવાર ઓછામાં ઓછું તે સંબંધિત વિષયમાં સ્નાતક પદવી ધરાવતો હોવો જ જોઈએ?	યુજીસી (મિનિમમ સ્ટાન્ડર્ડ્સ ઓફ ઇન્સ્ટ્રક્શન્સ ફોર ધી ગ્રાન્ટ ઓફ ધી માસ્ટર્સ ડિગ્રી થ્રુ ફોર્મલ એજ્યુકેશન) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૩ મુજબ, કોઈપણ વિદ્યાર્થી જ્યાં સુધી સ્નાતક પદવીના ત્રણ વર્ષ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ ન કરે ત્યાં સુધી કોઈપણ વિદ્યાશાળામાં અનુસ્નાતક પદવી કાર્યક્રમમાં પ્રવેશ માટે પાત્ર રહેશે નહીં અને વિષયની સુસંગતતાના સંબંધમાં ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નં. ૪ હેઠળ સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ રહેશે.

પ્રશ્ન	સ્પષ્ટતા
૧૨. જ્યારે ‘મેથેમેટિકલ સાયન્સીસ’ વિષયમાં યુજીસી/સીએસઆઈઆર દ્વારા લેવામાં આવતી નેટ પરીક્ષા સ્ટેટિસ્ટિક્સનો મોટો ભાગ આવરી લે છે, ત્યારે શું ઉમેદવાર સ્ટેટિસ્ટિક્સ વિષયમાં (એ) અસંબંધિત ‘પોપ્યુલેશન સ્ટડીઝ’ માં નેટ પરીક્ષા પાસ કરીને અથવા કોમર્સ વિષયમાં નેટ પાસ કરીને (બી) ‘સ્ટેટિસ્ટિક્સ’ વિષયમાં આવી પરીક્ષા લેવામાં આવતી ન હોવાના કારણે નેટ પરીક્ષામાંથી મુક્તિ મેળવીને પાત્ર બને છે? (સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૦૧૫૩/૨૦૧૫, ૧૦૪૬૧/૨૦૧૫)	ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નં. ૩ અને ૪ હેઠળ સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ.”

૩૧ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના ઉપર ઉલ્લેખિત પત્રનું માત્ર અવલોકન જ બે બાબતો સ્પષ્ટ કરે છે; પ્રથમ, વિષયની સુસંગતતા સંબંધિત યુનિવર્સિટી / નિમણૂક સત્તાધિકારી દ્વારા સંબંધિત ક્ષેત્રના નિષ્ણાતોની મદદથી નક્કી કરવાની રહે છે અને તે સંબંધમાં યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશને કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કર્યા નથી. બીજું, યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના જણાવ્યા અનુસાર, જ્યાં સુધી કોઈપણ વિદ્યાર્થીએ વિષયની સુસંગતતાના સંબંધમાં સ્નાતક પદવીના ત્રણ વર્ષ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ ન કર્યા હોય ત્યાં સુધી તે કોઈપણ વિદ્યાશાખામાં અનુસ્નાતક પદવી (માસ્ટર્સ ડિગ્રી) કાર્યક્રમમાં પ્રવેશ માટે પાત્ર રહેશે નહીં.

૩૨ સંબંધિત અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી મુખ્ય દલીલ પર હું આ તબક્કે વિચારણા કરું કે એકવાર રમત શરૂ થઈ ગયા પછી રમતના નિયમો બદલવાનું સંયુક્ત કમિશનર, ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે ખુલ્લું

ન હતું. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એવી દલીલ છે કે જાહેરાતમાં, યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૦ અનુસાર સારા શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ સાથે અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં ઓછામાં ઓછા ૫૫% ગુણની જરૂરિયાત હતી. આવા સંજોગોમાં, રાજ્ય સરકાર પોતાની મેળે છેલ્લી ઘડીએ એવો નીતિગત નિર્ણય લઈ શકી ન હોત કે યુ.જી. પદવી અને પી.જી. પદવી એક જ વિષયમાં હોવી જોઈએ.

૩૩. સેવા વિષયક ન્યાયશાસ્ત્રમાં એ એક સુવિદિત સિદ્ધાંત છે કે પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ થઈ ગયા પછી નિયોક્તા માટે રમતના નિયમો બદલવા અનુમતિપાત્ર નથી.

૩૪. સુપ્રીમ કોર્ટે રમેશ કુમાર વિ. દિલ્લી હાઈકોર્ટ અને અન્ય, [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૩૭૧૪] માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૧૧. દુર્ગાચરણ મિશ્રા વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૨૨૬૭ માં, આ અદાલતે ઓરિસ્સા જ્યુડિશિયલ સર્વિસ રૂલ્સ પર વિચારણા કરી હતી, જેમાં પસંદગીના હેતુ માટે ઇન્ટરવ્યુમાં લઘુત્તમ કટ-ઓફ ગુણ નિર્ધારિત કરવાની જોગવાઈ નહોતી. આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ઇન્ટરવ્યુમાં લઘુત્તમ ગુણ નક્કી કરવા માટે સમર્થનકારી જોગવાઈના અભાવમાં [આવું નિર્ધારણ] સદર નિયમોમાં જ સુધારો કરવા સમાન ગણાશે. સદર કેસનો નિર્ણય કરતી વખતે,

અદાલતે બી.એસ. યાદવ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૫૬૧; પી.કે. રામચંદ્ર ઐયર અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૪ એસ.સી. ૫૪૧; અને ઉમેશ ચંદ્ર શુક્લા વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૫ એસ.સી. ૧૩૫૧ માં પોતાના અગાઉના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સદર નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા ઉપરાંત પસંદગી માટે આવા ધોરણો નક્કી કરવાનું પસંદગી સમિતિ/સત્તાતંત્રનું કોઈ "અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્ર" નહોતું. વૈધાનિક જોગવાઈઓનું ચુસ્તપણે પાલન કરીને જ પસંદગી કરવાની હોય છે અને જો આવી સત્તા એટલે કે "અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્ર" નો દાવો કરવામાં આવે, તો તે સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ અને અનિવાર્ય ગર્ભિતાર્થ દ્વારા તેનો અર્થ કાઢી શકાય નહીં, તે સ્પષ્ટ કારણસર કે સદર નિયમોમાંથી આવા વિચલનથી ન પૂરી શકાય તેવી અને અફર હાનિ થવાની સંભાવના છે.

૧૨. તેવી જ રીતે, કે. મંજુશ્રી વિ. સ્ટેટ ઓફ આંધ્રપ્રદેશ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૧૪૭૦ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ભરતી પ્રક્રિયા શરૂ થવાના સમયે જ પસંદગીના માપદંડો અપનાવવા અને જાહેર કરવા જોઈએ. રમત પૂરી થઈ ગયા પછી રમતના નિયમો બદલી શકાય નહીં. જો વૈધાનિક નિયમો પ્રતિબંધિત કરતા ન હોય, તો સક્ષમ સત્તાતંત્ર લેખિત પરીક્ષા તેમજ ઈન્ટરવ્યુ માટે લઘુત્તમ લાયકાત ગુણ નિર્ધારિત કરવા માટે સંપૂર્ણપણે

સક્ષમ છે. પરંતુ આવું નિર્ધારણ પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ કરવાના સમયે જ થવું જોઈએ. પસંદગી પ્રક્રિયાની મધ્યમાં પસંદગીના માપદંડમાં ફેરફાર કરવો અનુમતિપાત્ર નથી.

૧૩. આમ, આ મુદ્દે કાયદાનો સારાંશ એવો આપી શકાય કે જો વૈધાનિક નિયમો પસંદગીની કોઈ ચોક્કસ પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરતા હોય, તો તે મુજબ તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરવું પડશે. જો સદર નિયમો દ્વારા કોઈ પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી ન હોય અને કાયદામાં અન્ય કોઈ અડચણ ન હોય, તો સક્ષમ સત્તાતંત્ર પસંદગી માટેના ધોરણો નક્કી કરતી વખતે કસોટીઓ નિર્ધારિત કરી શકે છે અને લેખિત કસોટી તેમજ મૌખિક પરીક્ષા માટે લઘુત્તમ બેન્ચ માર્ક પણ નિર્દિષ્ટ કરી શકે છે.”

૩૫. હિમાની મલ્હોત્રા વિ. દિલ્લી હાઈકોર્ટ [એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૨૧૦૩] માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે પસંદગી પ્રક્રિયાની મધ્યમાં નિયોક્તા માટે પસંદગીના માપદંડ બદલવા અનુમતિપાત્ર નથી. (આ પણ જુઓ: તમિલનાડુ કમ્પ્યુટર સાયન્સ બી.એડ. ગ્રેજ્યુએટ ટીચર્સ વેલ્ફેર સોસાયટી (૧) વિ. હાયર સેકન્ડરી સ્કૂલ કમ્પ્યુટર ટીચર્સ એસોસિએશન અને અન્ય, (૨૦૦૯) ૧૪ એસ.સી.સી. ૫૧૭; સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય વિ. મિથિલેશ કુમાર, (૨૦૧૦) ૧૩ એસ.સી.સી. ૪૬૭; અને અરુણાચલ પ્રદેશ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન અને અન્ય વિ. તાગે હાબુંગ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૧૬૦૧).

૩૬. પી. મોહનન પિલ્લઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ અને અન્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૨૮૪૦] માં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું :

“હવે એ સુસ્થાપિત છે કે સામાન્ય રીતે જ્યારે જગ્યાઓ ખાલી પડી તે સમયે જે નિયમો અમલમાં હતા તેનું પાલન કરવામાં આવશે. લાયકાત તે સમયે જ નક્કી થવી જોઈએ. જગ્યા ખાલી પડવાની તારીખે અમલમાં હોય તેવા પાત્રતાના માપદંડ તેમજ પ્રક્રિયાઓનું સામાન્ય રીતે અનુસરણ કરવું જોઈએ.”

૩૭. રમતના નિયમ બદલવાનો મુદ્દો લાર્જર બેંચને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યો છે, જે તેજ પ્રકાશ પાઠક અને અન્ય વિ. રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ અને અન્ય, [(૨૦૧૩) ૪ એસ.સી.સી. ૫૪૦] ના ચુકાદા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે.

૩૮. અરજદારો તરફે રજૂ કરવામાં આવેલી એ દલીલથી હું પ્રભાવિત થયો નથી કે હાલનો કેસ એવો છે કે જેમાં છેલ્લી ઘડીએ રમતના નિયમો બદલવામાં આવ્યા હતા. ડૉ. કૃષ્ણ ચંદ્ર સાહુ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર મુકવામાં આવેલો આધાર પણ અરજદારોને કોઈ સહાયરૂપ થતો નથી. ડૉ. કૃષ્ણ સાહુ (ઉપર મુજબ) માં, પસંદગી સમિતિએ, પોતાની મેળે જ, હોમિયોપેથિક મેડિકલ ઓફિસર્સ તરીકે પહેલેથી જ નોકરી કરતા ઉમેદવારોની યોગ્યતા નક્કી કરવાના આધાર તરીકે તેમના ગુપ્ત ચારિત્ર્ય પત્રકો ધ્યાને લેવાનું નક્કી કર્યું હતું. સુપ્રીમ કોર્ટે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે જો તે એક સેવામાંથી તે જ પ્રકારની

અન્ય સેવામાં માત્ર સંક્રમણની બાબત હોત જેમ કે, ઉદાહરણ તરીકે, પ્રોવિન્શિયલ ફોરેસ્ટ સર્વિસમાંથી ઓલ ઇન્ડિયા ફોરેસ્ટ સર્વિસમાં અથવા પ્રોવિન્શિયલ સિવિલ સર્વિસમાંથી ઇન્ડિયન એડમિનિસ્ટ્રેટિવ સર્વિસમાં, તો ગુપ્ત ચારિત્ર્ય પત્રકો ગુણવત્તા અથવા યોગ્યતાના આધારે પસંદગી માટે એક માન્ય આધાર બની શક્યા હોત. જોકે, સદર કેસમાં, નિમણૂકો એક સંપૂર્ણ નવી સેવાના પદો પર કરવામાં આવી હતી, જોકે ઉમેદવારો પાસે હોવી જરૂરી એવી શૈક્ષણિક લાયકાતો તે જ હતી જે તેમની અગાઉની સેવામાં હોવી જરૂરી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે વધુમાં એવું અવલોકન કર્યું હતું કે ડિરેક્ટરે ન તો કોઈ વહીવટી સૂચનાઓ બહાર પાડી હતી કે ન તો જે માપદંડના આધારે ઉમેદવારોની યોગ્યતા નક્કી કરવાની હતી તે સંબંધિત ક્ષતિ પૂરી હતી. પસંદગી બોર્ડના સભ્યો પાસે પસંદગીના માપદંડો નક્કી કરવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નહોતું, જ્યાં સુધી તેઓને બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો દ્વારા તે સંબંધમાં ખાસ રીતે અધિકૃત કરવામાં ન આવ્યા હોય.

૩૯. હાલના કેસમાં, પસંદગી સમિતિએ રાજ્ય સરકારના માપદંડોમાંથી કોઈ વિચલન કર્યા વિના કે તેમાં કોઈ ફેરફાર કર્યા વિના, તારીખ ૧૪મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૧ ના ઠરાવ તેમજ જાહેરાત હેઠળ નિર્ધારિત માપદંડોનું ચુસ્તપણે પાલન કરીને ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરી હતી.

૪૦. તારીખ ૧૪મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૧ ના સરકારી ઠરાવ અનુસાર, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરની કચેરીએ કેન્દ્રીયકૃત ભરતી પ્રક્રિયા મારફતે ભરતીનું

સંચાલન કરવાનું હોય છે, અને ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં પારદર્શક પ્રક્રિયાનું પાલન થાય તે જોવાની તેની ફરજ બને છે અને તે દ્વારા તમામ ઉમેદવારોને તેમની પસંદગીની કોલેજોમાં ભરતી થવા માટે એક સમાન મંચ પૂરું પાડવાનું રહે છે.

૪૧. પારદર્શક રીતે ભરતી પ્રક્રિયાને સરળ બનાવવાના ઉદ્દેશથી, સ્નાતક કક્ષાએ અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ એક જ વિષયમાં પદવી ધરાવવાની જરૂરિયાત અંગે ઉમેદવારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ફરિયાદોને ધ્યાને રાખીને માર્ગદર્શન અને અભિપ્રાય આપવાના હેતુ માટે ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરની કચેરીએ શિક્ષણ ક્ષેત્રના નિષ્ણાતોની એક સમિતિની રચના કરવાનું યોગ્ય માન્યું હતું. આમ, સદર નિષ્ણાત સમિતિએ માત્ર પોતાનો અભિપ્રાય આપ્યો હતો અને તેને સુસ્પષ્ટ કરીને સ્પષ્ટતા કરી હતી. એવું કહી શકાય નહીં કે સદર નિષ્ણાત સમિતિએ પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ થયા પછી યોગ્યતાના માપદંડમાં ફેરફાર કર્યો હતો.

૪૨. પસંદગી સમિતિએ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત જરૂરિયાતો સાથે કોઈ બાંધછોડ કરી નથી. મારા મતે, એવું કહી શકાય નહીં કે સદર નિષ્ણાત સમિતિનો અભિપ્રાય અધ્યાપક સહાયકોની નિમણૂકની બાબતમાં નીતિવિષયક નિર્ણય હતો અને આવો નીતિવિષયક નિર્ણય ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ઠરાવ / જાહેરનામાના સ્વરૂપમાં હોવો જોઈતો હતો. તારીખ ૧૪મી જુલાઈ, ૨૦૧૪ ના ભારતના ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ પદવીઓની વિશિષ્ટતાઓ સાથે જોડીને વાંચવામાં

આવેલા વર્ષ ૨૦૧૦ ના ઠરાવમાં જે ગર્ભિત હતું, તેને સુસ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું.

૪૩. એ પણ જણાવવું ઉચિત રહેશે કે ઉમેદવાર દ્વારા અનુસ્નાતક કક્ષાએ સંબંધિત વિષયમાં લઘુત્તમ ૫૫% ગુણ ધરાવવા એ એકમાત્ર માપદંડ નહોતો, પરંતુ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન રેગ્યુલેશન્સ ૨૦૧૦ ના રેગ્યુલેશન ૪.૪.૦ અનુસાર માસ્ટર્સ ડિગ્રીમાં ઓછામાં ઓછા ૫૫% ગુણ સાથે “સારા શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ” ની પણ જરૂરિયાત હતી. “સારા શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ” નો અર્થ સમગ્ર રેકૉર્ડ થાય છે, જેમાં સ્નાતક કક્ષાની પદવીનો પણ સમાવેશ થાય છે, જે અનિવાર્યપણે સંબંધિત વિષયમાં જ હોવી જોઈએ. તારીખ ૧૪મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૧ ના સરકારી ઠરાવની જોગવાઈઓ અનુસાર, કોષ્ટકની શરત નં. ૯, મુદ્દા નં. ૨ મુજબ, જો ઉમેદવારે યુનિવર્સિટીમાં સ્નાતક કક્ષાએ પ્રથમ ક્રમાંક મેળવ્યો હોય, તો તેને ૧૦ ગુણ આપવાના રહે છે. આમ, સ્નાતક કક્ષાએ પ્રથમ ક્રમાંક મેળવનાર ઉમેદવારને ૧૦ ગુણ ફાળવવામાં આવશે. સ્નાતક કક્ષાએ અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ એક જ વિષયમાં પદવી મેળવવાની જરૂરિયાત માટેનો આગ્રહ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના વિનિયમો સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત છે, જેને માર્ચ ૨૦૧૪ માં યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા અને પદવીઓની વિશિષ્ટતાઓ દર્શાવતા તારીખ ૧૪મી જુલાઈ ૨૦૧૪ ના ભારતના ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલા જાહેરનામા સાથે જોડીને વાંચવામાં આવે છે.

૪૪. યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત કર્યા મુજબ પદવીઓના

વિશિષ્ટીકરણનો સુસંગત ભાગ હું નીચે ટાંકું છું:

“યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન

પદવીઓનું વિશિષ્ટીકરણ

નવી દિલ્હી, માર્ચ, ૨૦૧૪

નં. એફ. ૫-૧/૨૦૧૩ (સીપીપી-૨) – યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન એક્ટ, ૧૯૫૬ (૧૯૫૬ નો ૩) ની કલમ ૨૨ ની પેટા-કલમ (૩) દ્વારા પ્રદત્ત સત્તાઓની રૂએ અને પદવીઓના વિશિષ્ટીકરણને લગતા અગાઉના તમામ ગેઝેટ જાહેરનામાઓનું અધિક્રમણ કરીને, યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (યુજીસી), કેન્દ્ર સરકારની મંજૂરીથી, આથી સદર કલમના હેતુઓ માટે પદવીઓનું નામાભિધાન નિર્દિષ્ટ કરે છે.

નિર્દિષ્ટ પદવીઓ

ઉચ્ચ શિક્ષણના તમામ સ્તરોએ પદવીઓનું વ્યાપક વિદ્યાશાખાવાર નામાભિધાન, જેને નિર્દિષ્ટ પદવી તરીકે ગણવામાં આવે, જેનું યુનિવર્સિટીઓ/સંસ્થાઓએ પાલન કરવું અનિવાર્ય છે, તે નીચે આપેલ છે. પદવીઓના નામાભિધાનની સાથોસાથ, લઘુત્તમ પ્રવેશ-સ્તરની લાયકાતો અને કાર્યક્રમોનો સમયગાળો પણ દર્શાવવામાં આવ્યો છે. સ્પષ્ટતા ખાતર આ માહિતી કોષ્ટક સ્વરૂપમાં રજૂ કરવામાં આવી છે. દરેક કોષ્ટકની સૌથી નીચેની હરોળમાં,

હાલમાં કેટલીક સંસ્થાઓમાં પ્રચલિત એવી પદવીઓનું નામાભિધાન ન તો પરંપરાગત જણાયું હતું અને ન તો જ્ઞાનમાં વાસ્તવિક નવીનતાનું પ્રતિબિંબ પાડતું જણાયું હતું અને તેમાં સૂચવ્યા મુજબ તેને પુનર્ગઠિત/બદલવામાં આવે તેવા સૂચન સાથે તેને અ-નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે છે.

આર્ટ્સ/હ્યુમેનિટીઝ/સામાજિક વિજ્ઞાન:

નિર્દિષ્ટ પદવીઓ

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૧૮	બી.એ. / બી.એ. (ઓનર્સ)	બેચલર ઓફ આર્ટ્સ / બેચલર ઓફ આર્ટ્સ (ઓનર્સ)	સ્નાતક	૩	૧૦+૨
૧૯	એમ.એ.	માસ્ટર્સ ઓફ આર્ટ્સ	અનુસ્નાતક	૨	સ્નાતક
૨૦	બી.એસ.ડ બલ્યુ.	બેચલર ઓફ સોશિયલ વર્ક	સ્નાતક	૩	૧૦+૨
૨૧	એમ.એસ. ડબલ્યુ.	માસ્ટર ઓફ સોશિયલ વર્ક	અનુસ્નાતક	૨	સ્નાતક

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૨૨	બી.આર.એ સ.	બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ	સ્નાતક	૩	૧૦+૨
૨૩	એમ.આર. એસ.	માસ્ટર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ	અનુસ્નાતક	૨	સ્નાતક

શિક્ષણ તાલીમ નિર્દિષ્ટ પદવીઓ

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૨૪	બી.એડ.	બેચલર ઓફ એજ્યુકેશન	સ્નાતક	૧	સ્નાતક
૨૫	બી.એલ.એ ડ.	બેચલર ઓફ એલિમેન્ટરી ઈ એજ્યુકેશન	સ્નાતક	૪	૧૦+૨
૨૬	એમ.એડ.	માસ્ટર ઓફ એજ્યુકેશન	અનુસ્નાતક	૧	બી.એડ.
૨૭	બી.પી.એડ .	બેચલર ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન	સ્નાતક	૧	સ્નાતક

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૨૮	એમ.પી.એડ.	માસ્ટર ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન	અનુસ્નાતક	૧	બી.પી.એડ.

બી.પી.ઇ. ને બી.પી.એડ. તરીકે પુનર્ગઠિત કરવામાં આવે એમ.પી.ઇ. ને એમ.પી.એડ. તરીકે પુનર્ગઠિત કરવામાં આવે

બિઝનેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન/કોમર્સ/મેનેજમેન્ટ/ફાઇનાન્સ નિર્દિષ્ટ પદવીઓ

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૩૨	બી.કોમ. / બી.કોમ. (ઓનર્સ)	બેચલર ઓફ કોમર્સ / બેચલર ઓફ કોમર્સ (ઓનર્સ)	સ્નાતક	૩	૧૦+૨
૩૩	એમ.કોમ.	માસ્ટર ઓફ કોમર્સ	અનુસ્નાતક	૨	સ્નાતક
૩૪	બી.બી.એ.	બેચલર ઓફ બિઝનેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન	સ્નાતક	૩	૧૦+૨

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૩૫	એમ.બી.એ	માસ્ટર ઓફ બિઝનેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન	અનુસ્નાતક	૨	સ્નાતક

સાયન્સ નિર્દિષ્ટ પદવીઓ

નંબર	સંક્ષિપ્ત નામ	વિસ્તૃત નામ	સ્તર	લઘુત્તમ સમયગાળો	પ્રવેશ લાયકાત
૫૪	બી.એસસી / બી.એસસી . (ઓનર્સ)	બેચલર ઓફ સાયન્સ / બેચલર ઓફ સાયન્સ (ઓનર્સ)	સ્નાતક	૩	૧૦+૨
૫૫	એમ.એસસી .	માસ્ટર ઓફ સાયન્સ	અનુસ્નાતક	૨	સ્નાતક

માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો: પદવીઓ સામાન્ય શબ્દોમાં નિર્દિષ્ટ થવી જોઈએ અને તેમના નામાભિધાન એવા હોવા જોઈએ કે જે સામાન્ય રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત, વૈશ્વિક સ્તરે સ્વીકૃત અને વ્યાપકપણે માન્ય હોય તથા પદવીઓના સ્તર અને વ્યાપક વિષય/વિદ્યાશાખા/જ્ઞાન ક્ષેત્રના સૂચક હોય; અભ્યાસક્રમની નવીનતામાં, યુનિવર્સિટી/સંસ્થાને નિર્દિષ્ટ સામાન્ય પદવીઓની સામે કૌંસમાં

વિશિષ્ટતા/વિશેષતા દર્શાવવાની સ્વતંત્રતા રહેશે.

સામાન્ય સૂચનાઓ: ૨. ઉપર જણાવેલ નિર્દિષ્ટ પદવીઓ કેન્દ્રીય અધિનિયમ, પ્રાંતીય અધિનિયમ અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા કે તે હેઠળ સ્થપાયેલી અથવા નિગમિત યુનિવર્સિટી દ્વારા અથવા કલમ ૩ હેઠળ યુનિવર્સિટી ગણાતી સંસ્થા દ્વારા અથવા યુજીસી એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૨ હેઠળ પદવીઓ એનાયત કરવા કે આપવા માટે સંસદના અધિનિયમ દ્વારા વિશેષ રૂપે સત્તા પ્રાપ્ત સંસ્થા દ્વારા એનાયત કરવામાં આવશે.

૩. કોઈપણ યુનિવર્સિટી આ જાહેરનામાની જોગવાઈનું ઉલ્લંઘન કરીને કોઈ પદવી એનાયત કરશે નહીં. યુનિવર્સિટીઓ માટે પદવી(ઓ)ના માન્ય નામાભિધાનનું પાલન કરવું અને હવે પછી નિર્ધારિત કર્યા મુજબ પદવી એનાયત કરતાં પહેલાં શિક્ષણના લઘુત્તમ ધોરણોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવું ફરજિયાત રહેશે.

નવી પદવીઓનું વિશિષ્ટીકરણ

૭. હવે પછી, જ્યાં સુધી ખૂબ જ મજબૂત અને વાસ્તવિક કારણ ન હોય ત્યાં સુધી યુનિવર્સિટીઓ પદવીઓનું કોઈ નવું નામાભિધાન દાખલ કરશે નહીં. જો કોઈ યુનિવર્સિટી નવું નામાભિધાન દાખલ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતી હોય, તો તેણે પદવી કાર્યક્રમ શરૂ કરવાના ઓછામાં ઓછા છ મહિના અગાઉ, યુનિવર્સિટી / સંસ્થાઓના સંબંધિત શૈક્ષણિક મંડળો, જેમ કે – બોર્ડ ઓફ સ્ટડીઝ, એકેડેમિક

કાઉન્સિલ અને ગવર્નિંગ કાઉન્સિલ દ્વારા મંજૂર કરાયેલ પદવી માટે નિર્ધારિત અભ્યાસક્રમની વિગતો સાથે તેના વિશિષ્ટીકરણ માટે યુજીસી નો સંપર્ક કરવાનો રહેશે.

૮. તમામ યુનિવર્સિટીઓએ (તેની સાથે જોડાયેલી સંલગ્ન કોલેજો સહિત) પદવી એનાયત કરવા માટે શિક્ષણના લઘુત્તમ ધોરણો અને નિર્ધારિત નિયમોનું પાલન કરવાનું રહેશે, જે સંબંધિત વૈધાનિક/નિયમનકારી સંસ્થાઓ, જેમ કે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (યુજીસી), ઓલ ઇન્ડિયા કાઉન્સિલ ફોર ટેકનિકલ એજ્યુકેશન (એઆઈસીટીઈ), મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (એમસીઆઈ), ફાર્મસી કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પીસીઆઈ), કાઉન્સિલ ફોર આર્કિટેક્ચર (સીઓએ), બાર કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (બીસીઆઈ), નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર્સ એજ્યુકેશન (એનસીટીઈ), ડેન્ટલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (ડીસીઆઈ), ઇન્ડિયન નર્સિંગ કાઉન્સિલ (આઈએનસી), વગેરે દ્વારા તેમના સંબંધિત જાહેરનામાઓ/નિયમનોમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ યોગ્ય લાયકાત ધરાવતા શિક્ષણ સ્ટાફ અને યોગ્ય શૈક્ષણિક ભૌતિક માળખાગત સુવિધાઓ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવશે.

૯. યુનિવર્સિટી દ્વારા ઓફર કરવામાં આવતી નિર્દિષ્ટ પદવીઓ અને સંબંધિત વૈધાનિક/નિયમનકારી સંસ્થાઓ દ્વારા નિર્ધારિત કર્યા મુજબ શિક્ષણના લઘુત્તમ ધોરણો અને નિયમો સંબંધિત યુનિવર્સિટી/સંલગ્ન કોલેજના પ્રવેશ બ્રોશરમાં અગ્રતાપૂર્વક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે અને તેમની વેબસાઈટ પર પણ

ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.”

૪૫. બિહાર પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. કામિની અને અન્ય [(૨૦૦૭) ૫ એસ.સી.સી. ૫૧૯] ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ લગભગ સમાન મુદ્દો વિચારણા માટે આવ્યો હતો. તે કેસમાં, સુશ્રી કામિનીએ વર્ષ ૧૯૮૯ માં બિહાર રાજ્યની એક યુનિવર્સિટીમાંથી પ્રાણીશાસ્ત્ર અને વનસ્પતિશાસ્ત્ર સાથે રસાયણશાસ્ત્રમાં પ્રથમ વર્ગમાં બી.એસસી. (ઓનર્સ) પાસ કર્યું હતું. બી.એસસી. ની પદવીમાં તેમનો પ્રધાન/મુખ્ય વિષય રસાયણશાસ્ત્ર હતો, તેમજ પ્રાણીશાસ્ત્ર અને વનસ્પતિશાસ્ત્ર ગૌણ/વૈકલ્પિક વિષયો તરીકે હતા. કમિશન દ્વારા ૨૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ ના રોજ ડિસ્ટ્રિક્ટ ફિશરીઝ ઓફિસર-કમ-ચીફ એક્ઝિક્યુટિવ ઓફિસરના પદ પર નિમણૂક માટે લાયક ઉમેદવારો પાસેથી અરજીઓ મંગાવતી એક જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી હતી. તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ઉમેદવાર સેન્ટ્રલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફિશરીઝ એજ્યુકેશન, મુંબઈમાંથી ફિશરીઝ સાયન્સમાં બે વર્ષના ડિપ્લોમા સાથે બી.એસસી., પ્રાણીશાસ્ત્ર અથવા માન્ય યુનિવર્સિટીમાંથી ફિશરીઝ સાયન્સ (બી.એફ.એસસી.) માં સ્નાતકની પદવી અથવા સેન્ટ્રલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફિશરીઝ એજ્યુકેશન, મુંબઈમાંથી પ્રાણીશાસ્ત્ર સાથે એમ.એસસી. (ઇનલેન્ડ ફિશરીઝ એડમિનિસ્ટ્રેશન એન્ડ મેનેજમેન્ટ) ની લાયકાત ધરાવતો હોવો જોઈએ. સુશ્રી કામિનીની માર્કશીટની ચકાસણી કરતાં એવું જણાયું હતું કે તેઓ પ્રાણીશાસ્ત્રમાં ઓનર્સની પદવી ધરાવતા ન હતા અને સદર પદ માટે પાત્ર ન હતા. જ્યારે તેઓ ઇન્ટરવ્યુ માટે ઉપસ્થિત થયા, ત્યારે

તેમને જાણ કરવામાં આવી હતી કે તેઓ જરૂરી શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા નથી અને તેમની ઉમેદવારી રદ કરવામાં આવી છે. આવા ઘણા કેસો હોવાથી, જો કોઈ વિદ્યાર્થીએ મુખ્ય વિષય તરીકે નહીં પરંતુ ગૌણ/વૈકલ્પિક વિષય તરીકે પ્રાણીશાસ્ત્ર સાથે પદવી પરીક્ષા પાસ કરી હોય તો શું તેને પ્રાણીશાસ્ત્ર વિષયમાં સ્નાતક કહી શકાય કે કેમ તે પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવા માટે કમિશન દ્વારા એક નિષ્ણાત સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. સદર સમિતિએ ૨૪મી નવેમ્બર, ૨૦૦૨ ના રોજ પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો. સદર અહેવાલ મુજબ, જો કોઈ વિદ્યાર્થીએ સ્નાતક કક્ષાએ તે વિષયમાં પદવી મેળવી હોય તો જ તેને તે વિષયમાં સ્નાતક ગણવામાં આવશે. સદર અહેવાલ અનુસાર, સુશ્રી કામિની અપાત્ર જણાયા હતા. સુશ્રી કામિનીએ પટના ખાતેની હાઈકોર્ટમાં રિટ અરજી દાખલ કરીને સદર નિર્ણયને પડકાર્યો હતો. વિદ્વાન સિંગલ જજે અરજી નામંજૂર કરી હતી, પરંતુ હાઈકોર્ટ દ્વારા લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. કમિશને ડિવિઝન બેંચના સદર નિર્ણયને સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકાર્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે, કમિશન દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરતી વખતે, પેરા-૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૮. ફરીથી, એ સુસ્થાપિત છે કે શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં, કાયદાની અદાલત નિષ્ણાત તરીકે કાર્ય કરી શકે નહીં. તેથી સામાન્ય રીતે, કોઈ વિદ્યાર્થી/ઉમેદવાર જરૂરી લાયકાત ધરાવે છે કે નહીં તે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ પર છોડી દેવું વધુ યોગ્ય રહેશે [જુઓ યુનિવર્સિટી ઓફ મૈસૂર વિ. ગોવિંદા

રાવ, (૧૯૬૪) ૪ એસ.સી.આર. ૫૭૬ : એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૫૯૧]. ખાસ કરીને જ્યારે તેને કોઈ નિષ્ણાત સમિતિનું સમર્થન હોય ત્યારે આ બાબત વિશેષરૂપે લાગુ પડે છે. નિષ્ણાત સમિતિએ આ બાબત પર વિચારણા કરી અને અવલોકન કર્યું કે જો સ્નાતક કક્ષાએ, વ્યક્તિએ આઠ પેપર્સ ધરાવતા મુખ્ય વિષય તરીકે તેવા વિષયનો અભ્યાસ કર્યો હોય અને બે પેપર્સ ધરાવતા ગૌણ, વૈકલ્પિક કે સાઈડ વિષય તરીકે નહીં, તો જ તે વ્યક્તિ તે વિષયમાં ઓનર્સ ધરાવે છે તેમ કહી શકાય. આવો નિર્ણય, અમારા મતે, મનસ્વી કે અન્યથા વાંધાજનક ગણી શકાય નહીં. તેથી, અમારા મતે, વિજ્ઞાન સિંગલ જજ સમિતિના અહેવાલ પર આધાર રાખીને અરજી નામંજૂર કરવામાં અને કમિશનના વાંધાને માન્ય રાખવામાં સાચા હતા. નિષ્ણાત સમિતિના સુવિચારિત અહેવાલની ઉપેક્ષા કરવામાં અને વિજ્ઞાન સિંગલ જજના નિર્ણયને રદ કરવામાં ડિવિઝન બેંચ ભૂલ પર હતી. ડિવિઝન બેંચે, અપીલ મંજૂર કરતી વખતે, એવું અવલોકન કર્યું હતું કે સેન્ટ્રલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફિશરીઝ એજ્યુકેશન, મુંબઈ દ્વારા પ્રથમ સામાવાળાને આપવામાં આવેલો પ્રવેશ એ 'લિટમસ ટેસ્ટ' હતી. ડિવિઝન બેંચના મતે, જો પ્રથમ સામાવાળા પ્રાણીશાસ્ત્ર સાથે બેચલર ઓફ સાયન્સની પદવી ધરાવતા ન હોત, તો સંસ્થાએ તેમને સદર અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ આપ્યો ન હોત. ડિવિઝન બેંચે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે પ્રથમ સામાવાળાને સદર અભ્યાસક્રમમાં માત્ર પ્રવેશ આપવામાં

આવ્યો હતો એટલું જ નહીં, પરંતુ તેમણે તેને “ઝળહળતી સફળતા” સાથે પાસ પાડી ક્યો હતો. અમારા મતે, સેન્ટ્રલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફિશરીઝ એજ્યુકેશન, મુંબઈ દ્વારા પ્રથમ સામાવાળાના પ્રવેશની 'લિટમસ ટેસ્ટ' લાગુ કરવામાં ડિવિઝન બેંચ સાચી ન હતી. અદાલત સમક્ષનો વિવાદ એ હતો કે શું પ્રથમ સામાવાળા ડિસ્ટ્રિક્ટ ફિશરીઝ ઓફિસર, વર્ગ-૨ ના પદ માટે પાત્ર હતા કે કેમ. તેથી, સાચી કસોટી મુંબઈ સંસ્થા દ્વારા અપાયેલો પ્રવેશ ન હતી. જો પ્રાણીશાસ્ત્ર સાથે બી.એસસી. માં ઓનર્સની આવશ્યકતા હોય અને જો પ્રથમ સામાવાળાએ રસાયણશાસ્ત્ર સાથે બી.એસસી. ઓનર્સ પાસ કર્યું હોય, તો એવું કહી શકાય નહીં કે તેઓ જરૂરી શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા હોવાથી સદર પદ માટે પાત્ર હતા. તેથી, તેમને પાત્ર ન ગણીને, કમિશને કોઈ ગેરકાયદેસરતા આચરી ન હતી.”

૪૬. હું એક એવા કેસનું ઉત્તમ ઉદાહરણ આપું કે જેમાં એવું કહી શકાય કે પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ થયા પછી રમતના નિયમો બદલવામાં આવ્યા છે.

૪૭. મોહમ્મદ સોહરાબ ખાન વિ. અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટી અને અન્ય [(૨૦૦૯) ૪ એસ.સી.સી. ૫૫૫] ના કેસમાં, અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટીએ એક જાહેરાત બહાર પાડી હતી, જેના દ્વારા સદર યુનિવર્સિટીમાં આશરે ૭૯ જગ્યાઓ ભરવા માટે અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી. જે જગ્યાઓની જાહેરાત આપવામાં આવી હતી તે પૈકીની એક જગ્યા યુનિવર્સિટી પોલિટેકનિક, અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટી ખાતે રસાયણશાસ્ત્રના લેક્ચરરની

જગ્યા હતી. યુનિવર્સિટી દ્વારા આવશ્યક લાયકાત તરીકે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી લાયકાત, માનવિકી અને વિજ્ઞાનમાં શિક્ષણ પદની સંબંધિત શાખામાં પ્રથમ વર્ગની માસ્ટર્સ ડિગ્રી હતી. મોહમ્મદ સોહરાબ ખાન તેમજ મેરાજુદ્દીન અહમદ બંનેએ જે જગ્યાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી, એટલે કે રસાયણશાસ્ત્રના લેક્ચરર, તે સદર જગ્યા સામે વિચારણા માટે પોતાની અરજીઓ રજૂ કરી હતી. મોહમ્મદ સોહરાબ ખાન રસાયણશાસ્ત્ર (શુદ્ધ) માં પ્રથમ વર્ગની માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતા હતા જ્યારે મેરાજુદ્દીન અહમદ ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં પ્રથમ વર્ગની માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતા હતા. યુનિવર્સિટી સત્તાતંત્રે પસંદગી સમિતિની ભલામણ સ્વીકારી અને મેરાજુદ્દીન અહમદની તરફેણમાં નિમણૂકનો હુકમ જારી કર્યો. અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા સદર હુકમથી વ્યથિત થઈને મોહમ્મદ સોહરાબ ખાને અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટમાં રિટ અરજી દાખલ કરી. હાઈકોર્ટની વિદ્વાન ખંડપીઠે રિટ અરજીની સુનાવણી કરી અને એવું ઠેરવીને તે મંજૂર કરી કે પ્રશ્નવાળી જગ્યા પર મેરાજુદ્દીન અહમદની નિમણૂક કાયદેસર નહોતી કારણ કે તેઓ લઘુત્તમ લાયકાત ધરાવતા નહોતા. હાઈકોર્ટે, જરૂરી નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે, નોંધ્યું કે યુનિવર્સિટી બંને વિષયો એટલે કે રસાયણશાસ્ત્ર તેમજ ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં અલગથી પદવીઓ એનાયત કરે છે અને બંને વિષયો ભિન્ન અને અલગ હતા. હાઈકોર્ટ સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે, વિષયોના નિષ્ણાતોની બનેલી પસંદગી સમિતિ એ નક્કી કરવા માટે એકમાત્ર સક્ષમ સત્તાતંત્ર હતી કે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતી વ્યક્તિ જે વિષય માટે

જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી હતી તે વિષય ભણાવવા માટે સૌથી વધુ યોગ્ય હતી અને હાઈકોર્ટે પોતાનો નિર્ણય બદલીને નિષ્ણાતોના આવા અભિપ્રાયમાં દખલગીરી કરવી જોઈતી નહોતી. એવી રજૂઆત પણ કરવામાં આવી હતી કે, જે જગ્યા માટે જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી હતી તે જગ્યા માટે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી એ રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી જેટલી જ સારી છે, અને ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતી વ્યક્તિ સદર વિષય ભણાવવા માટે વધુ યોગ્ય હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે, હાઈકોર્ટના નિર્ણયને બહાલ રાખતાં, ફરરા ૧૨ થી ૨૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૨. સદર જાહેરાતમાં જાહેર કરવામાં આવેલી ઘણી બધી જગ્યાઓ ખાસ કરીને દર્શાવે છે કે જ્યારે પણ યુનિવર્સિટી માનવિકી અને વિજ્ઞાન વિભાગની કોઈ ચોક્કસ શાખામાં જગ્યા ભરવા માંગતી હતી, ત્યારે તેણે સદર જાહેરાતમાં ખાસ કરીને તે મુજબ દર્શાવ્યું હતું. જો યુનિવર્સિટી માટે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રના પ્રવાહમાંથી જગ્યા ભરવી જરૂરી હોત, તો તેણે જાહેરાતમાં જ તે મુજબ દર્શાવ્યું હોત કારણ કે પછીના વર્ષોમાં, અમે જોયું છે કે તે જ યુનિવર્સિટી દ્વારા ખાસ કરીને તે સંબંધમાં એક જાહેરાત બહાર પાડીને ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં લેકચરરની જગ્યા ભરવા માટે ચોક્કસ જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી છે.

૧૩. એ હકીકત સંબંધમાં કોઈ શંકા નથી કે તે યુનિવર્સિટી સત્તાતંત્ર છે જે સૌથી વધુ સારી રીતે જાણે છે કે તેમની જરૂરિયાત શું છે. અલીગઢ મુસ્લિમ

યુનિવર્સિટીની સ્થાપના અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટી એક્ટ નામના કેન્દ્રીય અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. સદર અધિનિયમની કલમ ૨૮ (૧) હેઠળ બનાવેલ તેનું એક સ્ટેચ્યુટ પણ છે. યુનિવર્સિટીનું સ્ટેચ્યુટ ૨૨ બોર્ડ્સ ઓફ સ્ટડીઝ સાથે સંબંધિત છે. સદર બોર્ડ ઓફ સ્ટડીઝના કાર્યો પૈકીનું એક કાર્ય ઓર્ડિનન્સમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી રીતે પ્રત્યેક જગ્યાની રચના સમયે તેના અભ્યાસ ક્ષેત્રની ફેકલ્ટીને ભલામણ કરવાનું છે.

૧૪. બીજી તરફ સ્ટેચ્યુટ ૨૧ ફેકલ્ટીઓની સત્તાઓ અને કાર્યો સાથે સંબંધિત છે. બોર્ડ ઓફ સ્ટડીઝની ઉપરોક્ત ભલામણનો નિર્ણય યુનિવર્સિટીના સ્ટેચ્યુટ ૨૧ હેઠળ ફેકલ્ટીઓ દ્વારા કરવાનો હોય છે અને તેથી, યુનિવર્સિટીના સ્ટેચ્યુટ ૧૮ હેઠળ એકેડેમિક કાઉન્સિલ દ્વારા તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે, અને તેથી યુનિવર્સિટીના સ્ટેચ્યુટ ૧૭(૨)(૧) હેઠળ એક્ઝિક્યુટિવ કાઉન્સિલ દ્વારા તેને મંજૂર કરવામાં આવે છે. આવી વારંવારની બહુ-સ્તરીય કવાયત પછી, ચોક્કસ જગ્યા માટે આવશ્યક લાયકાત નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ તેની જાહેરાત કરવામાં આવે છે. રેકૉર્ડ પરથી એ પણ સાબિત થાય છે અને એ હકીકત સંબંધમાં કોઈ વિવાદ નથી કે શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્ર અને ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્ર એ બે ભિન્ન અને અલગ વિષયો છે.

૧૫. મેરાજુદ્દીન અહમદ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે અભ્યાસક્રમની સામગ્રી પર ભારપૂર્વક આધાર રાખ્યો હતો. તેના પર માત્ર નજર નાખવાથી જ જણાય છે કે તેમાં જે બાબત આવરી લેવામાં આવી છે તે ઔદ્યોગિક

રસાયણશાસ્ત્ર નથી પરંતુ એન્જિનિયરિંગ રસાયણશાસ્ત્ર છે. અમને એ જણાવવામાં આવ્યું નથી કે એન્જિનિયરિંગ રસાયણશાસ્ત્રને ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્ર સમકક્ષ ગણવામાં આવે છે કે કેમ.

૧૬. યુનિવર્સિટી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે અમારી પૂછપરછ પર અમારી સમક્ષ નિખાલસપણે જણાવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત પદ્ધતિથી ભરવા માટે જાહેરાત આપવામાં આવેલી ઉપરોક્ત જગ્યા હાલમાં ખાલી છે અને શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતા ગેસ્ટ લેક્ચરરની નિમણૂક કરીને સદર જગ્યા પર કામગીરી ચલાવવામાં આવી રહી છે.

૧૭. જો ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતી વ્યક્તિ મેળવવાની જરૂરિયાત હોત, તો તે સંજોગોમાં ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્ર પ્રવાહના ગેસ્ટ લેક્ચરર દ્વારા સદર જગ્યા પર કામગીરી ચલાવવામાં આવી હોત. તેથી, એ સ્વીકારી શકાય નહીં કે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતી વ્યક્તિ સદર જગ્યા સામે નિમણૂક માટે વધુ યોગ્ય રહેશે.

૧૮. જે જગ્યાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી તે શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્ર વિભાગની વ્યક્તિ માટે હતી કારણ કે જો તે અન્યથા હોત, તો જાહેરાતમાં જ તેવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોત કે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતી વ્યક્તિએ જ અરજી કરવી જોઈએ અથવા આવી પદવી ધરાવતી વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે પણ અરજી કરી શકતી હતી. જાહેરાતમાં તેવો કોઈ ઉલ્લેખ

કરવામાં આવ્યો નહોતો અને તેથી, મેરાજુદ્દીન અહમદ સિવાય, ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રના અન્ય કોઈ પદવી ધારકે ઉપરોક્ત જગ્યા સામે ઉમેદવાર બનવા માટે અરજી કરી નહોતી.

૧૯. અમારા મતે, પસંદગી સમિતિ તેમજ યુનિવર્સિટીએ પ્રક્રિયાની અધવચ્ચે નિયમ બદલી નાખ્યો હતો જે અસ્વીકાર્ય હતો. યુનિવર્સિટી જે ચોક્કસ વિદ્યાશાખામાં ઈચ્છે તેમાં લેક્ચરર તરીકે કોઈપણ વ્યક્તિને હંમેશા રાખી શકે છે, પરંતુ તે બાબત જાહેરાતમાં જ સ્પષ્ટપણે જણાવેલી હોવી જોઈએ, જેથી કોઈ મૂંઝવણ ન રહે અને સંભવિત ઉમેદવાર બની શકે તેવી તમામ વ્યક્તિઓ જાણી શકે કે તે વ્યક્તિએ કયો વિષય ભણાવવાનો છે અને સદર જગ્યા ભરવા માટે અરજી કરવા યોગ્ય બનવા માટે તે વ્યક્તિ પાસે કઈ આવશ્યક લાયકાત હોવી જરૂરી છે.

૨૦. ઉમેદવારોની પસંદગીની બાબતમાં પસંદગી સમિતિનો અભિપ્રાય આખરી હોવો જોઈએ તે હકીકતનો અમે વિરોધ કરતા નથી, પરંતુ તે જ સમયે, પસંદગી સમિતિ મનસ્વી રીતે વર્તી શકે નહીં અને પસંદગી પ્રક્રિયા દરમિયાન તેની અધવચ્ચે માપદંડ/લાયકાતમાં ફેરફાર કરી શકે નહીં. મેરાજુદ્દીન અહમદ શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્રમાં પદવી ધરાવતા નહોતા અને તેથી, હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠેરવ્યું હતું કે તેઓ રસાયણશાસ્ત્રના લેક્ચરરની જગ્યા ભરવા માટે જરૂરી લઘુત્તમ લાયકાત ધરાવતા નહોતા, કારણ કે શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્ર અને ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્ર એ બે અલગ વિષયો છે.

૨૧. રસાયણશાસ્ત્રમાં લેક્ચરરની જગ્યા ભરવા માટે જે જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી હતી તે જગ્યા ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્ર વિષયની વ્યક્તિ દ્વારા ભરી શકાય નહીં જ્યારે જાહેરાતમાં એવો કોઈ ચોક્કસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નહોતો કે સદર વિષયમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવનાર વ્યક્તિ પણ વિચારણા માટે યોગ્ય રહેશે. એવા સંભવિત ઉમેદવારો હોઈ શક્યા હોત કે જેમણે સદર જાહેરાત કરાયેલી જગ્યા સામે ઉમેદવાર બનવા માટે અરજી કરી હોત, જો તેઓ જાણતા હોત અને જાહેરાત દ્વારા તેમને જાણ કરવામાં આવી હોત કે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્ર પણ સદર જગ્યા ભરવા માટેની લાયકાતો પૈકીની એક લાયકાત છે. પસંદગી સમિતિ પસંદગીના તબક્કે, કે જે અધવચ્ચે છે, જાહેરાતમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી આવશ્યક લાયકાતમાં ફેરફાર કરી શકી ન હોત અને તે તબક્કે તે સંબંધમાં કોઈ ચોક્કસ જાહેરાત બહાર પાડ્યા વિના એવું ઠેરવી શકી ન હોત કે ઔદ્યોગિક રસાયણશાસ્ત્રમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવનાર વ્યક્તિ સદર જગ્યા સંભાળવા માટે વધુ યોગ્ય રહેશે. યુનિવર્સિટી હવે શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્રની વિદ્યાશાખામાંથી વ્યક્તિ રાખીને સદર જગ્યા પર કામગીરી ચલાવી રહી છે તે હકીકત પોતે જ એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે જ્યારે જાહેરાત આપવામાં આવી હતી તે તબક્કે સદર જગ્યા શુદ્ધ રસાયણશાસ્ત્રના પ્રવાહની વ્યક્તિ દ્વારા જ ભરવાનો આશય હતો.

૨૨. સેક્રેટરી, એ.પી. પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. બી. સ્વપ્ના, [(૨૦૦૫) ૪ એસ.સી.સી. ૧૫૪] ના કેસમાં ફકરા ૧૪ માં આ અદાલત દ્વારા એવું ઠેરવવામાં

આવ્યું હતું કે પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ થયા પછી પસંદગીના ધોરણોમાં ફેરફાર કરી શકાતો નથી અને પસંદગી પ્રક્રિયા ચાલુ હોવા દરમિયાન જો નિમણૂક માટેની લાયકાત સંબંધિત નિયમોમાં સુધારો કરવામાં આવે, તો તે તેને અસર કરતા નથી. વધુમાં ફક્ત ૧૫ માં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે પસંદગી માટેની પાત્રતાની શરતમાં છૂટછાટ આપવાની સત્તા, જો કોઈ હોય તો, સ્પષ્ટપણે નિર્દિષ્ટ કરેલી હોવી જોઈએ અને અન્યથા તેનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી. સદર અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યા છે:

“૧૪. સુધારેલો નિયમ અમલમાં હતો તેવું ઠેરવવામાં હાઈકોર્ટે ભૂલ કરી છે. સામાવાળા નં. ૧ અરજદાર તરફેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા નિખાલસપણે સ્વીકારવામાં આવ્યું છે તેમ, અણસુધારેલો નિયમ જ લાગુ પડતો હતો. એકવાર પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ થઈ જાય પછી, નિર્ધારિત પસંદગી માપદંડ બદલી શકાતો નથી. તેની પાછળનો તર્ક નિષ્પક્ષતા પર આધારિત છે. જે વ્યક્તિએ કોઈ ચોક્કસ માપદંડ દા.ત. ગુણની લઘુત્તમ ટકાવારીના કારણે અરજી કરી નહોતી, તે, જો સદર માપદંડ ઘટાડવામાં આવે તો, એવી વ્યાજબી ફરિયાદ કરી શકે છે કે તે અરજી કરી શકી હોત કારણ કે તે સદર ટકાવારી ધરાવતી હતી. પસંદગી પ્રક્રિયા ચાલુ હોવા દરમિયાન નિમણૂક માટેની લાયકાત સંબંધિત નિયમોમાં જો સુધારો કરવામાં આવે તો પણ તે તેને અસર કરતા નથી. તેનું કારણ એ છે કે દરેક કાનૂન અથવા વૈધાનિક નિયમ ભવિષ્યલક્ષી હોય છે જ્યાં સુધી તેને સ્પષ્ટપણે અથવા આવશ્યક

ગર્ભિતાર્થ દ્વારા ભૂતકાળની અસર આપતો બનાવવામાં ન આવે. જ્યાં સુધી કાનૂનમાં અથવા નિયમોમાં અસ્તિત્વ ધરાવતા અધિકારોને અસર કરવાનો આશય દર્શાવતા શબ્દો ન હોય ત્યાં સુધી સદર નિયમ ભવિષ્યલક્ષી જ ગણવો જોઈએ. જો નિયમ એવી ભાષામાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હોય જે બંને અર્થઘટન માટે વાજબી રીતે સક્ષમ હોય, તો તેને માત્ર ભવિષ્યલક્ષી જ ગણવો જોઈએ. (જુઓ પી. મહેન્દ્રન વિ. સ્ટેટ ઓફ કલાર્ટિક (૧૯૯૦) ૧ એસ.સી.સી. ૪૧૧ અને ગોપાલ કૃષ્ણ રથ વિ. એમ.એ.એ. બેગ (૧૯૯૯) ૧ એસ.સી.સી. ૫૪૪.)

૧૫. આ અદાલતે જે અન્ય પાસા પર પ્રકાશ પાડ્યો છે તે ધોરણોમાં છૂટછાટ આપવાનો અવકાશ છે. જોકે અદાલતે સંબંધિત ક્ષેત્રોના નિષ્ણાતો દ્વારા કરવામાં આવતી ફરજોની કામગીરીને આદરપૂર્વક જોવી જોઈએ, તેમ છતાં તે કાયદાના શાસન પર આધારિત સમાજનું નિર્માણ કરવાના પોતાના કાર્યોનો ત્યાગ કરી શકે નહીં. એકવાર જ્યારે અત્યંત સંતોષકારક રીતે સાબિત થઈ જાય કે પસંદગી સમિતિ પાસે આવશ્યક લાયકાતમાં છૂટછાટ આપવાની કોઈ સત્તા નહોતી, ત્યારે જ્યાં સુધી પસંદ થયેલા ઉમેદવારનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી પસંદગીની સમગ્ર પ્રક્રિયા દૂષિત થઈ જાય છે. પી.કે. રામચંદ્ર ઐયર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૮૪) ૨ એસ.સી.સી. ૧૪૧ માં આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે એકવાર જ્યારે સાબિત થઈ જાય કે આવશ્યક લાયકાતમાં છૂટછાટ આપવાની કોઈ સત્તા નથી, ત્યારે ઉમેદવારની પસંદગીની સમગ્ર પ્રક્રિયા જાહેરાત દ્વારા

નિર્ધારિત સ્થાપિત ધોરણોનું ઉદ્ધંધન કરતી હતી. છૂટછાટ આપવાની સત્તા સ્પષ્ટપણે નિર્દિષ્ટ કરેલી હોવી જોઈએ અને અન્યથા તેનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી.” કૃષ્ણ ચંદ્ર સાહુ (ડૉ.) વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા, [(૧૯૯૫) ૬ એસ.સી.સી. ૧] ના કેસમાં, ફકરા ૩૪ માં આ અદાલત દ્વારા એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે પસંદગી સમિતિ પાસે પસંદગી માટેના ધોરણો નિર્ધારિત કરવાની અંતર્ગત હક્કમત પણ નથી કે ન તો આવી સત્તા આવશ્યક ગર્ભિતાર્થ દ્વારા માની લઈ શકાય. સદર કેસમાં પી.કે. રામચંદ્ર ઐયર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, [(૧૯૮૪) ૨ એસ.સી.સી. ૧૪૧] ના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ફકરા ૪૪ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

“આવશ્યક અનુમાન દ્વારા, જરૂરી લાયકાતોમાં ઉમેરો કરવાની એ.એસ.આર.બી. પાસે આવી કોઈ સત્તા નહોતી. જો આવી સત્તાનો દાવો કરવામાં આવે, તો તે સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ અને આવશ્યક ગર્ભિતાર્થ દ્વારા વાંચી શકાય નહીં, તેનું સ્પષ્ટ કારણ એ છે કે નિયમોમાંથી આવા વિચલનથી ન પૂરી શકાય તેવી અને અફર હાનિ થવાની સંભાવના છે.””

૪૮. ઉપર ઉલ્લેખિત સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય એ સિદ્ધાંતનું હું ટાંકી શકું તે શ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ છે કે પસંદગી પ્રક્રિયા શરૂ થયા પછી રમતના નિયમો બદલી શકાય નહીં. હાલના કેસમાં, પસંદગી પ્રક્રિયાની મધ્યમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમ બદલવામાં આવ્યો ન હતો. જેમ કે મારા દ્વારા અગાઉ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે છેલ્લી ઘડીએ આ મુદ્દો ઉપસ્થિત થતાં આ નિર્ણય લેવો પડ્યો હતો.

એ સાચું છે કે જાહેરાતમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું નથી કે અનુસ્નાતક કક્ષાની પદવી સ્નાતક કક્ષાની પદવી સમાન જ હોવી જોઈએ. જો કે, માત્ર આ બાબત જ એવું કહેવા માટે પૂરતી નથી કે ઉચ્ચ શિક્ષણની ગુણવત્તાને ધ્યાનમાં રાખીને આ ક્ષેત્રના નિષ્ણાતોનો અભિપ્રાય મેળવ્યા પછી કમિશનરની કચેરી યોગ્ય નિર્ણય લઈ શકી ન હોત.

૪૯. યોગેશ ચાદવ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય [(૨૦૧૩) ૪ એસ.સી.સી. ૬૨૩] માં, આ બાબત અન્ય પછાત વર્ગ (ઓ.બી.સી. કેટેગરી) માં કેપ્યુટી ડિરેક્ટર (કાયદો) ના પદ પર નિમણૂક સંબંધિત હતી. અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર, તેમની પસંદગી ન થવી એ ભરતી પ્રક્રિયા શરૂ થયા પછી એટલે કે અધવચ્ચે પસંદગીની નિર્ધારિત પદ્ધતિમાં ફેરફાર કરવાનું પરિણામ હતું, જે અસ્વીકાર્ય હતું. સામાવાળાઓએ સામાન્ય કેટેગરી માટે ૭૦ ગુણ અને અનામત કેટેગરીના ઉમેદવારો માટે ૬૫ ગુણનો બેંચમાર્ક નિર્ધારિત કર્યો હતો. બેંચમાર્કનું આવું નિર્ધારણ હતું જેનાથી અપીલકર્તા વ્યથિત થયા હતા અને તેમના જણાવ્યા અનુસાર તે અધવચ્ચે પસંદગી પ્રક્રિયા બદલવા સમાન હતું, જે ગેરકાયદેસર છે. દિલ્લી હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ અરજી દાખલ કરીને એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પસંદગીના માપદંડમાં મનસ્વી રીતે ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તે પણ જાહેરાત પછી, અને રમત શરૂ થયા પછી રમતના નિયમો બદલવાની કાયદો સામાવાળાઓને પરવાનગી આપતો નથી. બીજી બાજુ, સામાવાળાઓ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આવી કાર્યવાહી

પરવાનગીપાત્ર હતી અને આ એવો કેસ ન હતો કે જ્યાં કોઈપણ સમયે પસંદગીની પદ્ધતિ બદલવામાં આવી હોય અને જ્યાં સુધી બેંચમાર્ક નક્કી કરવાનો સંબંધ છે, તે નિયોક્તાનો વિશેષાધિકાર હતો.

સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષનો મુદ્દો એ હતો કે જ્યારે જાહેરાતોમાં તે સંદર્ભે એવી કોઈ શરત ન હતી ત્યારે શું બેંચમાર્કનું નિર્ધારણ અધવચ્ચે પસંદગીના માપદંડમાં ફેરફાર કરવા સમાન ગણાશે. સુપ્રીમ કોર્ટે અપીલો નામંજૂર કરતી વખતે ફક્ત ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૧૩. હાલનો કેસ એવો કેસ નથી કે જ્યાં મૌખિક પરીક્ષા માટે કોઈ લઘુત્તમ ગુણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા ન હોય અને લેખિત પરીક્ષા પછી તેમ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોય. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, પરીક્ષાર્થીઓ માટેની સૂચનાઓમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે લેખિત પરીક્ષા ૮૦% ગુણ ધરાવતી હશે અને ઇન્ટરવ્યુ માટે ૨૦% ગુણ ફાળવવામાં આવ્યા હતા. એવી પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે લેખિત પરીક્ષામાં સામાન્ય કેટેગરીમાં લઘુત્તમ ૫૦% ગુણ અને અનામત કેટેગરીઓમાં લઘુત્તમ ૪૦% ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારો ઇન્ટરવ્યુ માટે લાયક ઠરશે. સમગ્ર પસંદગી ભરતી પ્રક્રિયા વખતે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત માપદંડ અનુસાર જ હાથ ધરવામાં આવી હતી. ઇન્ટરવ્યુ લીધા પછી, લેખિત પરીક્ષા અને મૌખિક પરીક્ષાના ગુણ ઉમેરવાના હતા. જો કે, નિમણૂક આપવા માટે કોઈ બેંચમાર્ક નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો ન

હતો. હાલના કેસમાં જે કરવામાં આવ્યું છે તે એ છે કે બિનઅનામત કેટેગરીમાં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ અને અનામત કેટેગરીમાં ૬૫% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવ્યા હોય તેવા જ વ્યક્તિઓને નિમણૂક આપવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. શરૂઆતમાં આ પાસા પર કોઈપણ નિયમના અભાવમાં, આ બાબત “રમતના નિયમો” બદલવા સમાન બનતી નથી. હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે આ એવી પરિસ્થિતિ નથી કે જ્યાં જાહેરાતમાં નિર્ધારિત ન હોય તેવા લઘુત્તમ ગુણ મેળવવાની બાબત દાખલ કરવામાં આવી હોય, પરંતુ પસંદગીના હેતુસર ધોરણ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, આ રમતના નિયમો બદલવાનો કેસ નથી. તેનાથી વિપરીત, હાલના કેસમાં નિર્ધારિત બેંચમાર્ક પૂર્ણ કરનારાઓને જ નિમણૂક આપવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. આવા બેંચમાર્કનું નિર્ધારણ કાયદા અનુસાર પરવાનગીપાત્ર છે. આ એક તદ્દન ભિન્ન પરિસ્થિતિ છે જે હેમાની મલ્હોત્રા કેસ હેઠળ આવરી લેવાયેલ નથી.

૧૪. હાલના કેસમાં લેવાયેલો નિર્ણય પસંદગી/નિમણૂકના હેતુ માટે ઉમેદવારોના શોર્ટલિસ્ટિંગ સમાન છે જે હંમેશા પરવાનગીપાત્ર છે. સી.સી.આઈ. ના આ પગલા માટે, હાઈકોર્ટે સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા વિ. સુભાષ ચંદર મારવાહ અને અન્ય (૧૯૭૪) ૩ એસ.સી.સી. ૨૨૦ માં આ કોર્ટના ચુકાદાની નોંધ લઈને વાજબીપણું શોધ્યું હતું. તે કેસમાં, પંજાબ સિવિલ સર્વિસ (જ્યુડિશિયલ બ્રાન્ચ) સર્વિસ રૂલ્સનો નિયમ ૮ અર્થઘટનનો વિષય હતો. આ નિયમમાં કુલ ૪૫% ગુણ

મેળવનાર ઉમેદવારોની વિચારણા કરવાની જોગવાઈ હતી. તેમ છતાં, હાઈકોર્ટે ૫૫% ગુણ મેળવનારા ઉમેદવારોના નામોની ભલામણ કરી હતી અને સરકારે તે સ્વીકારી લીધી હતી. જો કે, પાછળથી તેણે પોતાનો વિચાર બદલ્યો અને હાઈકોર્ટે ૫૫% ગુણના બદલે ૪૫% અને તેથી વધુ ગુણ મેળવનારાઓને નિમણૂક આપવાનો નિર્દેશ આપતો મેન્ડામસ જારી કર્યો હતો. અપીલમાં, હાઈકોર્ટનો ચુકાદો નીચે મુજબ ઠરાવીને રદ કરવામાં આવ્યો હતો:

“૧૨....એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે રાજ્ય સરકારે પસંદગી માટે લઘુત્તમ તરીકે ૫૫ ટકા નિર્ધારિત કરવામાં મનસ્વી રીતે વર્તન કર્યું છે અને આ ઉપર ઉલ્લેખિત નિયમથી વિરુદ્ધ છે. આ દલીલમાં કોઈ વજૂદ નથી. નિયમ ૮ એ નિમણૂક માટે વિચારણા કરી શકાય તેવા લઘુત્તમ લાયકાત ધરાવતા પાત્ર ઉમેદવારોની યાદી તૈયાર કરવાનું એક પગલું છે. યાદી મેરિટના ક્રમમાં તૈયાર કરવામાં આવે છે. ઉચ્ચ ક્રમાંક ધરાવતી વ્યક્તિ નીચો ક્રમાંક ધરાવતી વ્યક્તિ કરતાં વધુ યોગ્યતા ધરાવતી ગણાય છે. એવું ક્યારેય કહી શકાય નહીં કે યાદીમાં ટોચ પર રહેલી વ્યક્તિ યાદીમાં તળિયે રહેલી વ્યક્તિ જેટલી જ યોગ્યતા ધરાવે છે. તેઓ તમામ એક જ યાદીમાં દર્શાવેલ છે તે સિવાય, તેમાંના દરેક બીજાની સરખામણીમાં ક્ષમતાના એક અલગ સ્તર પર રહે છે. તેથી જ નિયમ ૧૦(૨), ભાગ સી “નિમણૂક માટે પસંદગી” ની વાત કરે છે. જેમ રાજ્ય સરકાર પર કરવાની થતી નિમણૂકોની સંખ્યા સંદર્ભે કોઈ મર્યાદા નથી, રાજ્ય સરકાર પર

કરવાની થતી નિમણૂકોની સંખ્યા સંદર્ભે કોઈ મર્યાદા નથી, તેમ સરકાર પર પસંદગીના હેતુસર ગુણનો ઉચ્ચ સ્કોર નિર્ધારિત કરવા પર પણ કોઈ મર્યાદા નથી. એવા કેસમાં કે જ્યાં સંખ્યાબંધ પાત્ર ઉમેદવારોમાંથી પસંદગી દ્વારા નિમણૂકો કરવામાં આવે છે, ત્યાં ક્ષમતાના ઉચ્ચ ધોરણો જાળવી રાખવાના હેતુથી માત્ર પાત્રતા માટે જરૂરી હોય તેના કરતાં ઘણો વધારે સ્કોર નક્કી કરવા માટે સરકાર સ્વતંત્ર છે.”

૧૫. સી.સી.આઈ. ના ઉપરોક્ત પગલાંને બહાલી આપતી વખતે, હાલના કેસમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલું બીજું મહત્વનું કારણ એ છે કે સી.સી.આઈ. નો આશય વધુ યોગ્યતા ધરાવતા ઉમેદવારો મેળવવાનો હતો. ધોરણ અથવા પ્રક્રિયામાં કોઈ ફેરફાર થયો ન હતો અને ઉમેદવારે ઇન્ટરવ્યુમાં લઘુત્તમ ગુણ મેળવવા જ જોઈએ તેવો કોઈ આદેશ નક્કી કરવામાં આવ્યો ન હતો. તે પદો માટે યોગ્ય વ્યક્તિઓ મેળવવાના હેતુથી, ઓ.બી.સી. કેટેગરીમાંથી વ્યક્તિની પસંદગી માટે લઘુત્તમ ૬૫% ગુણ અને સામાન્ય કેટેગરી માટે લઘુત્તમ ૭૦% ગુણ નિર્ધારિત કરવા એ કાયદેસર હતું, જે નિયોક્તાને ભેદરેખા નક્કી કરતી પસંદગી આપતું હતું. હાઈકોર્ટના શબ્દોમાં:

“હાલના કેસમાં, અમે સમજીએ છીએ તેમ, કમિશનનો ઇરાદો વધુ યોગ્યતા ધરાવતા ઉમેદવારો મેળવવાનો હતો. ધોરણ અથવા પ્રક્રિયામાં કોઈ ફેરફાર થયો નથી. ઉમેદવારે ઇન્ટરવ્યુમાં લઘુત્તમ ગુણ મેળવવા જ જોઈએ તેવો કોઈ આદેશ નક્કી કરવામાં આવ્યો ન હતો. ૬૫% ગુણ

મેળવવા એ ઓ.બી.સી. કેટેગરીમાંથી ઉમેદવારની પસંદગી માટેની માર્ગદર્શિકા તરીકે ગણવામાં આવ્યું હતું. કાયદાના ક્ષેત્રમાં શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિઓ મેળવવાનો ઉદ્દેશ્ય છે. અમારા મતે, આવા ગુણ નિર્ધારિત કરવા કાયદેસર છે અને તે નિયોકતાને ભેદરેખા નક્કી કરતી પસંદગી આપે છે. એ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી જરૂરી છે કે કોમ્પિટિશન કમિશનમાં નોકરીની જરૂરિયાત એક સુવ્યવસ્થિત પસંદગી પ્રક્રિયાની માંગ કરે છે. આવી પસંદગી કાર્યક્ષમતાના હેતુને આગળ ધપાવશે. આમ ચકાસણી કરતાં, કમિશન દ્વારા ૬૫% ગુણ નિર્ધારિત કરવામાં અમને કોઈ ભૂલ જણાતી નથી, જે સમાન રીતે લાગુ કરવામાં આવી છે. કમિશનના સદર પગલાંને ગેરકાયદેસર, અતાર્કિક કે અયોગ્ય ગણી શકાય નહીં.””

૫૦. હાલના કેસમાં પણ, એવું કહી શકાય કે જ્યારે યુ.જી. અને પી.જી. કક્ષાએ વિષય સમાન હોવો જોઈએ તેવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ત્યારે એવો કોઈ નિયમ બદલવામાં આવ્યો ન હતો.

૫૧. અરજદારો વતી રજૂ કરવામાં આવેલી એવી રજૂઆતથી હું પ્રભાવિત થયો નથી કે સમવર્તી સૂચિની એન્ટ્રી રૂપ, જે ભારતના બંધારણની ૭મી અનુસૂચિની સંઘ સૂચિની એન્ટ્રી ૬૬ ને આધીન છે, તેને ધ્યાને લેતાં સંયુક્ત કમિશનરની કચેરી દ્વારા પ્રશ્નસ્થ નિર્ણય લઈ શકાયો ન હોત. વાસ્તવમાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળ ઠરાવ બહાર પાડવામાં સરકાર તરફથી થયેલી નિષ્ફળતા અંગેની દલીલ પર વિચારણા કરતી વખતે આ

દલીલનો મારા દ્વારા ઉત્તર આપવામાં આવ્યો છે. તેમ છતાં, હું મારી પોતાની રીતે સદર બાબતની વિચારણા કરું.

પર. હવે તે સુસ્થાપિત છે કે ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ કોલેજોમાં અધ્યાપક સહાયકોની લાયકાતો નિર્ધારિત કરવાનું ઉચ્ચ શિક્ષણ માટેની સંસ્થાઓમાં શિક્ષણના ધોરણો સાથે ચોક્કસપણે સંબંધ ધરાવશે.

પૃ. વિચારણા હેઠળનો મુદ્દો અધ્યાપક સહાયકોની જગ્યાઓ પર નિમણૂક / પસંદગીના હેતુ માટે પાત્રતાના માપદંડ નિર્ધારિત કરવાની રાજ્ય સરકારની સક્ષમતા સાથે સંબંધિત છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, શું રાજ્ય સરકાર એવો પાત્રતાનો માપદંડ નિર્ધારિત કરવા હકદાર હતી કે ઉમેદવાર એક જ વિષયમાં યુ.જી. કક્ષાએ અને પી.જી. કક્ષાએ પદવીઓ ધરાવતો હોવો જોઈએ.

પૃ. હું આ સંબંધમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયો ધ્યાને લઉં.

પૃ. અલબત્ત, જે તમામ નિર્ણયો હું ધ્યાને લેવા માંગુ છું, તે સરકાર દ્વારા સંચાલિત કોલેજોમાં પ્રવેશના હેતુ માટે શરતો અથવા પાત્રતા નિર્ધારિત કરવા સાથે સંબંધિત છે. તેમ છતાં, સદર કાનૂની સિદ્ધાંત હાલના કેસને ચોક્કસપણે લાગુ પડશે.

પૃ. (શ્રી રામ કૃષ્ણ દાલમિયા વિ. એસ.આર. તેંદોલકર)પ, ૧૯૫૮ એસ.સી.આર. ૨૭૯ : એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસ.સી. ૫૩૮ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ

અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“અનુચ્છેદ ૧૪ વર્ગ વિધાન પર પ્રતિબંધ મૂકે છે; તે વાજબી વર્ગીકરણ પર પ્રતિબંધ મૂકતો નથી. બીજા શબ્દોમાં, માન્ય વર્ગીકરણની કસોટીમાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે બે શરતો પૂર્ણ થવી આવશ્યક છે, (૧) એ કે વર્ગીકરણ એવી બોધગમ્ય ભેદરેખા પર આધારિત હોવું જોઈએ જે એકસાથે જૂથબદ્ધ કરાયેલા વ્યક્તિઓ અથવા વસ્તુઓને તે જૂથમાંથી બહાર રહી ગયેલા અન્યથી અલગ પાડે છે અને, (૨) સદર ભેદરેખાને પ્રાપ્ત કરવા માગેલા ઉદ્દેશ સાથે તર્કસંગત સંબંધ હોવો જોઈએ. વ્યક્તિઓનું પ્રથમ જૂથ કે જેમના માટે બેઠકો અનામત રાખવામાં આવી છે તે દિલ્હી સિવાયના કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોના રહીશોના પુત્રો અને પુત્રીઓ છે. આ વિસ્તારો તુલનાત્મક રીતે પછાત હોવાનું સુવિદિત છે અને હિમાચલ પ્રદેશના અપવાદ સિવાય તેમની પોતાની કોઈ મેડિકલ કોલેજ નથી. આ વિસ્તારોમાંથી તબીબી શિક્ષણ મેળવવા ઈચ્છુક વ્યક્તિઓને તેમ કરવા માટે કેટલીક સુવિધા પૂરી પાડવામાં આવે તે જરૂરી હતું. વિદેશમાં ભારતીય મિશનોમાં તૈનાત કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓના પુત્રો અને પુત્રીઓના સંબંધમાં એ પણ સમાન રીતે સુવિદિત છે કે તેમની સેવાની તાકીદના કારણે આ વ્યક્તિઓને શિક્ષણની બાબતમાં ઘણી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે. ભાષાની સમસ્યાઓ ઉપરાંત, વિદેશોમાં તબીબી શિક્ષણ આપતી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ મેળવવો સરળ નથી અથવા હંમેશા શક્ય

હોતો નથી. સાંસ્કૃતિક, કોલંબો પ્લાન અને થાઈલેન્ડ સ્કોલર્સને શૈક્ષણિક અને સાંસ્કૃતિક સ્વરૂપની પારસ્પરિક વ્યવસ્થાઓના કારણે આ દેશમાં તબીબી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ આપવામાં આવે છે. જમ્મુ અને કાશ્મીર સ્કોલર્સના સંબંધમાં એ ચાદ રાખવું જોઈએ કે તેમને લગતી સમસ્યાઓ વિશિષ્ટ સ્વરૂપની છે અને તેના રહીશો માટે ખુદ સદર રાજ્યમાં તબીબી શિક્ષણ માટે પર્યાપ્ત વ્યવસ્થાઓ અસ્તિત્વમાં નથી. આ તમામ કેસોમાં વર્ગીકરણ બોધગમ્ય ભેદરેખા પર આધારિત છે જે તેમને તે જૂથથી અલગ પાડે છે કે જે જૂથ સાથે અપીલકર્તાઓ સંબંધ ધરાવે છે.”

૫૭. (કુમારી ચિત્રા ઘોષ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય)૬, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૩૫ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપર જણાવેલા કેસની નોંધ લીધી છે અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

“૯. મેડિકલ કોલેજ ચલાવવાનો નાણાકીય બોજો કેન્દ્ર સરકાર વહન કરે છે. પાત્રતાના માપદંડ નિર્ધારિત કરવાનું તેનું કાર્ય છે. બાબતોના મૂળ સ્વરૂપ પરથી જ સમગ્ર દેશમાંથી વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્રવેશ ખુલ્લો મૂકવો શક્ય નથી. કયા સ્ત્રોતોમાંથી પ્રવેશ આપવામાં આવશે તે નક્કી કરવાના અધિકારથી સરકારને વંચિત કરી શકાય નહીં. તે અનિવાર્યપણે નીતિનો પ્રશ્ન છે અને અન્ય બાબતોની સાથે સાથે ચોક્કસ પ્રદેશોના રહીશો અને વ્યક્તિઓની અન્ય એવી શ્રેણીઓ કે જેમના માટે તબીબી શિક્ષણ માટેની સુવિધાઓ પૂરી પાડવી આવશ્યક છે, તેમની જરૂરિયાતોના સર્વાંગી

મૂલ્યાંકન અને સર્વેક્ષણ પર આધાર રાખે છે. જે સ્ત્રોતોનું યોગ્ય રીતે વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું હોય, પછી ભલે તે પ્રાદેશિક, ભૌગોલિક અથવા અન્ય વાજબી આધાર પર હોય, તો વર્ગીકરણ કરવાની રીત અને પદ્ધતિમાં અદાલતોએ દખલગીરી કરવાની હોતી નથી.”

“૧૦. હવે પછીનો પ્રશ્ન જે નક્કી કરવાનો રહે છે તે એ છે કે જેના આધારે વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું છે તે ભેદરેખાને પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશ સાથે તર્કસંગત સંબંધ છે કે નહીં. મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશનો મુખ્ય હેતુ મેડિસિનના સિદ્ધાંત અને વ્યવહારમાં શિક્ષણ આપવાનો છે. અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, જે સ્ત્રોતોમાંથી વિદ્યાર્થીઓ લેવાના છે તે મુખ્યત્વે સંસ્થાની જાળવણી અને સંચાલન કરતા સત્તાવાળાઓ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે, દા.ત., હાલના કેસમાં કેન્દ્ર સરકાર. (પી. રાજેન્દ્રન વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ)૭, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૮ એસ.સી. ૧૦૧૨ માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે પ્રવેશ માટેની પસંદગીનો ઉદ્દેશ શ્રેષ્ઠ શક્ય સામગ્રી મેળવવાનો છે. પસંદગીની બાબતમાં યોગ્ય નિયમો બનાવીને આ ચોક્કસપણે સિદ્ધ કરી શકાય છે પરંતુ તેમાં કોઈ શંકા હોઈ શકે નહીં કે આવી પસંદગી તે સ્ત્રોતો પૂરતી મર્યાદિત રાખવાની રહે છે કે જેઓ સામગ્રી પૂરી પાડવાનો આશય ધરાવતા હોય. જે હાલના કેસમાં કરવામાં આવ્યું છે તે રીતે સ્ત્રોતોનું વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું હોય, તો એ સમજવું મુશ્કેલ છે કે સદર વર્ગીકરણને તબીબી શિક્ષણ આપવાના અને તે હેતુ માટે પસંદગી

કરવાના ઉદ્દેશ સાથે કોઈ તર્કસંગત સંબંધ કેવી રીતે નથી.”

૫૮. (ડી.એન. ચંચલા વગેરે વિ. ધી સ્ટેટ ઓફ મૈસૂર અને અન્ય વગેરે)૮, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૧ એસ.સી. ૧૭૬૨ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૪. આ પરિણામને ધ્યાને લેતાં, અરજદાર તરફેના વકીલે ત્રણ રજૂઆતો કરી હતી; (૧) એ કે એકવાર અરજદાર તે યુનિવર્સિટીના ઓર્ડિનન્સ મુજબ કાર્ડાટક યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ માટે પાત્ર હતી, ત્યારે રાજ્ય સરકાર એવા નિયમો બનાવી શકે નહીં, જેની અસર તેને પ્રવેશથી વંચિત કરવાની હોય; (૨) એ કે નિયમ ૯(૧) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી બેઠકોની યુનિવર્સિટીવાર વહેંચણી ભેદભાવપૂર્ણ હતી અને કોઈપણ તર્કસંગત આધાર વિનાની હોવાથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતી હતી; અને (૩) એ કે તેમાં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓની વિવિધ શ્રેણીઓ માટે નિયમો ૪ અને ૫ હેઠળ બેઠકોનું અનામત આ અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવેલી મર્યાદા કરતાં ઘણી વધારે પડતી હતી અને તે અનુચ્છેદ ૧૫(૪) ના ઉલ્લંઘનમાં હતી. પરિણામે, આવી અનામત નિર્ધારિત કરતા નિયમો ૪ અને ૫ અમાન્ય ઠેરવવા જોઈએ.”

“૧૫. વકીલ દ્વારા અમારી સમક્ષ આ રજૂઆતો જે ક્રમમાં મૂકવામાં આવી

હતી તે જ ક્રમમાં અમે તેની વિચારણા કરવા ધારીએ છીએ. અગાઉ જોયું તેમ, તબીબી અભ્યાસક્રમોના શિક્ષણ સાથે સંબંધિત જોગવાઈઓના બે સમૂહો છે. પ્રથમમાં યુનિવર્સિટીઓના ઓર્ડિનન્સનો સમાવેશ થાય છે, અને બીજામાં એમ.બી.બી.એસ. પદવી તરફ દોરી જતા પ્રી-પ્રોફેશનલ/બી.એસસી. ભાગ ૧ માં પ્રવેશ માટે ઉમેદવારોની પસંદગી અર્થે સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમોનો સમાવેશ થાય છે. ત્રણ યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા ઓર્ડિનન્સ તે યુનિવર્સિટીઓની સ્થાપના કરતા વિવિધ યુનિવર્સિટીઝ એક્ટ હેઠળ અને તે હેઠળ તેમને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓ હેઠળ બનાવવામાં આવ્યા છે. આ ઓર્ડિનન્સ તે અધિનિયમોમાં દર્શાવેલા હેતુઓ માટે અને તે હેતુઓ પાર પાડવા માટે બનાવવામાં આવ્યા છે. આવા હેતુઓ પૈકીનો એક હેતુ યુનિવર્સિટીઓ સાથે સંલગ્ન કોલેજોમાં ભણાવવામાં આવતી વિવિધ વિદ્યાશાખાઓમાં ચોક્કસ શૈક્ષણિક ધોરણોની જાળવણી કરવાનો રહેશે. આવા ધોરણો જાળવી રાખવાના હેતુ માટે યુનિવર્સિટીઓ તે વિદ્યાશાખાઓમાં પ્રવેશ માટે પાત્રતાની અમુક લઘુત્તમ લાયકાતો નિર્ધારિત કરે છે. અધિનિયમો હેઠળ બનાવવામાં આવેલા આ ઓર્ડિનન્સ અને રેગ્યુલેશન્સ પાત્રતા માટે જરૂરી લઘુત્તમ લાયકાતો નિર્ધારિત કરે છે અને તેમને પ્રવેશ માટેના નિયમો સાથે ગૂંચવવાના નથી. ચોક્કસ વિદ્યાશાખામાં પ્રવેશ માટે પાત્ર બનવા સારું કોઈ ઉમેદવાર પાસે લઘુત્તમ લાયકાત હોઈ શકે છે. તેનો અર્થ એવો નથી કે તેનું પાત્ર હોવું

અનિવાર્યપણે તેને તે વિદ્યાશાખામાં પ્રવેશ મેળવવા હકદાર બનાવે છે. કારણ કે, આવી વિદ્યાશાખામાં ઉપલબ્ધ બેઠકોની સંખ્યાને અનુરૂપ જ પ્રવેશ આપી શકાય છે.”

“૧૬. પ્રશ્નવાળી મેડિકલ કોલેજો યુનિવર્સિટી કોલેજો નથી પરંતુ જાહેર ભંડોળમાંથી રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્થાપવામાં આવી છે અને તેની જાળવણી કરવામાં આવી રહી છે. તેઓ ત્રણ પૈકીની એક અથવા બીજી યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન હોવાથી, સરકાર પાત્રતાના ધોરણો નિર્ધારિત કરતા યુનિવર્સિટીઓના ઓર્ડિનન્સ અથવા રેગ્યુલેશન્સ સાથે અસંગત હોય તેવા નિયમો બનાવી શકે નહીં અથવા વર્તી શકે નહીં. કોઈનો એવો કેસ નથી કે સરકારે એવા નિયમો બનાવ્યા છે જે આવા ઓર્ડિનન્સ અને રેગ્યુલેશન્સમાં નિર્ધારિત પાત્રતાના નિયમો સાથે કોઈપણ રીતે અસંગત હોય.”

“૧૭. સરકારે આ કોલેજો સ્થાપી હોવાથી અને તેની જાળવણી કરતી હોવાથી, પોતાની સંસ્થાઓમાં પ્રવેશનું નિયમન કરવાની પ્રથમદર્શનીય સત્તા તેની પાસે છે. અરજદાર તરફેના વકીલે યુનિવર્સિટી અધિનિયમોમાંથી એવી કોઈ જોગવાઈ દર્શાવી નથી જે સરકારને પોતાની કોલેજોમાં પ્રવેશ માટે નિયમો બનાવવાની સત્તાથી વંચિત કરતી હોય. આવું હોવાથી, એવું કહી શકાય નહીં કે સરકાર પાસે પોતાની કોલેજોમાં પ્રવેશનું નિયમન કરવાની કોઈ સત્તા નથી અથવા વિદ્યાર્થી યુનિવર્સિટી

ઓર્ડિનન્સ હેઠળ પ્રવેશ માટે પાત્ર હોવાના કારણે, તેને આપોઆપ પ્રવેશનો એવો અધિકાર મળી જાય છે જેને તે અદાલતમાં અમલમાં મૂકાવી શકે.”

“૨૨. વધુમાં, સરકારી કોલેજો ચલાવવાનો નાણાકીય બોજો વહન કરતી સરકાર પોતાની કોલેજોમાં પ્રવેશ માટેના માપદંડ નિર્ધારિત કરવા અને કયા સ્ત્રોતોમાંથી પ્રવેશ આપવામાં આવશે તે નક્કી કરવા હકદાર છે, અલબત્ત શરત એ છે કે આવું વર્ગીકરણ મનસ્વી ન હોવું જોઈએ અને તેને સદર નિયમોના ઉદ્દેશ સાથે તર્કસંગત આધાર અને વાજબી સંબંધ હોવો જોઈએ. જ્યાં સુધી આવા પ્રત્યેક સ્ત્રોતની અંદર કોઈ ભેદભાવ ન હોય, ત્યાં સુધી આવા સ્ત્રોતો નિર્ધારિત કરતા નિયમોની કાયદેસરતાને સફળતાપૂર્વક પડકારી શકાય નહીં. જુઓ ચિત્રા ઘોષ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, (૧૯૭૦) ૧ એસ.સી.આર. ૪૧૩, પાના નં. ૪૧૮ પર : એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૩૫. અમારા મતે, સદર નિયમો માન્ય વર્ગીકરણ નિર્ધારિત કરે છે. એક યુનિવર્સિટી દ્વારા લેવામાં આવેલી લાયકાત પરીક્ષા પાસ કરનારા ઉમેદવારો, અન્ય બે યુનિવર્સિટીઓમાંથી આવી પરીક્ષા પાસ કરનારા ઉમેદવારોથી ભિન્ન, પોતાની રીતે એક વર્ગ રચે છે. આવા વર્ગીકરણને સદર નિયમોના ઉદ્દેશ સાથે વાજબી સંબંધ છે, એટલે કે, તેવા ઉમેદવારોની જરૂરિયાતો સંતોષવાનો કે જેઓ તબીબી અભ્યાસ જેવા તકનીકી અભ્યાસમાં પોતાની તાલીમને આગળ ધપાવવા

માટે સ્વાભાવિક રીતે પોતાની યુનિવર્સિટી તરફ જોતા હોય. અમારા મતે, પ્રતિકૂળ ભેદભાવના કારણસર અથવા અન્યથા અનુચ્છેદ ૧૪ ના ભંગમાં હોવાના કારણસર સદર નિયમોને યોગ્ય રીતે પડકારી શકાય નહીં.”

“૨૩. આ નિયમોની કાયદેસરતા સામેનો છેલ્લો પડકાર તેવા આક્ષેપ પર આધારિત હતો કે તેઓ ઉમેદવારોની અમુક શ્રેણીઓ માટે અતિશય અનામત નિર્ધારિત કરે છે. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, નિયમ ૪ ના ખંડ (એ) થી (આઈ) હેઠળ, સરકાર પાસે ઉપલબ્ધ કુલ ૭૬૫ બેઠકો પૈકી સાઠ બેઠકો તેમાં દર્શાવેલી વ્યક્તિઓની વિવિધ શ્રેણીઓ માટે અલગ રાખવામાં આવેલ છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, જે સ્ત્રોતોમાંથી પ્રવેશ માટે પસંદગી કરવામાં આવશે તે નિર્ધારિત કરવા માટે સરકાર હકદાર છે. આવા સ્ત્રોતો નિર્ધારિત કરતી જોગવાઈ ચુસ્તપણે કહીએ તો અનામત નથી. તે અનુચ્છેદ ૧૫ હેઠળ અભિપ્રેત અનામત નથી કે જેની સામે તે વધારે પડતી હોવાના કારણસર વાંધો લઈ શકાય. અનુચ્છેદ ૧૫ હેઠળ પરિકલ્પિત અનામત તે છે જે નિયમ ૫ હેઠળ કરવામાં આવી છે.”

૫૯. (સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ અને અન્ય વિ. લાલુ નરેન્દ્ર નાથ અને અન્ય વગેરે)૯, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૧ એસ.સી. ૨૫૬૦ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કરેલ છે:

“૭. તેથી અમારે એ તપાસવાનું રહે છે કે, શું સરકારને પ્રથમ વર્ષ

એમ.બી.બી.એસ. અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટેના અરજદારોના વિશાળ સમૂહમાંથી અમુક સંખ્યામાં ઉમેદવારોની પસંદગી કરવા માટે કોઈ કસોટી નિયત કરવાનો અધિકાર હતો અને શું સરકારના આવા પગલાંથી તે સંબંધમાં ધારાસભા દ્વારા પહેલેથી જ કરવામાં આવેલી કોઈપણ જોગવાઈનું ઉલ્લંઘન થયું હતું કે કેમ. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળ રાજ્યની કારોબારી સત્તા તે બાબતો સુધી વિસ્તરે છે કે જેના સંબંધમાં રાજ્યની ધારાસભાને કાયદા ઘડવાની સત્તા છે, પરંતુ આ બાબત બંધારણની જોગવાઈઓને આધીન છે. સરકાર આ કોલેજો ચલાવતી હોવાથી, જો તમામને પ્રવેશ આપી શકાય તેમ ન હોય તો, પ્રવેશ માટે અરજી કરનારા અરજદારોમાંથી પસંદગી કરવાનો તેને નિઃશંકપણે અધિકાર અને ફરજ છે. જો આ ક્ષેત્રને આવરી લેતો કોઈ કાયદો ન હોય તો, શ્રેષ્ઠ ઉમેદવારોની ચકાસણી કરવા માટે સરકાર પોતે કસોટી નિયત કરવા માટે નિઃશંકપણે સક્ષમ હશે. ત્યારબાદ અમારે એ જોવા માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી આંદ્ર યુનિવર્સિટી એક્ટની જોગવાઈઓની ચકાસણી કરવી પડશે કે શું સરકારનું પગલું તે જોગવાઈઓ પૈકીની કોઈપણ જોગવાઈની વિરુદ્ધમાં હતું કે કેમ. સદર અધિનિયમની કલમ ૨૩ હેઠળ યુનિવર્સિટીની એકેડેમિક કાઉન્સિલ તરીકે ઓળખાતી એક સંસ્થા હતી, જેની પાસે વિનિયમો દ્વારા તમામ અભ્યાસક્રમો નિયત કરવાની અને અભ્યાસક્રમ નિર્ધારિત કરવાની તથા યુનિવર્સિટીની અંદર શિક્ષણ પર સામાન્ય નિયંત્રણ રાખવાની સત્તા હતી અને તેના ધોરણોની જાળવણી

માટે તે જવાબદાર હતી. સદર અધિનિયમની પેટા-કલમ (૨)(અચ) હેઠળ આ સત્તાઓમાં યુનિવર્સિટીમાં વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ અંગે વિનિયમો બનાવવાની સત્તા, અથવા યુનિવર્સિટીની પરીક્ષાઓને સમકક્ષ તરીકે માન્ય રાખવા માટેની પરીક્ષાઓ નિયત કરવાની સત્તા, અથવા યુનિવર્સિટીના પદવી અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે કલમ ૩૩ ની પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત વધારાની લાયકાતો નિયત કરવાની સત્તાનો સમાવેશ થાય છે. કલમ ૩૩ હેઠળ, મેટ્રિક્યુલેશન પછીની યુનિવર્સિટી પરીક્ષામાં પ્રવેશ માટે પાત્રતા ધરાવતા કોઈ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે કોઈપણ વિદ્યાર્થી ત્યાં સુધી પાત્ર બનશે નહીં જ્યાં સુધી તેણે તેવા અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટે પાત્રતા તરીકે નિર્ધારિત પરીક્ષા અથવા રાજ્ય સરકારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે એકેડેમિક કાઉન્સિલ દ્વારા તેને સમકક્ષ તરીકે માન્યતા આપવામાં આવેલી પરીક્ષા પાસ ન કરી હોય અને નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય તેવી જો કોઈ વધારાની લાયકાતો હોય તો તે ધરાવતો ન હોય. આ વિસ્તારમાં કાર્યરત એકમાત્ર અન્ય યુનિવર્સિટી, શ્રી વેંકટેશ્વર યુનિવર્સિટી, સમાન કાયદા હેઠળ રચાયેલી હતી અને તેમાં ઉપર જણાવ્યા મુજબની લગભગ એકસરખી જોગવાઈઓ હતી.”

“૮. કાયદાની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ સરકાર માટે પાત્રતા પરીક્ષામાં અરજદાર-ઉમેદવારોએ મેળવેલા ગુણ અનુસાર પોતાની પસંદગી કરવાનું ફરજિયાત બનાવતી નથી. કોઈપણ ઉમેદવાર મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ

માટે અરજી રજૂ કરી શકે તે પહેલાં પાત્રતા પરીક્ષાઓમાં ૫૦% ગુણ મેળવવા એ તેના દ્વારા પાર કરવાનો પ્રથમ અવરોધ હતો. કોલેજો ચલાવતી સરકારને મોટી સંખ્યામાં ઉમેદવારોમાંથી પસંદગી કરવાનો અધિકાર હતો અને આ હેતુ માટે તેઓ પોતાની એવી કોઈ કસોટી નિયત કરી શકતા હતા જે કોઈપણ કાયદાની વિરુદ્ધ ન હોય. માત્ર એટલા કારણસર કે તેઓએ જે વિષયોથી ઉમેદવારો પહેલેથી જ પરિચિત હતા તે વિષયોમાં લેખિત કસોટી દ્વારા પાત્રતાના નિયમને પૂરક બનાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, તેમના પગલાંને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં કે નિર્ધારિત કસોટીમાં કંઈપણ અનુચિત પણ ન હતું. સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત કસોટીને, અરજી કરનારા તમામ ઉમેદવારોમાંથી કોને પ્રવેશ આપવો જોઈએ અને કોને નકારવા જોઈએ તે નક્કી કરવા માટેની ચકાસણીના હેતુસરના બીજા અવરોધ તરીકે ગણવી જોઈએ. માત્ર એટલા કારણસર કે યુનિવર્સિટીએ તેના પદવી અભ્યાસક્રમોમાં વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ અંગે વિનિયમો બનાવ્યા હતા, તેનો અર્થ એવો નહોતો કે પી.યુ.સી. અથવા એચ.એસ.સી. જેવી પાત્રતા પરીક્ષા પાસ કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિ આપોઆપ તેવા અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે હકદાર બની જાય. જો આવા પ્રવેશ માટે અરજી કરનારા ઉમેદવારોની સંખ્યા ઉપલબ્ધ બેઠકોની સંખ્યા કરતાં ઘણી વધારે હોય, તો કોને પ્રવેશ આપવો જોઈએ તે નક્કી કરવા માટે યુનિવર્સિટીએ અરજદારોમાંથી પોતાની પસંદગી કરવી પડે અને જો ઉમેદવારોએ પાત્રતા પરીક્ષામાં મેળવેલા ગુણના આધારે તેમનું મૂલ્યાંકન

કરવાને બદલે યુનિવર્સિટી પ્રવેશ માટે અન્ય કસોટી નિર્ધારિત કરવાનું યોગ્ય માને, તો તેની સામે કોઈ વાંધો લઈ શકાય નહીં. પદવી અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશની બાબતમાં જે યુનિવર્સિટી કરી શકે છે, તે ચોક્કસપણે એમ.બી.બી.એસ. અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશની બાબતમાં સરકાર દ્વારા કરી શકાય છે.”

“૯. અમારા મતે, સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી કસોટી બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ હેઠળ સંસદની સત્તાની કોઈપણ રીતે વિરુદ્ધ જતી નથી. સદર એન્ટ્રીમાં નીચે મુજબ જોગવાઈ છે:

“ઉચ્ચ શિક્ષણ અથવા સંશોધન અને વૈજ્ઞાનિક તથા તકનીકી સંસ્થાઓમાં ધોરણોનું સંકલન અને નિર્ધારણ.” ઉપરોક્ત એન્ટ્રી સંસદને ઉચ્ચ શિક્ષણ માટેની સંસ્થામાં ધોરણો કેવી રીતે નિર્ધારિત કરવા અને તેનું કેવી રીતે સંકલન કરી શકાય તે નક્કી કરવા માટે કાયદા બનાવવાની સત્તા આપે છે. કોઈ ચોક્કસ વિષયમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે હોય તો પણ, કોઈ ચોક્કસ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે અરજી કરનારા વિદ્યાર્થીઓની મોટી સંખ્યામાંથી અમુક સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી કરવા માટે સરકાર દ્વારા અથવા યુનિવર્સિટી દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી કસોટી સાથે તેને કોઈ સંબંધ નથી.”

“૧૫. અમારા મતે, કોઈપણ દલીલમાં કોઈ તથ્ય નથી, જે ઉપર નોંધવામાં આવેલા અમારા તારણો અને આ મુદ્દા સાથે સંબંધિત આ કોર્ટના નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થશે. સદર યુનિવર્સિટી એક્ટે, જેમ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે તેમ, ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે માત્ર લઘુત્તમ લાયકાત જ નિર્ધારિત કરી હતી. એવો કોઈ વિનિયમ નહોતો કે પાત્રતા મેળવી લેવાથી ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશની ખાતરી મળતી હતી. જ્યાં સુધી તે સદર ક્ષેત્રને પહેલેથી જ આવરી લેતા કોઈપણ કાયદાનું ઉદ્ધંધન કરતો ન હોય ત્યાં સુધી કારોબારી પાસે કાયદાની અસર ધરાવતો કોઈપણ વિનિયમ બનાવવાની સત્તા છે અને આ કેસમાં સરકારી હુકમે પ્રવેશ માટેની પાત્રતાના સંદર્ભમાં ઉમેદવારોના અધિકારોને કોઈપણ રીતે અસર કરી નથી; જ્યારે માત્ર પાત્રતાને જ નિર્ણાયક પરિબળ બનાવી શકાય તેમ નહોતું, ત્યારે નિર્ધારિત કસોટી એ સ્પર્ધાના માધ્યમથી એક વધારાનો અવરોધ હતો.”

૬૦ (ડૉ. અંબેશ કુમાર વિ. પ્રિન્સિપાલ, એલ.એલ.આર.એમ. મેડિકલ કોલેજ મેરઠ અને અન્ય)૧૦, ૧૯૮૬ સપ્લી. એસ.સી.સી. ૫૪૩ ના કેસમાં, નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવેલ છે :

“૧૨. તારીખ ૧૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૨ ના સદર સરકારી હુકમ અનુસાર, ગુણવત્તાના આધારે અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટે વિચારણાને પાત્ર બનવા સાડુ ઉમેદવારે અનુસ્નાતક ડિગ્રી અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટે

પપ ટકા ગુણ અને અનુસ્નાતક ડિપ્લોમા અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટે પર
 ટકા ગુણ મેળવેલા હોવા જોઈએ. આમ, એમ.બી.બી.એસ. પરીક્ષામાં જરૂરી
 ગુણ મેળવેલ ન હોય તેવો ઉમેદવાર મેડિકલ કોલેજમાં વિવિધ
 અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે ગુણવત્તાના આધારે વિચારણા
 માટે અપાત્ર બનશે. આ સરકારી હુકમ અનુસાર વિચારણા માટે પાત્ર ન
 હોય તેવા અસફળ ઉમેદવારોએ એ કારણસર ઉપરોક્ત હુકમ કરવા માટેની
 રાજ્ય સરકારની સત્તા સામે સવાલ ઉઠાવ્યો છે કે મેડિકલ કાઉન્સિલે તેના
 વિનિયમો દ્વારા સંબંધિત ઉમેદવારોની ગુણવત્તા અનુસાર મેડિકલ
 કોલેજોમાં અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે જરૂરી માપદંડો અથવા
 ધોરણો પહેલેથી જ નિર્ધારિત કરી દીધા છે અને તેથી રાજ્ય સરકાર
 અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમો - ડિગ્રી અને ડિપ્લોમા બંને અભ્યાસક્રમોમાં
 પ્રવેશ માટે વિચારણા કરવા સારૂ ઉમેદવારો માટે વધારાની પાત્રતા
 લાયકાત નિર્ધારિત કરવા સક્ષમ નથી. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે
 કે રાજ્ય સરકાર સદર લાયકાત નિર્ધારિત કરવા કે નિયત કરવા માટે
 સક્ષમ નથી કે જે, એવો આક્ષેપ છે કે, સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની
 એન્ટ્રી ૬૬ માં જોગવાઈ કર્યા મુજબ કેન્દ્ર સરકારની સત્તા પર અતિક્રમણ
 કરે છે. અરજીમાં એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ભારતના
 બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૩ ની એન્ટ્રી ૨૫ એ યાદી ૧ ની
 એન્ટ્રી ૬૬ ની જોગવાઈઓને આધીન છે અને તેથી સદર સરકારી હુકમ,
 ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટની કલમ ૩૩ ને અનુસરીને ઈન્ડિયન

મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલા વિનિયમોથી વિસંગત હોઈ, અમાન્ય છે.”

“૧૮. સદર હુકમ, તારીખ ૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૦ ના જાહેરનામા મુજબ અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે અરજીઓ મંગાવતા તારીખ ૧૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૮૨ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલા અગાઉના જાહેરનામામાં અમુક અંશે સુધારો કરે છે. તારીખ ૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૦ ના જાહેરનામામાં, અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટેનો માપદંડ માત્ર ગુણવત્તાના આધારે જ હતો. સદર હુકમોના ફકરા ૨ માં ગુણવત્તા કેવી રીતે નક્કી કરવી તેની પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. તે હુકમમાં તારીખ ૧૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૨ ના સરકારી હુકમમાં જણાવ્યા મુજબનો કોઈ માપદંડ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો ન હતો. અમારી વિચારણા માટે બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે જેમાં પ્રથમ એ છે કે શું રાજ્ય સરકાર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળ પોતાની કારોબારી સત્તાઓની રૂએ પ્રશ્નવાળો ઉપરોક્ત હુકમ કરવા માટે સક્ષમ છે કે નહીં. આ અનુચ્છેદ ખાસ જોગવાઈ કરે છે કે રાજ્યની કારોબારી સત્તાઓ તે બાબતો સુધી વિસ્તરશે કે જેના સંબંધમાં રાજ્યના વિધાનમંડળ પાસે કાયદા બનાવવાની સત્તા છે. ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની સમવર્તી યાદી એટલે કે યાદી ૩ ની એન્ટ્રી ૨૫ નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે :”

“૧૯. રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાની

ગેરહાજરીમાં, રાજ્ય સરકાર પોતાની કારોબારી સત્તાની રૂએ સમવર્તી યાદીની એન્ટ્રી રૂપ માં ઉલ્લેખિત બાબતો સંબંધિત હુકમ કરી શકે છે. રાજ્યની મેડિકલ કોલેજોમાં અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે ગુણવત્તાના આધારે વિચારણા કરવા સાડ ઉમેદવારો માટેની પાત્રતા લાયકાત નિર્ધારિત કરતો રાજ્ય સરકાર દ્વારા પોતાની કારોબારી સત્તાઓને અનુસરીને કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ માન્ય છે અને એ કારણસર તેને પડકારી શકાય નહીં કે આવો હુકમ કરવો તે રાજ્ય સરકારની સક્ષમતા બહારની બાબત છે, શરત માત્ર એટલી કે તે યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ માં જોગવાઈ કરાયેલ કેન્દ્ર સરકાર તેમજ સંસદની સત્તા પર અતિક્રમણ કરતો ન હોય કે તેનો ભંગ કરતો ન હોય. યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ નીચે મુજબના શબ્દોમાં છે :”

“ઉચ્ચ શિક્ષણ અથવા સંશોધન સંસ્થાઓ અને વૈજ્ઞાનિક તથા તકનીકી સંસ્થાઓમાં ધોરણોનું સંકલન અને નિર્ધારણ.”

“૨૧. તારીખ ૧૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૨ નો વાદગ્રસ્ત સરકારી હુકમ માપદંડ અથવા પાત્રતા લાયકાત નિર્ધારિત કરે છે, એટલે કે પસંદગી માટે વિચારણા સાડ અનુસ્નાતક ડિગ્રી અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા ઈચ્છતા ઉમેદવારો દ્વારા ૫૫ ટકા ગુણ મેળવવા અને અનુસ્નાતક ડિપ્લોમા અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા ઈચ્છતા ઉમેદવારો દ્વારા ૫૨ ટકા ગુણ મેળવવા. એન્ટ્રી રૂપ એ રાજ્ય સરકાર તેમજ રાજ્ય વિધાનમંડળને

ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૩ ની એન્ટ્રી ૨૫ માં ઉલ્લેખિત બાબતોના સંબંધમાં એટલે કે તબીબી શિક્ષણના સંબંધમાં હુકમો કરવાની સત્તાઓ પ્રદાન કરે છે, જેમાં એકમાત્ર મર્યાદા એ છે કે રાજ્ય વિધાનમંડળનો આવો હુકમ યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ એટલે કે ઉચ્ચ શિક્ષણ અથવા સંશોધન સંસ્થાઓ અને વૈજ્ઞાનિક તથા તકનીકી સંસ્થાઓમાં ધોરણોના સંકલન અને નિર્ધારણની જોગવાઈઓને આધીન રહેશે. પ્રશ્નવાળો હુકમ ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત માપદંડો અનુસાર રાજ્યની મેડિકલ કોલેજોમાં અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમો (ડિગ્રી અને ડિપ્લોમા) માં પ્રવેશ માટેની પસંદગી સાડૂ વિચારણા માટે માત્ર એક વધુ પાત્રતા લાયકાત નિર્દિષ્ટ કરે છે. આ બાબત ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટની કલમ ૩૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા વિનિયમો પર કોઈપણ રીતે અતિક્રમણ કરતી નથી. બીજી બાજુ, ઉચ્ચ શિક્ષણની સંસ્થાઓમાં ધોરણોના નિર્ધારણને પ્રોત્સાહિત કરવા અને આગળ વધારવા માટે, આ કોલેજો ચલાવતી રાજ્ય સરકાર વધારાની પાત્રતા લાયકાત પૂરી પાડે છે.”

“૨૨. પ્રસ્તુત કેસમાં મેડિકલ કોલેજોમાં ડિગ્રી અને ડિપ્લોમા બંને વિવિધ અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટેની બેઠકોની સંખ્યા મર્યાદિત છે અને મોટી સંખ્યામાં ઉમેદવારો નિઃશંકપણે અભ્યાસના આ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે અરજી કરે છે. આવા સંજોગોમાં, ઈન્ડિયન

મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા વિનિયમો દ્વારા નિર્દિષ્ટ ગુણવત્તાના આધારે સદર અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટેની પસંદગી સારૂ વિચારણાને પાત્ર બનવા માટે ઉમેદવારની લાયકાત નિર્ધારિત કરતો વાદગ્રસ્ત હુકમ, સદર વિનિયમો સાથે સંઘર્ષમાં હોવાનું અથવા સદર વિનિયમોથી કોઈપણ રીતે વિસંગત હોવાનું કહી શકાય નહીં. તે સદર વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો પર કોઈપણ રીતે અતિક્રમણ કરતો નથી. બીજી બાજુ, પાત્રતાની વધુ લાયકાત નિર્ધારિત કરીને તે સંસ્થામાં ધોરણને પ્રોત્સાહન આપે છે અને આગળ વધારે છે.”

“૨૩. ઉપર સંદર્ભિત કેસમાં આ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે તેમ આ કોલેજો ચલાવતી સરકારને પાત્રતાની કસોટી નિયત કરવાનો અધિકાર છે.”

“૨૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયોની વિચારણા કરતાં, અમે એવું ઠરાવવામાં અસમર્થ છીએ કે તારીખ ૧૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૨ ના વાદગ્રસ્ત હુકમે ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ માં જોગવાઈ કરાયેલ બાબતો સંબંધમાં કાયદા બનાવવાની કેન્દ્રીય વિધાનમંડળની અથવા હુકમો કરવાની કેન્દ્ર સરકારની સત્તાનો કોઈપણ રીતે ભંગ કર્યો છે અથવા તેના પર અતિક્રમણ કર્યું છે. વિનિયમો અને પ્રશ્નવાળા હુકમ વચ્ચે પણ કોઈ સંઘર્ષ નથી. રાજ્ય સરકારે પાત્રતાની લાયકાતો એટલે કે ઉમેદવારો દ્વારા એમ.બી.બી.એસ. પરીક્ષામાં ચોક્કસ

લઘુત્તમ ગુણ મેળવવાનું નિર્ધારિત કરીને, ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા વિનિયમો પર કોઈપણ રીતે અતિક્રમણ કર્યું નથી કે ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ માં જોગવાઈ કરાયેલી કેન્દ્રની સત્તાનો ભંગ કર્યો નથી. આ હુકમ માત્ર વધારાની પાત્રતા લાયકાત પૂરી પાડે છે. આ સંબંધમાં અમે હાઈકોર્ટના તર્ક અને નિષ્કર્ષ સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છીએ. તેથી, અમારા સુવિચારિત મતે, આ દલીલ કોઈપણ ગુણદોષ વિનાની છે.”

૬૧ (અજય કુમાર સિંહ અને અન્ય વિ. બિહાર રાજ્ય અને અન્ય)૧૧, ૧૯૯૪ (૪) એસ.સી.સી. ૪૦૧ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કરેલ છે :

“૧૮. સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓની સમીક્ષા સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે અન્ય બાબતોની સાથોસાથ, સદર અધિનિયમ તબીબી સંસ્થાઓમાં શિક્ષણ અને તાલીમના ધોરણોના નિર્ધારણ અને સંકલન સાથે સંબંધ ધરાવે છે. કલમ ૧૬, ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ તમામ માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી લાયકાત મેળવવા માટે “અભ્યાસક્રમો અને આપવાની થતી પરીક્ષાઓ” ની વાત કરે છે. તેઓ આવા અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશની વાત કરતા નથી, કલમ ૧૯-એ કાઉન્સિલને સ્નાતક તબીબી લાયકાત આપવા માટે જરૂરી “તબીબી શિક્ષણના લઘુત્તમ ધોરણો નિયત કરવાની” સ્પષ્ટપણે સત્તા આપે છે. તેવી જ રીતે કલમ ૨૦ કાઉન્સિલને અનુસ્નાતક તબીબી

શિક્ષણના ધોરણો નિયત કરવાની સત્તા આપે છે પરંતુ માત્ર “યુનિવર્સિટીઓના માર્ગદર્શન માટે”. તે વધુમાં જણાવે છે કે કાઉન્સિલ “સમગ્ર ભારતમાં અનુસ્નાતક તબીબી શિક્ષણ માટે સમાન ધોરણો સુનિશ્ચિત કરવાની બાબતમાં યુનિવર્સિટીઓને સલાહ પણ આપી શકે છે”. (કલમ ૧૯-એ અને કલમ ૨૦ ની ભાષા પરચેનો તફાવત પણ એક પ્રસ્તુત પરિબળ છે, જેમ કે હવે પછી સમજાવવામાં આવશે.) કલમ ૩૩ નો ખંડ (જે) એવા વિષયોને વિગતવાર દર્શાવે છે કે જેના સંબંધમાં કાઉન્સિલ દ્વારા વિનિયમો બનાવી શકાય છે. તે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા કરવામાં આવનાર અભ્યાસક્રમો અને અભ્યાસના સમયગાળા તેમજ વ્યવહાર તાલીમ, તેમણે પાસ કરવાની થતી પરીક્ષાના વિષયો અને માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી લાયકાતો મેળવવા માટે તેમણે પ્રાપ્ત કરવાના થતા પ્રાવીણ્યના ધોરણોની વાત કરે છે, પરંતુ તે અભ્યાસના આવા અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશની વાત કરતો નથી. ખરેખર તો, ઉપરોક્ત કલમો પૈકી કોઈપણ કલમ અભ્યાસના આવા અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટેની લાયકાતો અથવા શરતોનું નિયમન કરવા કે નિયત કરવા માટે કાઉન્સિલને સત્તા આપતી નથી. સદર અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ પણ તેમ કરતી નથી. આમ તે સ્પષ્ટ છે કે સદર અધિનિયમ સ્નાતક અથવા અનુસ્નાતક તબીબી અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ સાથે કામ લેવાનો, તેનું નિયમન કરવાનો કે તેની જોગવાઈ કરવાનો કોઈ ઈરાદો ધરાવતો નથી. ખરેખર તો, જ્યાં સુધી

અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, “તબીબી શિક્ષણના લઘુત્તમ ધોરણો નિયત કરવાની” ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલની સત્તા માત્ર સલાહકારી સ્વરૂપની છે અને બંધનકર્તા સ્વરૂપની નથી. આવી પરિસ્થિતિમાં, એવું કહેવું તદ્દન વિચિત્ર ગણાશે કે સદર અધિનિયમ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા વિનિયમો તેમના પર બંધનકર્તા છે. કોઈપણ સંજોગોમાં સદર અધિનિયમ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા વિનિયમો અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે જોગવાઈ કરી શકે નહીં અથવા તેનું નિયમન કરી શકે નહીં.”

“૧૯. મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા ૧૯૭૧ માં બનાવવામાં આવેલા વિનિયમો (જાન્યુઆરી ૧૯૭૮ (સિક ૧૯૮૮) સુધી સુધારેલા) સામાન્ય રીતે અનુસ્નાતક તાલીમ માટેના વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી “સ્નાતક અભ્યાસક્રમમાં શૈક્ષણિક રેકૉર્ડના આધારે નક્કી કરાયેલી ગુણવત્તાના આધારે જ કડક રીતે” થવા અંગે વાત કરે છે. આ વધુમાં સલાહના સ્વરૂપમાં છે અને બંધનકર્તા નિર્દેશ નથી. સદર વિનિયમ એવું કહેતો નથી કે અનુચ્છેદ ૧૫(જ) હેઠળ કોઈ અનામત પૂરી પાડી શકાય નહીં. અનુચ્છેદ ૧૫ ના ખંડ (જ) દ્વારા રાજ્યને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તા એ બંધારણીય સત્તા છે. સદર અધિનિયમ હેઠળ ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા વિનિયમ દ્વારા સદર સત્તાને દેખીતી રીતે રદબાતલ કે અતિક્રમિત કરી શકાય નહીં. સદર વિનિયમ અનુચ્છેદ

૧૫(જ) સાથે સુસંગત રીતે વંચાવો જોઈએ અને જો તેમ વાંચવામાં આવે, તો તેનો અર્થ એ થાય છે કે વિદ્યાર્થીઓને, જે તે કિસ્સા મુજબ, સંબંધિત વર્ગો અથવા કેટેગરીઓ પૈકી પ્રત્યેકમાં ગુણવત્તાના આધારે જ કડક રીતે અનુસ્નાતક તાલીમમાં પ્રવેશ આપવામાં આવશે. સદર વિનિયમને નિરપેક્ષ અર્થ આપવા માંગતું અન્ય કોઈપણ અર્થઘટન, સદર અધિનિયમથી પર જવાના આધારે તેને અમાન્ય બનાવશે. તે અનુરૂપે ૧૫(જ) નો ભંગ કરનારું પણ બની શકે છે.....”

“૨૪. અમારા મતે, અમારી સમક્ષના કેસમાં પરિસ્થિતિ કશી અલગ નથી. રાજ્ય પ્રવેશ નીતિનું નિયમન કરશે અને સાથોસાથ ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણોનું પાલન કરશે.”

“૨૬. જો કોઈ યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૬ ઉપરાંત ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટને યાદી ૩ ની એન્ટ્રી ૨૫ સાથે સાંકળે, તો પણ પરિસ્થિતિમાં કોઈ ફેર પડતો નથી - કારણ કે ઇન્ડિયન મેડિકલ એક્ટ અનુસ્નાતક તબીબી અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ અથવા પ્રવેશ નીતિનું નિયમન કરવાનો કોઈ ઇરાદો ધરાવતો નથી. આમ આ ક્ષેત્ર રાજ્ય દ્વારા નિયમન કરવા માટે મુક્ત રહે છે. રાજ્ય કાયદો અથવા કારોબારી નિયમ બનાવી શકે છે; આ કેસમાં તેણે કારોબારી નિયમ બનાવવાનું પસંદ કર્યું છે.”

૬૨. (સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. વિ. નિવેદિતા જૈન)૧૨, ૧૯૮૧(૪) એસ.સી.સી. ૨૯૬ ના કેસમાં, પ્રવેશ માટે અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારો માટે લઘુત્તમ લાયકાતના ગુણ હળવા કરતા ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા રેગ્યુલેશન પર વિચારણા કરતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“બંધારણની ૭મી અનુસૂચિની યાદી ૧ (સંઘ યાદી) માંની એન્ટ્રી ૬૬ ‘ઉચ્ચ શિક્ષણ અથવા સંશોધન માટેની સંસ્થાઓમાં અને વૈજ્ઞાનિક તથા તકનીકી સંસ્થાઓમાં ધોરણોનું સંકલન અને નિર્ધારણ’ સાથે સંબંધિત છે. આ એન્ટ્રી પોતાની મેળે, આવા પ્રવેશ માટે પાત્ર હોય તેવા ઉમેદવારોમાંથી મેડિકલ કોલેજોમાં ઉમેદવારોની પસંદગીના પ્રશ્ન પર કોઈ અસર ધરાવતી નથી. બીજી તરફ, સદર અનુસૂચિની યાદી ૩ (સમવર્તી યાદી) માંની એન્ટ્રી ૨૫ ‘શિક્ષણ, જેમાં તકનીકી શિક્ષણ, યુનિવર્સિટીઓમાં તબીબી શિક્ષણનો સમાવેશ થાય છે, જે યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૩, ૬૪, ૬૫ અને ૬૬ ને આધીન છે.... શ્રમિકોની વ્યાવસાયિક અને તકનીકી તાલીમ’ નો ઉલ્લેખ કરે છે. આ એન્ટ્રી મેડિકલ કોલેજોમાં ઉમેદવારોની પસંદગીના પ્રશ્નનો પોતાના વ્યાપમાં સમાવેશ કરવા જેટલી પૂરતી વ્યાપક છે અને યાદી ૧ ની એન્ટ્રી ૬૩, ૬૪ અને ૬૫ માં તેનાથી વિપરીત સૂચવે તેવું કંઈ નથી. તેથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કાઉન્સિલનું રેગ્યુલેશન ૨, કે જે માત્ર માર્ગદર્શક છે અને ભલામણના

સ્વરૂપનું છે, તેવું કોઈ વૈધાનિક બળ ધરાવતું નથી કે જેથી સદર રેગ્યુલેશનનું ઉદ્ધન કરતા પ્રશ્નવાળા હુકમને ગેરકાયદેસર, અમાન્ય અને ગેરબંધારણીય ઠેરવી શકાય.”

૬૩. ઉપર્યુક્ત નિર્ણય પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે રાજ્ય પાસે સ્નાતક અને અનુસ્નાતક તબીબી અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટેની શરતો નિયત કરવાની વિપુલ સત્તા અને અધિકાર છે. તે જ રીતે, અધ્યાપક સહાયકોના પદો પર નિમણૂકના હેતુ માટે પાત્રતા નિયત કરવાની રાજ્ય પાસે વિપુલ સત્તા અને અધિકાર છે. તે, બંધારણની ૭મી અનુસૂચિની યાદી ૧ (સંઘ યાદી) માંની એન્ટ્રી ૬૬ હેઠળ કેન્દ્ર સરકારને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તા પર કોઈપણ રીતે અતિક્રમણ કરતું નથી. સદર એન્ટ્રી માત્ર ઉચ્ચ શિક્ષણ અથવા સંશોધન માટેની સંસ્થાઓ અને વૈજ્ઞાનિક તથા તકનીકી સંસ્થાઓના ધોરણોના સંકલન અને નિર્ધારણ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. તે અધ્યાપક સહાયકોના પદો પર ઉમેદવારોની નિમણૂક માટેની શરતો નિર્ધારિત કરવા સાથે સંબંધ ધરાવતી નથી. અનુચ્છેદ ૧૬૨ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાના ઉપયોગમાં રાજ્ય સરકાર કાયદેસર રીતે આ માટે જોગવાઈ કરી શકે છે. ૭મી અનુસૂચિની યાદી ૩ (સમવર્તી યાદી) માંની એન્ટ્રી ૨૫ હેઠળ તે તેની સક્ષમતાની અંદર રહેશે. યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા ઘડવામાં આવેલા રેગ્યુલેશન્સ શિક્ષણના ધોરણો નિર્ધારિત કરવાની જોગવાઈ કરે છે. તેઓ પ્રોફેસર, લેક્ચરર, અધ્યાપક સહાયક વગેરે જેવા પદો પર નિમણૂકો માટેની શરતોની જોગવાઈ કરતા નથી. ઉચ્ચ શિક્ષણની ગુણવત્તા જળવાઈ રહે તે

જોવાની સરકારની ફરજ છે. તેથી, પ્રશ્નવાળા પદો પર નિમણૂકો માટે પાત્રતાની શરતો નિયત કરવાનો તેની પાસે તમામ અધિકાર છે.

૬૪. સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ વિષય સમાન હોવો જોઈએ તેવો આગ્રહ રાખવા પાછળના ઉદ્દેશને સિદ્ધ કરવા માંગતા ઉદ્દેશ સાથે કેટલોક સંબંધ રહેલો છે. તેને સિદ્ધ કરવા માંગતા ઉદ્દેશ સાથે તાર્કિક સંબંધ છે, અને તેથી, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ પ્રતિપાદિત સમાનતાના સિદ્ધાંતોનું કોઈ ઉલ્લંઘન થતું નથી. પુનરાવર્તનના ભોગે પણ, એકવાર આ ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો આવું જણાવે, ત્યારે જ્યાં સુધી અદાલતને તે અભિપ્રાય તદ્દન વિકૃત અથવા ગેરવ્યાજબી ન જણાય ત્યાં સુધી અદાલતે આવા અભિપ્રાયમાં દખલગીરી કરવાનું ટાળવું જોઈએ.

૬૫. પુનરાવર્તનના ભોગે પણ, હું જણાવું છું કે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત શિક્ષણના ધોરણો સાથે કોઈપણ રીતે બાંધછોડ કરવામાં આવી નથી. હાલનો કેસ એવો નથી કે જેમાં અધ્યાપક સહાયકોની લાયકાતો અંગે રાજ્ય સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલો કાયદો યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિયત કરવામાં આવેલી આવી લાયકાતો અંગેના નિર્દેશો સાથે સંઘર્ષમાં હોય, અને જો કોઈ સંઘર્ષ હોય, તો ચોક્કસપણે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના રેગ્યુલેશન્સ જ પ્રભાવી રહેશે. જ્યાં સુધી હાલના કેસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી સમવર્તી ચાલીના અનુચ્છેદ ૨૫ અને સંઘ ચાલીની એન્ટ્રી ૬૬ ને તેની સાથે કંઈ લેવાદેવા નથી.

૬૬. હાલના કેસમાં, નિષ્ણાતોની સમિતિના સભ્યો અથવા ઉચ્ચ શિક્ષણની કચેરી સામે આક્ષેપ કરી શકાય તેવો કોઈપણ બદલ્લિદો દર્શાવે તેવું રેકર્ડ પર કંઈ નથી. બાબતની આ સ્થિતિમાં અને કોઈપણ બદલ્લિદાના અભાવમાં તેમજ ઉપર કરવામાં આવેલી ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, નિષ્ણાતોની સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા જેના પર અમલ કરવામાં આવ્યો હોય તેવી ભલામણો ગેરકાયદેસર, અમાન્ય અને હકુમત વગરની કહી શકાય નહીં.

૬૭. ગણપત સિંહ ગંગારામ સિંહ રાજપૂત વિ. ગુલબર્ગા યુનિવર્સિટી [૨૦૧૪ (૩) એસ.સી.સી. ૭૬૭] માં, સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૧૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૭.....જ્યારે નિષ્ણાત સંસ્થા દ્વારા લેવાયેલ મત સંભવિત મતો પૈકીનો એક હોય, ત્યારે તે સ્વીકારવા યોગ્ય છે. વધુમાં, જ્યારે તે ‘લાયકાત’ અને ‘અનુભવ’ ને લગતી પાત્રતાની શરતોને સંબંધિત હોય ત્યારે માપદંડ અલગ હશે. અનુભવના કિસ્સામાં તે વાસ્તવિક થયેલા કામના સંદર્ભમાં સંબંધિત ક્ષેત્રની નિષ્ણાત સંસ્થાને શ્રેષ્ઠ રીતે જ્ઞાત હોય છે અને, તેથી, તેનો અભિપ્રાય ઉચ્ચ દરજ્જાનો હોય છે જે સામાન્ય રીતે સ્વીકારવાને પાત્ર છે. તેથી, અમારા મતે, આ ચુકાદાએ હાઈકોર્ટની સત્તા પર કોઈ બંધન મૂક્યું ન હતું.”

૬૮. તારિક ઇસ્લામ વિ. અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટી અને અન્ય (૨૦૦૧) ૮ એસ.સી.સી. ૫૪૬ માં, યુનિવર્સિટી ઓફ મૈસૂર વિ. સી.ડી. ગોવિંદા રાવ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૪૯૧ માં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠના પોતાના અગાઉના નિર્ણયનું અનુસરણ કરતાં, સુપ્રીમ કોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે "સામાન્ય રીતે અદાલતો માટે એ ડહાપણભર્યું અને સલામત છે કે શૈક્ષણિક બાબતોનો નિર્ણય એવા નિષ્ણાતો પર છોડી દેવો જેઓ અદાલતો સામાન્ય રીતે હોય તેના કરતાં તેઓ જે સમસ્યાઓનો સામનો કરે છે તેનાથી વધુ પરિચિત હોય છે".

૬૯. સુપ્રીમ કોર્ટના ઘણા નિર્ણયોમાં સમાન મત વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે દા.ત. ડૉ. ઉમા કાન્ત વિ. ડૉ. ભીખા લાલ જૈન જે.ટી. ૧૯૯૧ (૪) એસ.સી. ૭૫ (પેરા ૯), ભૂષણ ઉત્તમ ખરે વિ. ધી ડીન, બી.જે. મેડિકલ કોલેજ અને અન્ય જે.ટી. ૧૯૯૨ (૧) એસ.સી. ૫૮૩ (પેરા ૮), રાજેન્દ્ર પ્રસાદ માથુર વિ. કર્ણાટક યુનિવર્સિટી અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ એસ.સી. ૧૪૪૮ (પેરા ૭) : ૧૯૮૬ સપ્લી. એસ.સી.સી. ૭૪૦ (પેરા ૭); પી.એમ. ભાર્ગવ અને અન્ય વિ. યુ.જી.સી. અને અન્ય, ૨૦૦૪ (૬) એસ.સી.સી. ૬૬૧ (પેરા ૧૩); ચેરમેન, જે. એન્ડ કે. સ્ટેટ બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિ. ફ્યાઝ અહેમદ મલિક અને અન્ય (૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૫૯; વારાણસેય સંસ્કૃત વિશ્વવિદ્યાલય અને અન્ય વિ. ડૉ. રાજ કિશોર ત્રિપાઠી અને અન્ય (૧૯૭૭) ૧ એસ.સી.સી. ૨૭૯ (પેરા ૧૨); મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા વિ. સારંગ અને અન્ય (૨૦૦૧) ૮ એસ.સી.સી.

૪૨૭ (પેરા ૬); ભગવાન સિંહ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય (૧૯૯૯) ૯ એસ.સી.સી. ૫૭૩ (પેરા ૬).

૭૦. “સંબંધિત વિષય” શબ્દના અર્થ અંગે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન પાસેથી માંગવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા પર, એવી સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે વિષયની સુસંગતતા અથવા વિષયનું આંતર-શાખાકીય સ્વરૂપ નિમણૂક સત્તાધિકારી દ્વારા વિષયના નિષ્ણાતોની મદદથી નક્કી કરવામાં આવવું જોઈએ કારણ કે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશને આ વિષયવસ્તુ પર કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કર્યા ન હતા. આમ, આ બાબતે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનનો આ મત છે, જે શૈક્ષણિક બાબતોમાં નિષ્ણાત છે અને અદાલતે તેના અભિપ્રાય પર અપીલમાં બેસવું જોઈએ નહીં અને વિપરીત મત લેવો જોઈએ નહીં.

૭૧. રાજપૂત દલાલ વિ. ચૌધરી દાલા યુનિવર્સિટી [૨૦૦૮ (૯) એસ.સી.સી. ૨૮૪] માં, સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૩૦ થી ૩૩ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૩૦. અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન વકીલે એ બાબત તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું છે કે આ દેશમાં મોટી સંખ્યામાં યુનિવર્સિટીઓ રાજ્યશાસ્ત્ર અને જાહેર વહીવટ બંને વિષયો માટે એક જ વિભાગ ધરાવે છે, અને આ એ પણ દર્શાવે છે કે રાજ્યશાસ્ત્ર અને જાહેર વહીવટ વિષયો પરસ્પર બદલી શકાય

તેવા અને પરસ્પર સંબંધિત છે. રાજ્યશાસ્ત્ર એ માતૃ વિષય છે અને જાહેર વહીવટ એ તેનો જ ફાંટો છે.

૩૧. અમે વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટવાલિયા સાથે સહમત છીએ કે, આ અદાલત માટે એવા નિષ્ણાતોના અભિપ્રાય પર અપીલમાં બેસવું યોગ્ય નથી કે જેઓ એવો મત ધરાવે છે કે રાજ્યશાસ્ત્ર અને જાહેર વહીવટ પરસ્પર સંબંધિત અને પરસ્પર બદલી શકાય તેવા વિષયો છે, અને તેથી જાહેર વહીવટમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રી ધરાવતો ઉમેદવાર રાજ્યશાસ્ત્રમાં લેક્ચરરના પદ માટે પાત્ર બને છે અને તેનાથી વિરુદ્ધ પણ. અમને જણાવવામાં આવ્યું છે કે પરસ્પર બદલી શકાય તેવા/પરસ્પર સંબંધિત વિષયોમાં લાયકાત ધરાવતી મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓની રીડર્સ/પ્રોફેસર્સ/લેક્ચરર્સ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે અને તેઓ રાજ્યની વિવિધ કોલેજો અને યુનિવર્સિટીઓમાં તે રીતે ચાલુ છે.

૩૨. હાઈકોર્ટ સમક્ષ સામાવાળા-યુનિવર્સિટી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબી સોગંદનામાના પેરા ૫ માં, તેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે જાહેર વહીવટ એ રાજ્યશાસ્ત્રની શાખાઓ પૈકીની એક છે, અને અપીલકર્તાની લાયકાત અને કામનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી પ્રતિષ્ઠિત નિષ્ણાતોની બનેલી પસંદગી સમિતિ દ્વારા તેમની પસંદગી કરવામાં આવી હતી.

૩૩. ડૉ. ભાનુ પ્રસાદ પાંડા વિ. ચાન્સેલર, સંબલપુર યુનિવર્સિટી (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણયના સંબંધમાં, અમે તેનું કાળજીપૂર્વક પરિશીલન કર્યું છે. સદર

ચુકાદાના ફકરા ૫ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે :

"જોકે જે સંબંધિત વિભાગ માટે નિમણૂક કરવાની છે તે 'રાજ્યશાસ્ત્ર અને જાહેર વહીવટ' નો છે, પરંતુ જે નિમણૂક સાથે આપણે સંબંધિત છીએ, તે રાજ્યશાસ્ત્રમાં લેક્ચરરની છે અને જાહેર વહીવટમાં નહીં અને વિષયવસ્તુની દૃષ્ટિએ તેઓ ભિન્ન છે અને એક તથા સમાન નથી. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે જાહેર વહીવટમાં અને રાજ્યશાસ્ત્રમાં લેક્ચરરના પદો વિશિષ્ટ અને અલગ છે અને પસંદગી પર અપીલકર્તાની નિમણૂક જાહેર વહીવટમાં લેક્ચરર તરીકે થઈ શકી ન હોત."

૭૨. હવે હું છેલ્લી રજૂઆત પર વિચારણા કરું કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળની સત્તાના ઉપયોગમાં કોઈ સરકારી ઠરાવ અથવા હુકમના અભાવે આપો કોઈ નિર્ણય લઈ શકાયો ન હોત. મારા મતે, બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૬૨ વાસ્તવમાં બિલકુલ લાગુ પડતો નથી. ભારતના બંધારણનો અનુચ્છેદ ૩૦૮ એ નિયમો બનાવવાની સત્તા છે. સદર સત્તાનો ઉપયોગ રાજ્યપાલ દ્વારા, કેબિનેટની સલાહ પર અથવા તે સત્તાના ઉપયોગ માટે બનાવેલા નિયમ અનુસાર કરવો આવશ્યક છે. બીજી બાજુ, અનુચ્છેદ ૧૬૨ કોઈપણ નિયમો બનાવવાની જોગવાઈ કરતો નથી. તે વહીવટી સૂચનાઓ જારી કરવાની જોગવાઈ કરે છે જે સામાન્ય રીતે સરકારી ઠરાવોના સ્વરૂપમાં કરવામાં આવે છે. બીજું, કારોબારી સૂચનાઓનો અમલ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૬ હેઠળ વિચારવામાં આવેલી રીતે કરવાનો રહે છે. સદર અનુચ્છેદ જોગવાઈ કરે છે કે રાજ્ય સરકારની તમામ

કારોબારી કાર્યવાહી રાજ્યપાલના નામે કરવામાં આવેલી હોવાનું દર્શાવવામાં આવશે. ત્યારબાદ અનુચ્છેદ ૧૬૬(૨) જોગવાઈ કરે છે કે રાજ્યપાલના નામે કરવામાં આવેલા અને અમલમાં મૂકવામાં આવેલા હુકમો અને અન્ય દસ્તાવેજો રાજ્યપાલ દ્વારા બનાવવામાં આવનારા નિયમો દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી રીતે પ્રમાણિત કરવામાં આવશે, અને આ રીતે પ્રમાણિત કરવામાં આવેલા હુકમ અથવા દસ્તાવેજની કાયદેસરતા સામે એ કારણસર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાશે નહીં કે તે રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવેલ અથવા અમલમાં મૂકવામાં આવેલ હુકમ અથવા દસ્તાવેજ નથી. પેટા-નિયમ (૩) જોગવાઈ કરે છે કે રાજ્યપાલ રાજ્ય સરકારના કામકાજના વધુ અનુકૂળ સંચાલન માટે, અને મંત્રીઓ વચ્ચે સદર કામકાજની ફાળવણી માટે જ્યાં સુધી તે એવું કામકાજ ન હોય કે જેના સંદર્ભમાં આ બંધારણ દ્વારા અથવા તે હેઠળ રાજ્યપાલે પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી કાર્ય કરવું જરૂરી હોય તેટલા અંશે નિયમો બનાવશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અનુચ્છેદ ૧૬૨ અને ૧૬૬ નું સંયુક્ત વાંચન દર્શાવે છે કે રાજ્યની કારોબારી સત્તાનો ઉપયોગ કામકાજના નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી રીતે જ કરવો જોઈએ. રાજ્યની વહીવટી સત્તા કાયદા તરીકે બંધનકર્તા અસર ધરાવતી સત્તા હોવાના અભાવમાં. એ સાચું છે કે માત્ર કેટલાક અધિકારીઓ કેટલીક સૂચનાઓ જારી કરે, તે આપમેળે અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળ સમજવામાં આવેલી રાજ્યની કારોબારી સત્તાઓના ઉપયોગ અનુસારનું કહી શકાય નહીં. અન્ય કોઈપણ ઉપયોગ એ વહીવટી સત્તાઓનો ઉપયોગ હશે જે કોઈ અધિકારી પોતે ધરાવેલા પદ અને આવા અધિકારીએ જે ફરજો બજાવવાની હોય તેને ધ્યાનમાં રાખીને કરી શકે છે.

તેને અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળની કાયદાકીય સત્તાઓ સાથે વિસ્તૃત એવી કારોબારી સત્તાના ઉપયોગ સાથે સરખાવી શકાય નહીં.

૭૩. હાલના કેસમાં, કમિશનરની કચેરીએ ઉમેદવારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ફરિયાદોને ધ્યાને લેતાં પોતાના અભિપ્રાય માટે નિષ્ણાતોની એક સમિતિની રચના કરવી પડી હતી અને અહેવાલ મળવા પર, તેણે એવો નિર્ણય લેવાનું ઉચિત માન્યું હતું કે યુ.જી. કક્ષાએ અને પી.જી. કક્ષાએ પદવી સમાન હોવી જોઈએ, કારણ કે જે ઉમેદવારની નિમણૂક કરવામાં આવશે, તે યુ.જી. કક્ષાએ પણ ભણાવવાનો હતો, અને જો તે યુ.જી. કક્ષાએ જે વિષય ભણાવવાનો હતો તે તેનો મુખ્ય વિષય ન હોય, તો તે ઉચ્ચ શિક્ષણની ગુણવત્તા સાથે સમાધાન કરવા સમાન ગણાશે. વાસ્તવમાં, આવો નિર્ણય લેવા માટે, અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી નથી. તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળ કોઈ હુકમ અથવા સરકારી ઠરાવ હોવો જોઈએ તેવો અરજદારો તરફનો આગ્રહ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકવાપાત્ર નથી.

૭૪. બાબતના સમગ્ર પરિપ્રેક્ષ્યમાં, હું એવા તારણ પર પહોંચ્યો છું કે આ રિટ અરજીઓમાં અરજ કર્યા મુજબની કોઈપણ રાહત આપવાનું શક્ય નથી.

૭૫. પરિણામે, તમામ રિટ અરજીઓ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. નોટિસ રદ કરવામાં આવે છે. વચગાળાનો હુકમ, જો કોઈ હોય તો, તાત્કાલિક રદ કરવામાં આવે છે.

૭૬. મુખ્ય બાબતોમાં પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને ધ્યાને લેતાં, સંલગ્ન સિવિલ એપ્લિકેશનો, જો કોઈ હોય તો, તેનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====